

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Делатност јавних бележника у Републици Србији

(мастер рад)

Ментор
Доц. др Новак Крстић

Кандидат
Ана Георгиев
Број индекса: М006/18-О

Ниш, 2019.

Садржај:

УВОД.....	1
I. УКРАТКО О ДЕЛАТНОСТИ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА ПРЕМА ЗАКОНУ О ЈАВНИМ БЕЛЕЖНИЦИМА ИЗ 1930. ГОДИНЕ	3
II. ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ У НАШЕМ САВРЕМЕНОМ ПРАВУ	4
III. НАЧЕЛА ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ.....	7
1. Начело слободног приступа јавном бележнику	7
2. Начело <i>numerus clausus</i> јавнобележничког поступка	8
3. Начело поверљивости	8
4. Начело непристрасности	9
5. Територијални принцип.....	10
6. Начело поучавања странака	12
IV. ОПШТА ПРАВИЛА О ВРШЕЊУ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ	13
1. Општа службена дужност.....	13
2. Ускраћивање предузимања радњи.....	14
3. Изузеће јавног бележника	14
4. Забрана пословне сарадње и политичке активности	16
5. Дужност чувања јавнобележничке тајне.....	16
6. Обавеза накнаде штете.....	16
7. Осигурање од одговорности за штету	18
8. Коришћење печата и штамбиља	19
9. Вођење евиденције	19
V. САСТАВЉАЊЕ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИХ ИСПРАВА	20
1. Облик јавнобележничких исправа.....	20
1.1. Означивање и структура јавнобележничке исправе.....	21
1.2. Потписивање исправе	22
1.3. Исправљање и допуњавање јавнобележничке исправе	23
1.4. Исправа сачињена у електронском облику.....	24
2. Врсте јавнобележничких исправа	25

2.1. Јавнобележнички запис	26
2.1.1. Појам јавнобележничког записа	26
2.1.2. Правни послови за које је прописана форма јавнобележничког записа	26
2.1.3. Садржина јавнобележничког записа	28
2.1.4. Поступак за сачињавање јавнобележничког записа	29
2.1.4.1. Утврђивање идентитета, пословне способности и овлашћења за заступање	30
2.1.4.2. Упознавање јавног бележника са садржином правног посла	32
2.1.4.3. Дужности јавног бележника у поступку сачињавања исправе	33
2.1.4.4. Читање исправе учесницима	33
2.1.4.5. Потписивање исправе	35
2.1.5. Изворник, отправак и препис јавнобележничког записа	35
2.2. Јавнобележнички солемнизована исправа	37
2.2.1. Појам и основне карактеристике јавнобележничке солемнизације	37
2.2.2. Правни послови за које је прописана форма јавнобележничке солемнизације	38
2.2.3. Садржина солемнизационе клаузуле	41
2.2.4. Остале обавезе јавног бележника у поступку солемнизације приватне исправе	42
2.3. Јавнобележнички записници	43
2.4. Јавнобележничке овере	45
2.4.1. Овера потписа	46
2.4.2. Овера рукописа	49
2.4.3. Овера преписа	50
2.4.4. Оверавање извода из јавних, трговачких и пословних књига	50
2.4.5. Овера копије	51
2.4.6. Овера одштампаних примерака електронских докумената	51
2.4.7. Овера превода	52
2.5. Јавнобележничке потврде	52
2.6. Издавање јавнобележничких исправа	53
2.6.1. Издавање изворника	54
2.6.2. Издавање отправака и преписа	55

VI. ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИ ДЕПОЗИТ	56
1. Предмети који се могу чувати у депозиту и предмети испуњења обавезе.....	56
2. Поступак депоновања	57
3. Чување и предаја депонованог предмета	58
4. Овлашћења јавног бележника након истека времена депозита.....	58
VII. ПОСЛОВИ КОЈЕ ЈАВНИ БЕЛЕЖНИК ОБАВЉА КАО ПОВЕРЕНИК СУДА.....	59
1. Поступак за расправљање заоставштине	60
1.1. Претходне радње у оставинском поступку.....	61
1.1.1. Састављање смртовнице.....	61
1.1.2. Попис и процена заоставштине	63
1.1.3. Привремене мере за обезбеђивање заоставштине.....	64
1.1.4. Проглашење завештања.....	66
1.2. Спровођење поступка за расправљање заоставштине	68
2. Остали послови.....	70
VIII. КРАТАК ПРЕГЛЕД ДЕЛАТНОСТИ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА У УПОРЕДНОПРАВНИМ СИСТЕМИМА	72
1. Делатност јавних бележника у праву Хрватске	72
2. Делатност јавних бележника у праву Црне Горе	75
3. Делатност јавних бележника у праву Северне Македоније.....	78
4. Делатност јавних бележника у праву Федерације БиХ.....	79
5. Делатност јавних бележника у праву Републике Српске.....	81
6. Делатност јавних бележника у праву Словеније.....	82
IX. ДЕЛАТНОСТ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА У ПРАКСИ.....	84
1. Предмет, циљ и метод истраживања	84
2. Резултати истраживања	85
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	88
КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА	92
ПРОПИСИ.....	94
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	96
SUMMARY AND KEY WORDS	97
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	98

УВОД

Јавно бележништво је специфична правосудна професија од изузетног значаја за одвијање правног живота у једном друштву. Јавни бележници су носиоци јавнобележничке делатности. Под јавнобележничком делатношћу подразумева се скуп јавнобележничких послова и она представља функционални елемент јавног бележништва, док се организациони елемент односи на субјекте који врше јавнобележничке послове.¹ У теорији се указује да постоје три основна типа организовања јавнобележничке делатности, а то су латински, државни и англосаксонски тип.² У зависности од модела за који се нека држава определи, разликује се положај јавног бележника у правном систему као и карактеристике његове службе и делатности.

У већини европских земаља прихваћен је латински тип нотаријата. Основна карактеристика латинског нотаријата јесте у томе што јавни бележници врше јавнобележничке послове као своје искључиво занимање, при чему су они носиоци јавне функције јер им држава поверава послове који спадају у њену изворну надлежност, али према држави нису у службеничком односу. Према Међународној унији латинских нотара, под латинским нотаром подразумева се учени правник коме је поверена јавна функција да прима изјаве воље странака, да их разјашњава и даје им правну форму тако што саставља исправе које имају снагу јавних исправа.³ Латински нотар, такође, потврђује и оверава приватне исправе, чува изворнике исправа, израђује њихове преписе и јавно потврђује чињенице.⁴

Доношењем Закона о јавним бележницима Краљевине Југославије из 1930. године,⁵ наша држава определила се за латински тип нотаријата са делатношћу јавних бележника која је слична данашњој.⁶ Овим законом је у Србији уведен латински тип јавног

¹ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, Досије студио, стр. 15.

² Д. Кнежић-Поповић, Правна природа јавног бележништва, *Правни записи*, бр. 2, 2010, стр. 342; Е. Оруџ, *Savremene tendencije u razvoju institucije notara, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 2011, стр. 135.

³ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, у: Лилић С. (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књига 1*, Зборник радова, Београд, 2011, Правни факултет Универзитета у Београду, стр.157–158.

⁴ *Ibid*, стр. 158; А. Јакшић, Нотаријат као јавна служба, у: Хибер Д. (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2005, стр. 89.

⁵ *Сл. новине Краљевине Југославије*, бр. 20/1930, 22/1931 и 72/1931.

⁶ Корене нотаријата на нашим просторима налазимо још у средњовековној Србији. Душановим закоником били су предвиђени *пристави*, под којима су се подразумевале особе јавне вере, чији је делокруг послова

бележништа. Јавни бележници су обављали послове који су били у њиховој искључивој надлежности, као што је састављање и издавање исправа, али и поверене послове, као што је спровођење оставинског поступка.⁷

Након вишедеценијског нормативног дисконтинуитета, условљеног чињеницом да након Другог светског рата наше право није познавало јавне бележнике, маја месеца 2011. године донет је Закона о јавном бележништву,⁸ чиме је Република Србија постала последња држава са простора некадашње СФРЈ која је поново увела јавно бележништво. Овим законом задржан је латински тип нотаријата, с тим што је донекле другачије уређена садржина њихове делатности и правни положај у односу на Закон из 1930. године, имајући у виду и различите друштвене прилике. У нашем правном систему јавно бележништво јесте служба од јавног поверења, а јавни бележници своју делатност обављају као искључиво и стално занимање, при чему су самостални и независни у раду. Оно што произлази из правне природе њиховог положаја, као носилаца јавне службе, јесте то да се не могу бавити адвокатуром, нити било којим другим плаћеним занимањем, као ни пословима којима се вређа углед јавнобележничке службе.⁹

Делатност јавних бележника обухвата велики број различитих јавнобележничких послова, те ће стога основни задатак и циљ мастер рада бити свеукупно сагледавање послова јавних бележника у нашем правном систему, уз кратак осврт на поједина решења у неким страним правима, како бисмо могли да уочимо сличности и разлике са решењима у нашем праву и формирамо став по питању предности и недостатака домаћих позитивноправних прописа. С обзиром на то да су јавни бележници, обављајући послове из своје надлежности, укључени у свакодневни живот сваког појединца, јасно је да је потребно упознати се са свим сегментима њихове делатности, како из теоријских, тако и из практичних разлога.

Значај мастер рада сагледава се кроз чињеницу да је јавно бележништво, као посебна правничка професија, релативно нова појава у правном животу Републике Србије. Из тог

одговарао нотарској делатности на подручју осталих јужнословенских држава. М. Živković, V. Živković, О увођењу јавног бележништва у Србији, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63(2), 2013, стр. 434.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Сл. гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – други закон, 93/2014 – други закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015. Закон је донесен 5. маја 2011. године, док је на снагу ступио 17. маја исте године. Већина норми у примени је од 1. септембра 2014. године, када је првих 93 бележника почело са радом.

⁹ Из ове забране изостављене су делатности као што су извршилац завештања, старатељ заоставштине, старатељ пословно неспособног лица, арбитар, медијатор, судски преводилац, а нотар може повремено обавља послове из научне или уметничке делатности и слично. Видети: чл. 5. Закона о јавном бележништву.

разлога постоји потреба да се делатности јавних бележника посвети пажња, те да се иста ближе истражи, како би се уочио смисао и потреба постојања јавних бележника и у нашем правном уређењу. Делатност јавних бележника је комплексна и разноврсна, а обухвата како оне послове који су оригинарно стављени у њихову надлежност, тако и оне које су им делегирани.

У складу са тим, кроз овај мастер рад биће обрађена начела јавнобележничке службе, правно уређење делатности јавних бележника у Србији, биће анализирани облик и врсте јавнобележничких исправа, јавнобележнички депозит, као и послови које јавни бележник обавља као повереник суда. Бавићемо се и општим правилима о вршењу јавнобележничке делатности, кроз која ћемо указати на право јавних бележника да ускрате предузимање радњи, на разлоге за изузеће јавних бележника, одговорност за штету итд. У раду ће бити презентовани и резултати до којих се дошло у разговору са јавним бележницима по питању обављања јавнобележничке делатности.

I. УКРАТКО О ДЕЛАТНОСТИ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА ПРЕМА ЗАКОНУ О ЈАВНИМ БЕЛЕЖНИЦИМА ИЗ 1930. ГОДИНЕ

Пре доношења Закона о јавним бележницима Краљевине Југославије из 1930. године, на подручју Србије није постојала јавнобележничка служба, са изузетком Војводине.¹⁰ На подручју Краљевине Југославије, пре него што је овај закон донет, јавно бележништво је постојало у оним деловима који су били у саставу бивше Аустро-Угарске, осим у Босни и Херцеговини.¹¹ Закон је донет са циљем да се јавнобележничка служба уведе у подручјима Краљевине, у којима није постојала, као и да се на читавом подручју јединствено уреди.¹²

Овај закон прихватио је латински тип нотаријата, у којем се под јавним бележником подразумевало лице од јавног поверења које поставља државна власт, а у чију делатност спада састављање и отправљање јавних исправа о правним пословима, изјавама и чињеницама, пријем исправа на чување или новца и хартија од вредности ради предаје другим лицима или властима, као и предузимање радњи или спровођење поступака које су

¹⁰ М. Živković, V. Živković, *op. cit.*, стр. 433.

¹¹ Г. Дракић, Нормативно уређење установе јавног бележништва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2014, стр. 201.

¹² *Ibid.*

им судови могли поверити.¹³ Дакле, њихова делатност обухватала је послове који су били у њиховој искључивој надлежности, али и поверене послове. У оквиру послова које је суд поверавао јавним бележницима, разликовали су се они које им је морао поверавати и они у погледу којих је постојала таква могућност, али не и дужност суда. Наиме, суд је морао да повери спровођење оставинске расправе јавном бележнику, па је само из важних разлога то могао да избегне.¹⁴ С друге стране, у послове које је могао, али није морао да повери јавном бележнику, између осталог, спадају и печатење инвентара стечајне масе, процена и продаја покретних ствари и некретнина у ванпарничном поступку, и тако даље.¹⁵

Јавни бележници у Краљевини Југославији, имали су овлашћење за обављање и неких адвокатских послова који су се огледали у заступању у ванпарничним поступцима који су се тицали исправа које су они сачинили.¹⁶ У грађанским и кривичним поступцима који се нису тицали исправа које су сачинили јавни бележници, они су могли да заступају странке само у оквиру свог службеног седишта и ако у том месту није било две адвокатске канцеларије, као и уколико није било обавезно заступање од стране адвоката.¹⁷

II. ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ У НАШЕМ САВРЕМЕНОМ ПРАВУ

Примарни правни извор у области јавнобележничког права у Републици Србији јесте Закон о јавном бележништву. Овај закон на целовит начин уређује делатност јавних бележника код нас, осим појединих сегмената који су уређени другим прописима. У првим одредбама закона дата је дефиниција јавног бележника као стручњака из области права, именованог од стране министра надлежног за правосуђе, који на основу јавних овлашћења прима изјаве воље странака и даје им писмену форму, а о томе издаје исправе које имају својство јавних исправа, затим чува оригинале тих исправа и друге документе, издаје преписе исправа, јавно потврђује чињенице, даје савете о питањима која су предмет његове

¹³ М. Živković, V. Živković, *op. cit.*, стр. 434.

¹⁴ М. Krešić, *Zakon o javnim bilježnicima Kraljevine Jugoslavije iz 1930. godine, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63 (2), 2013, стр. 364.

¹⁵ *Ibid.*, стр. 364–365.

¹⁶ М. Živković, V. Živković, *op. cit.*, стр. 434.

¹⁷ *Ibid.*, стр. 434–435.

делатности и врши друге радње.¹⁸ Што се тиче послова који чине јавнобележничку делатност, предвиђено је да јавни бележници састављају, оверававају и издају јавне исправе о правним пословима, чињеницама и изјавама на којима се заснивају права, затим оверавају приватне исправе, преузимају на чување исправе, новац, хартије од вредности и слично, обављају послове који им се могу поверити, као и друге послове у складу са законом.¹⁹ Највећи део закона посвећен је јавнобележничким исправама, што указује на њихов значај који произлази из улоге јавнобележничких исправа у правном промету, у том смислу што оне имају доказну снагу јавне исправе. Поред норми о јавнобележничким исправама, он садржи и норме о субјектима јавног бележништва, о општим правилима вршења јавнобележничке делатности, јавнобележничком депозиту, дисциплинској одговорности јавних бележника, а дотиче се и Јавнобележничке коморе.

Осим Законом о јавном бележништву, поједини сегменти делатности јавних бележника уређени су другим прописима.

Законом о ванпарничном поступку²⁰ регулисан је начин поверавања спровођења неких ванпарничних поступака или предузимања појединих радњи јавним бележницима.²¹ Поступак састављања и потврђивања исправа уређен је, такође, овим законом,²² а у извесној мери и положај јавног бележника у оставинском поступку.²³

Законом о оверавању потписа, рукописа и преписа²⁴ регулише се поступање јавног бележника у поступцима оверавања потписа, рукописа, преписа, копија, извода из јавних, трговачких и пословних књига, као и одштампаних примерака електронских докумената. У прелазним и завршним одредбама овог закона предвиђени су и случајевима у којима судови и општински органи управе задржавају, као поверени посао, надлежност за оверавање, али и како ће они поступати у оним местима у којима јавни бележници нису именовани.

¹⁸ Чл. 2. ст. 4. Закона о јавном бележништву.

¹⁹ Чл. 4. Закона о јавном бележништву.

²⁰ *Сл. гласник РС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон.

²¹ Чл. 30а. до чл. 30з. Закона о ванпарничном поступку.

²² Чл. 164. до чл. 185. Закона о ванпарничном поступку.

²³ Чл. 87. до чл. 131. Закона о ванпарничном поступку.

²⁴ *Сл. гласник РС*, бр. 93/2014, 22/2015 и 87/2018.

Јавнобележнички пословник²⁵ наслања се на Закон о јавном бележничтву и њиме се ближе регулишу питања која се тичу јавнобележничке делатности, организације и пословања нотарске канцеларије, као и рада само јавног бележника, у циљу уредног и благовременог вршења свих послова значајних за нотарску делатност.²⁶ Пословником су нормирана питања као што су начин писања и облици јавнобележничких исправа, правила о јавнобележничким оверама, вођење нотарских књига, начин формирања јавнобележничког списка и слично.

Осим поменутих прописа, још неким законима предвиђене су радње које су јавни бележници овлашћени, односно дужни да предузимају. Ради се о Закону о промету непокретности²⁷ и Закону о поступку уписа у катастар непокретности и водова.²⁸ Законом о промету непокретности предвиђено је да ће се уговор о промету непокретности закључивати у облику јавнобележнички солемнизоване исправе.²⁹ Овим актом прописане су и обавезе бележника пре и после спроведеног поступка солемнизације, а све зарад заштите интереса уговарача и њихове правне сигурности. Закон о поступку уписа у катастар непокретности и водова донет је 2018. године и њиме се уређују правила поступка уписа у катастар непокретности и водова, предмет и врсте уписа, правила поступка издавања извода из регистара и друга значајна питања. Значајно је да је њиме уређена улога јавних бележника у овом поступку, о чијим ће овлашћењима и обавезама касније бити речи.

Коначно, за вршење јавнобележничке делатности од значаја су и Закон о наслеђивању³⁰ и Породични закон,³¹ који прописују форму која је услов пуноважности појединих правних послова регулисаних овим законима, о чему ће такође бити више речи надаље.

²⁵ *Сл. гласник РС*, бр. 62/2016, 66/2017, 48/2018 и 54/2018.

²⁶ Чл. 1. и 2. Јавнобележничког пословника.

²⁷ *Сл. гласник*, бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015. О делатности нотара у погледу промета непокретности, више речи у делу Јавнобележнички солемнизоване исправе.

²⁸ *Сл. гласник*, бр. 41/2018.

²⁹ Испрва, овај закон, пратећи измене Закона о јавном бележничтву, предвиђао је јавнобележнички запис као једину форму за закључење уговора о промету непокретности, да би новембра 2014. године била уведена јавнобележничка солемнизација као конкурентна форма запису. Коначно, изменама Закона почетком 2015. године прописано је актуелно решење.

³⁰ *Сл. гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 – одлука УС и 6/2015.

³¹ *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.

III. НАЧЕЛА ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ

Делатност јавних бележника утемељена је на неколико начела, као руководних принципа, које јавни бележници морају поштовати у обављању своје делатности. У теорији се као основна, истичу следећа начела: начело слободног приступа јавном бележнику, начело *numerus clausus* јавнобележничког поступка, начело поверљивости, начело непристрасности, територијални принцип и начело поучавања странака.³²

1. Начело слободног приступа јавном бележнику

Начело слободног приступа нотару значи да свако лице које може да има својство странке у парничном поступку, може да се обрати нотару ради предузимања службене радње из његове надлежности, без обзира на националност или пребивалиште учесника у нотаријалном поступку.³³ Разлог за важење овог начела у области јавнобележничке делатности јесте тај што су јавни бележници имаоци јавних овлашћења, односно овлашћења која изворно спадају у надлежност државе, због чега и они, као и судови и други државни органи, имају обавезу да врше службене радње за које су овлашћени.³⁴

Ово начело се у пракси остварује, између осталог и одређивањем броја јавнобележничких места, што чини министар надлежан за послове правосуђа.³⁵ Наиме, на овај начин се утиче на обимност послова које сваки јавни бележник обавља, те се тако ствара могућност да јавни бележник предузме тражену службену радњу у разумном року. Практичној реализацији овог начела служе и законске одредбе којима је предвиђена могућност да поједине послове обављају и јавнобележнички помоћници и приправници, али и правила која предвиђају да су јавни бележници дужни да обављају делатност у својој канцеларији, у току радног времена.³⁶

Начело слободног приступа нотару проистиче из чл. 9. ст. 2. у вези са чл. 53. Закона о јавним бележницима. Другим ставом члана 9. овог закона прописано је да јавни бележник одбија или може да одбије обављање послова за које је надлежан, али само из разлога

³² Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 39.

³³ А. Јакшић, *op. cit.*, стр. 98.

³⁴ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 39–40.

³⁵ *Ibid*, стр. 40.

³⁶ *Ibid*, стр. 41.

предвиђених у чл. 53. истог закона. Овим чланом предвиђено је да је јавни бележник дужан да одбије обављање службене радње:

– Ако је радња неспојива са његовом службеном делатношћу, а нарочито ако се радњом жели постићи очигледно недопуштен или непоштен циљ;

– Ако утврди да је радња по закону недопуштена, те постоји сумња да је странка предузима привидно или да би избегла законске обавезе или да би противправно оштетила треће лице;

– Ако утврди да странка нема пословну способност или из другог законског разлога не може пуноважно да закључује правне послове, осим ако у поступку учествује законски заступник тог лица;

– Ако располаже чињеницама које указују да странка нема озбиљну и слободну вољу да закључи одређени посао.

У свим осталим случајевима, ван ових напред наведених, јавни бележник не може да ускрати предузимање службене радње на коју је по закону обавезан.

2. Начело *numerus clausus* јавнобележничког поступка

Делатност јавног бележника стриктно је регулисана законом. Делокруг послова које нотари могу да врше прецизно је нормиран и представља *numerus clausus*. Бележници су овлашћени да врше јавнобележничке послове који су у њиховој изворној надлежности, када је то прописано одговарајућим законским текстом. Поједине поступке и процесне радње које су у надлежности судова, нотари могу вршити када им од стране суда буду изричито делегирани.³⁷ Поступци и радње које им могу бити поверене опредељује законодавац, те ван тога судови нису власни да јавним бележницима делегирају послове из своје надлежности.

3. Начело поверљивости

Одредбом чл. 57. Закона о јавном бележничтву, регулисано је начело поверљивости и то као дужност чувања јавнобележничке тајне. Оно је формулисано тако што је предвиђена дужност јавног бележника и код њега запослених лица, да чувају као тајне податке које су сазнали у обављању делатности, осим ако из закона, воље странака или

³⁷ А. Јакшић, *op. cit.*, стр. 100.

садржине правног посла произлази нешто друго. Значај овог начела састоји се у томе што се на овај начин штите интереси лица до чијих је података бележник дошао, приликом обављања своје делатности.³⁸

Ова дужност постоји у току и након престанка нотарске делатности.³⁹ Дакле, поред јавних бележника, ова дужност установљена је законом и у односу на сва лица која су код њега запослена. Под тим лицима подразумевамо како јавнобележничке помоћнике, јавнобележничке приправнике и сараднике, тако и административно особље.⁴⁰

Истим чланом предвиђени су и случајеви одступања од овог начела. Наиме, напред наведена лица дужна су да податке до којих су дошла у обављању своје делатности пруже надлежном органу пред којим се води поступак.⁴¹ Затим, дужност чувања јавнобележничке тајне неће постојати ако саме странке ослободе јавног бележника те дужности, а уколико је странка умрла или се њена изјава може прибавити уз велике потешкоће, јавни бележник може да тражи да га дужности чувања јавнобележничке тајне ослободи основни суд на чијем подручју има службено седиште, који ће пре доношења одлуке прибавити мишљење Јавнобележничке коморе.⁴²

Неке податке, које је сазнао у обављању делатности, јавни бележник није дужан да чува ако то произлази из закона, природе правног посла или воље странака.⁴³ На пример, Законом о промету непокретности предвиђена је дужност јавног бележника да оверени препис солемнизованог уговора о промету непокретности достави суду надлежном за вођење евиденције о поменутих уговорима и органу надлежном за утврђивање и наплату јавних прихода.⁴⁴

4. Начело непристрасности

Појам непристрасности, у сфери јавног бележништва, се може одредити као одсуство фаворизовања било које странке у обављању јавнобележничке делатности.⁴⁵ Дакле, јавни бележник је обавезан да при обављању послова из своје надлежности води рачуна о

³⁸ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 46.

³⁹ Чл. 57. ст. 6. Закона о јавном бележништву.

⁴⁰ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 47.

⁴¹ Чл. 57. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

⁴² Чл. 57. ст. 4 и 5. Закона о јавном бележништву.

⁴³ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 48.

⁴⁴ Чл. 4в. ст. 1. и 2. Закона о промету непокретности.

⁴⁵ Д. Лазаревић, *Коментар Закона о јавном бележништву, са регистром појмова и прилозима*, Београд, 2016, Пословни биро, стр. 43.

интересу свих странака у поступку, те да равноправно поступа са њима.⁴⁶ Он није адвокат једне од странака, не може да поступа као њен заступник, те не може својим саветима ставити у повлашћенији положај једну странку у односу на другу. То је смисао овог начела.

У пракси се принцип непристрасности јавних бележника остварује путем њиховог изузећа и забране располагања у своју корист и корист њима блиских лица.⁴⁷ Изузеће се може дефинисати као уздржавање јавног бележника од обављања своје делатности када постоје околности које изазивају сумњу у његову непристрасност.⁴⁸ Те околности одређене су чл. 54. Закона о јавном бележничтву, при чему из саме формулације овог члана сазнајемо да прописане околности нису *numerus clausus*, односно да сумњу у непристрасност јавног бележника могу изазвати и околности које законом нису предвиђене. Више речи о овом институту биће у оквиру поглавља Општа правила о вршењу јавнобележничке делатности.

Што се тиче забране располагања јавног бележника у своју корист или корист њему блиских лица, она произлази из чл. 54. ст. 1. тач. 5. Закона о јавном бележничтву, где је заправо предвиђена као један од разлога за изузеће.

5. Територијални принцип

Као једна од посебних јавноправних дужности нотара истиче се обавеза поштовања принципа територијалности.⁴⁹ Територијални принцип означава дужност за јавног бележника да своју делатност обавља само на одређеном месту, то јест у границама одређене територије.^{50, 51} Чини га неколико сегмената:

- 1) правила о јавнобележничкој канцеларији;

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 52.

⁴⁸ *Ibid.*, стр. 52.

⁴⁹ Д. Ђурђевић, *Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву*, стр. 160.

⁵⁰ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 70.

⁵¹ Територијални принцип треба разликовати од месне надлежности. Наиме, принцип територијалности даје нам одговор на питање где јавни бележник може да предузима радње, док месна надлежност означава право и дужност конкретног јавног бележника да поступа у предметима који су повезани са његовим службеним подручјем, што значи дужност бележника да не предузима радње које нису у вези са његовим службеним подручјем. Веза између предмета и службеног подручја може бити персонална (пребивалиште или боравиште странке на службеном подручју, и слично) или реална (предмет правног посла поводом којег се сачињава исправа налази се на службеном подручју конкретног јавног бележника, итд.). *Ibid.*, стр. 71.

- 2) правила о службеном седишту;⁵²
- 3) правила о службеном подручју;⁵³
- 4) дужност јавног бележника да има пребивалиште на територији свог службеног седишта.

Јавни бележници обављају послове у јавнобележничкој канцеларији. Само из оправданих разлога, они могу да обављају послове ван канцеларије – када природа службене радње то захтева или када је странка спречена да приступи јавнобележничкој канцеларији.⁵⁴ Наиме, у случају постојања оправданих разлога и неодложне потребе, јавни бележник може да предузме службену радњу и ван радног времена, нерадним даном, празником, у канцеларији или ван ње, али само док та потреба постоји.⁵⁵ Он то може учинити само на образложени захтев странке који се подноси у писаној форми. Када су испуњени услови за обављање службене радње изван јавнобележничке канцеларије, јавни бележник мора да добије дозволу Јавнобележничке коморе, у којем циљу јој подноси писани захтев.⁵⁶

Одлуком о именовану јавног бележника, одређује се и службено седиште за које се он именује. Канцеларија јавног бележника мора бити на територији његовог службеног седишта.⁵⁷ Јавни бележник има само једно службено седиште и на његовој територији он мора да има пребивалиште на дан полагања заклетве, али у случају да службено седиште представља градска општина, пребивалиште мора бити на територији града којем та општина припада.⁵⁸ Важно је и то да чак и у ситуацијама када је јавном бележнику дозвољено да поступа ван јавнобележничке канцеларије, он и у тим случајевима мора деловати у оквиру свог службеног седишта,⁵⁹ осим ако то захтевају објективне потребе

⁵² Под службеним седиштем подразумева се територија града, општине или градске општине за коју је јавни бележник именован. *Ibid*, стр. 74.

⁵³ Под службеним подручјем подразумева се територија основног суда на којој се налази службено седиште јавног бележника. Чл. 17. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

⁵⁴ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр. 162.

⁵⁵ Сматра се да је захтев странке оправдан када се правни посао закључује ради заштите права и интереса тог лица и када због старости, болести или инвалидитета не може да дође у канцеларију ни уз помоћ других лица, затим када се то лице налази на лечењу у болници, другој установи за рехабилитацију или за збрињавање и боравак старих лица, итд. Чл. 15. ст. 2. и 3. Јавнобележничког пословника.

⁵⁶ Чл. 16. ст. 1. и 2. Јавнобележничког пословника.

⁵⁷ Чл. 16. ст. 2. Закона о јавном бележничтву.

⁵⁸ Чл. 16. ст. 1. и 5. Закона о јавном бележничтву.

⁵⁹ Д. Ђурђевић, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, стр.162.

становништва, у ком случају му Јавнобележничка комора може дозволити да повремено обавља послове и ван службеног седишта.⁶⁰

Службено подручје обухвата територију основног суда на којој се налази град, општина или градска општина за коју је јавни бележник именован.⁶¹ Битно је напоменути значај службеног подручја који се огледа у томе што јавни бележник може да сачињава записе или да солемнизује уговоре о промету непокретности на читавом службеном подручју, дакле само ако се та непокретност налази на његовом службеном подручју.⁶² Поред тога, суд може да повери спровођење оставинског поступка, али и остале послове и поступке који се јавном бележнику могу поверити, само оним јавним бележницима који имају службено седиште на његовом подручју.⁶³

Када говоримо о територијалном приципу, као битне намећу се последице његовог непоштовања. Наиме, уколико јавни бележник неоправдано предузме службену радњу ван канцеларије, то се може квалификовати као прибављање странака на недостојан начин што ће довести до његове дисциплинске одговорности.⁶⁴ Дисциплински ће одговарати и ако службену радњу предузме ван службеног седишта, али то за последицу нема ништавост предузете радње.⁶⁵ Што се тиче службеног подручја, предузимање радње ван њега нема за последицу ништавост исте, како се не би санкционисале странке због погрешног поступања нотара, осим ако је предузета ван граница Републике Србије.⁶⁶

6. Начело поучавања странака

Ово начело означава обавезу јавних бележника да поуче странке о правним последицама сачињавања одређене исправе или одређеног правног посла.⁶⁷ На пример, одредбама Закона о ванпарничном поступку које уређују поступак сачињавања исправе, чланом 172. ст. 1. и 2. прописано је, између осталог, да је јавни бележник дужан да странкама објасни смисао правног посла и његове последице и испита његову дозвољеност, а у случају да ове претпоставке не постоје, решењем ће одбити да сачини

⁶⁰ Чл. 20. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁶¹ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 75.

⁶² *Ibid*, стр. 75. и чл. 165. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

⁶³ *Ibid*, стр. 76. и чл. 17. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁶⁴ Д. Ђурђевић, *Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву*, стр.162.

⁶⁵ *Ibid*, стр. 163.

⁶⁶ *Ibid*, стр. 164.

⁶⁷ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 79.

исправу. Такође, јавни бележник у обавези је да изјаву странака забележи онакву каква је, те да ако странка при својој изјави остане и након поучавања од стране јавног бележника да иста има неке нејасноће, двосмислености и неразумљивости – у исправу унесе упозорење о томе.⁶⁸ Тек ако странка одбија уношење упозорења, јавни бележник одбија да сачини исправу.⁶⁹

Значај овог начела огледа се у томе што се поучавањем странака бележник онемогућује настанак правних послова са нејасним или неразумљивим одредбама, чиме се спречава да у будућности настану спорови у вези са одредбама уговора, а обезбеђује се сигурност у правном промету.

IV. ОПШТА ПРАВИЛА О ВРШЕЊУ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ

„Јавно бележништво је служба од јавног поверења.“⁷⁰ За јавне бележнике се каже да су носиоци јавне функције, с обзиром на то да послови које они обављају спадају у надлежност државе, те су исти њима поверени самим законом или одлуком државних органа. За вршење јавнобележничке делатности Законом о јавном бележништву прописана су нека општа правила.

1. Општа службена дужност

Јавни бележник је дужан да предузима радње за које је овлашћен, у складу са начелом савесности и поштења.⁷¹ Дужан је и да се за време обављања истих понаша у складу са поштовањем и поверењем које се указује његовој служби.⁷² Он не сме да посредује у закључењу правних послова, нити да за предузимање било које службене радње преузме јемство или да странци пружи друго обезбеђење.⁷³

⁶⁸ Чл. 172. ст. 3. и 4. Закона о ванпарничном поступку.

⁶⁹ Чл. 172. ст. 4. Закона о ванпарничном поступку.

⁷⁰ Чл. 2. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

⁷¹ Чл. 9. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

⁷² Чл. 52. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁷³ Чл. 52. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

2. Ускраћивање предузимања радњи

О разлозима за ускраћивање предузимања радњи било је речи у оквиру начела слободног приступа нотару. Стога, на овом месту ће детаљније бити изложена правила поступања јавних бележника када се ти разлози јаве у пракси. Дакле, јавни бележник је дужан да предузима радње на које је овлашћен, осим уколико се појаве разлози предвиђени законом.

Када јавни бележник утврди да постоји неки од разлога због којег је дужан да ускрати предузимање службене радње, он ће донети решење којим ће одбити њено преузимање.⁷⁴ Правни лек, који незадовољној странци стоји на располагању против овакве одлуке, јесте приговор и исти се изјављује у року од осам дана од пријема преписа решења. Овај приговор се подноси суду на чијем подручју се налази службено седиште јавног бележника и о њему се одлука мора донети у року од осам радних дана од пријема истог.⁷⁵

По приговору се могу донети две врсте одлука: решење о одбијању и решење о усвајању приговора. Ако суд решењем усвоји приговор, он ће јавном бележнику наложити предузимање службене радње, а против овакве одлуке нотар нема право жалбе.⁷⁶ С друге стране, против решења којим је приговор одбијен, странка може да изјави жалбу суду и тим правом се може користити у року од петнаест дана од дана достављања преписа решења, а суд доноси одлуку о жалби у року од петнаест радних дана од дана достављања жалбе.⁷⁷ Треба напоменути да се кроз систем предвиђених правних лекова који стоји на располагању странкама, остварује правна заштита права на слободан приступ нотару.

3. Изузеће јавног бележника

Изузеће јавних бележника је, као што је речено, значајан инструмент обезбеђивања њихове непристрасности при предузимању службених радњи. У нашем Закону о јавном бележничтву, и то у чл. 54. ст. 1. предвиђени су разлози за изузеће бележника:

⁷⁴ Чл. 53а. ст. 1. Закона о јавном бележничтву. Јавни бележник ће одбити да изврши солемнизацију уговора о купопродаји када је спорно да ли је продавац заиста власник непокретности која је предмет уговора. Видети: Решење Вишег суда у Београду, Гжб 11/2016, од 18. 08. 2016. године. Извор: *Paragraf Lex*.

⁷⁵ Чл. 53а. ст. 2. и 3. Закона о јавном бележничтву.

⁷⁶ Чл. 53б. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

⁷⁷ Чл. 53б. ст. 2. и 3. Закона о јавном бележничтву. Пропуст судије да одлуку донесе у наведеном року третираће се као његов несавестан рад.

- 1) "ако је сâм јавни бележник странка, законски заступник или пуномоћник странке, ако је са странком у односу саовлашћеника, саобвезника или регресног обвезника или је у том предмету саслушан као сведок или вештак;
- 2) ако му је странка или њен законски заступник или пуномоћник, сродник по крви у правој линији било ког степена, у побочној линији до четвртог степена сродства, или му је супружник, ванбрачни партнер или тазбински сродник до другог степена, без обзира да ли је брак престао или није;
- 3) ако је старатељ, усвојитељ или усвојеник странке, њеног законског заступника или пуномоћника;
- 4) ако је са странком био у пословном односу поводом посла за који треба да сачини, потврди или изда исправу, ако је био пуномоћник или законски заступник странке, или одговорно лице у правном лицу које има положај странке;
- 5) ако он или његов сродник по крви у правој линији до било ког степена, у побочној линији до четвртог степена сродства, супружник, ванбрачни партнер или тазбински сродник до другог степена, без обзира да ли је брак престао или није, стичу право или неку другу корист из односа у вези којег он треба да сачини исправу, или
- б) ако постоје друге околности које изазивају сумњу у његову непристрасност."⁷⁸

Ако јавни бележник препозна постојање неких од напред наведених разлога, дужан је да ускрати обављање тражене службене радње и да о томе обавести Јавнобележничку комору.⁷⁹ Обавештавање Коморе о разлогу за изузеће сматра се захтевом за изузеће. Оно што је такође битно нагласити јесте да непоступање јавних бележника у складу са законским нормама о изузећу за последицу има то што исправа, коју је на овакав начин сачинио, неће имати правно дејство јавне исправе.⁸⁰

⁷⁸ Закон о јавном бележништву термилошки одступа од Закона о парничном поступку (*Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014 и 87/2018), који разликује разлоге за искључење и изузеће судија. Терминологијом овог процесног закона (чл. 67), само би се последњи разлог наведен у Закону о јавном бележништву, који се тиче постојања околности које изазивају сумњу у непристрасност нотара, сматрао разлогом за изузеће, док би сви остали разлози представљали основ искључења нотара.

⁷⁹ Чл. 54. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁸⁰ Чл. 54. ст. 4. Закона о јавном бележништву.

4. Забрана пословне сарадње и политичке активности

Када говоримо о пословној сарадњи јавних бележника, различита су правила у зависности од тога да ли се ради о сарадњи са другим јавним бележницима или са лицима из других делатности.

Наиме, два или више јавних бележника могу да, уз коришћење истих просторија, уређаја, опреме и административног особља, заједнички обављају делатност, ако им то одобри надлежни министар.⁸¹ Пре него донесе одлуку, министар треба да прибави мишљење Коморе. С друге стране, сарадња јавних бележника са адвокатима или другим физичким или правним лицима, у смислу коришћења заједничког простора ради заједничког обављања делатности, није дозвољена.⁸²

Када је о политичким активностима реч, јавни бележник не сме да буде члан органа политичке партије нити да финансира неку политичку партију, коалицију или кандидата на изборима.⁸³

Смисао ових забрана јесте у томе да се обезбеди непристрасност у поступању јавних бележника, те самим тим равноправан третман учесника у поступцима пред јавним бележником.

5. Дужност чувања јавнобележничке тајне

Ова дужност јавног бележника, као и лица која су код њега запослена, подразумева њихову обавезу да чувају у тајности све податке до којих су дошли у обављању своје делатности, осим ако нешто друго произлази из закона, воље странака или садржине правног посла у вези којег је јавни бележник предузео службену радњу. Више речи о овоме било је у оквиру поглавља Начело поверљивости.

6. Обавеза накнаде штете

Првим ставом чл. 58. Закона о јавном бележништву изричито је регулисано да јавни бележник одговара за штету коју проузрокује у обављању делатности, те да је исту дужан да накнади. Јавни бележник ће, такође, одговарати и за штету коју, у обављању

⁸¹ Чл. 55. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁸² Чл. 55. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

⁸³ Чл. 56. Закона о јавном бележништву.

јавнобележничке делатности, проузрокују лица која су запослена код њега у канцеларији: јавнобележнички приправник, јавнобележнички сарадник, јавнобележнички помоћник и административно особље, независно од њихове самосталне одговорности.⁸⁴ У наведеним случајевима, јавни бележник одговара према општим правилима о вануговорној (деликтној) одговорности.⁸⁵ Одговорност јавног бележника је вануговорна и када штета настане у вези предмета који су у јавнобележничком депозиту. Извор његове одговорности није уговор, зато што он депозитне послове обавља као носилац јавних овлашћења која су му пренета законом. Међутим, ако би странка овластила јавног бележника да предузима радње ради очувања, обезбеђења или намирања права из хартија од вредности, које су у јавнобележничком депозиту, он ће имати положај пуномоћника.⁸⁶ У том случају су његова овлашћења приватноправне природе, а не јавноправне, из разлога што је њихов извор правни посао, а не закон. Сходно томе, у овом случају он одговара по правилима уговорне одговорности.

Основ одговорности јавних бележника се из законске норме о накнади штете не може уочити, те се може поставити питање да ли се ради о субјективној одговорности, односно одговорности с обзиром на кривицу, или о објективној одговорности, односно одговорности без обзира на кривицу. Схватање појединих аутора је такво да се овде треба применити логичко тумачење те норме, које нас доводи до закључка да у случају одсуства посебних норми о грађанској одговорности бележника, треба применити опште норме.⁸⁷

Делатност јавних бележника није опасна делатност, дакле не садржи већу опасност од настанка штете када се обавља у складу са законом. С обзиром на то, јавни бележник не одговара по принципу објективне одговорности, већ по основу кривице. Међутим, с обзиром на то да је јавни бележник стручњак,⁸⁸ а његова кривица је професионална кривица, мерило те кривице је објективно.⁸⁹ То значи да у сваком појединачном случају суд треба да "упореди понашање конкретног јавног бележника с понашањем хипотетички разумног и пажљивог, искусног и правнички веома образованог јавног бележника под

⁸⁴ Чл. 58. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

⁸⁵ М. Караникић Мирић, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, *Правни живот*, бр. 10, 2014, стр. 572.

⁸⁶ *Ibid.* Видети и: чл. 165. ст. 3. и ст. 4. Закона о јавном бележништву.

⁸⁷ М. Караникић Мирић, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, стр. 573.

⁸⁸ Јавни бележник је стручњак зато што је за обављање његове делатности потребно формално образовање и практична обука. *Ibid.*, стр. 576.

⁸⁹ Не узимају се у обзир личне особине конкретног нотара.

истим околностима".⁹⁰ Уколико на основу тога утврди да се јавни бележник није понашао на тај начин, постојаће његова кривица.

Ако су лица, за која јавни бележник одговара, у обављању делатности причинила некоме штету, њу ће накнадити јавни бележник. Он ће имати право регреса према штетнику само ако је штету причинио намерно или крајњом непажњом. Овим правом бележник се може користити у року од једне године од дана када је накнадио штету.⁹¹

Из природе положаја јавних бележника произлази још једно значајно правило које се тиче одговорности јавних бележника за штету. Наиме, држава не одговара за штету коју јавни бележник проузрокује у обављању своје делатности.⁹² Корени оваквог схватања које је претворено у законску норму налазе се у чињеници да јавни бележници нису државни органи, нити су државни службеници.⁹³ Међутим, о постојању одговорности државе у сфери јавног бележништва можемо говорити у смислу одговорности државе за грешку у именовању јавних бележника, грешку у надзору над обављањем њихове делатности или одговорности за давање погрешних упутстава за обављање делатности.⁹⁴ Дакле, држава одговара за рад државних органа који именују јавне бележнике, врше надзор над њиховим радом или им дају упутства.

Одговорност јавних бележника је професионална одговорност, у оквиру које може да настане грађанска (уговорна или деликтна), дисциплинска или кривична одговорност.⁹⁵

7. Осигурање од одговорности за штету

Пре него што започне са обављањем делатности, јавни бележник је дужан да закључи уговор о осигурању од одговорности за штету коју би у свом раду могао да проузрокује, с тим што ово осигурање обухвата и осигурање за штету коју би могли у раду да проузрокују лица за која он одговара, и то јавнобележнички заменик, помоћник, приправник и друга лица која су запослена код нотара.⁹⁶ Најнижи износ осигурања одређује Јавнобележничка комора, по прибављеној сагласности Министарства правде, што значи да је јавни бележник дужан да уговор о осигурању усклади са овим најнижим

⁹⁰ М. Караникић Мирић, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, стр. 576–577.

⁹¹ Чл. 58. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

⁹² Чл. 58. ст. 4. Закона о јавном бележништву.

⁹³ А. Јакшић, *op. cit.*, стр. 90–91.

⁹⁴ М. Караникић Мирић, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, стр. 565.

⁹⁵ Д. Лазаревић, *op. cit.*, стр. 105.

⁹⁶ Чл. 59. ст. 1. и 2. Закона о јавном бележништву.

износом и то у року од 30 дана од одређивања најнижег износа осигурања.⁹⁷ По правилу, јавни бележници се осигуравају на значајно више износе од минимално прописаног.

Поред тога што се јавни бележници могу осигурати преко осигуравајућег друштва, на напред наведени начин, они се могу осигурати и преко Коморе. Тада ће бити дужни да Комори плаћају износ осигурања који је она одредила, уз сагласност Министарства, али у складу са колективним уговором о осигурању који Комора закључује са осигуравајућим друштвом.⁹⁸ У вези осигурања преко Коморе постоји једна специфичност. Наиме, сматраће се да је јавни бележник осигуран преко ње када је поднео захтев за осигурање Комори, ако је пре настанка штете закључен уговор о колективном осигурању између Коморе и осигуравајућег друштва.⁹⁹

8. Коришћење печата и штамбиља

Поседовање печата и штамбиља један је од услова предвиђених за обављање јавнобележничке делатности. Пре приступања полагању заклетве, јавни бележник мора да обезбеди печат и штамбиљ.¹⁰⁰ Јавни бележник може да користи печат и штамбиљ само када обавља послове из своје надлежности.¹⁰¹ У случају да дође до губитка печата или штамбиља, или уколико је потребна њихова измена зато што се промени име или седиште јавног бележника, он о томе обавештава јавнобележничку комору, а нови печат се мора разликовати од претходног.¹⁰² Нови печат може да се користи након овере његовог отиска.

Ако дође до измене у потпису јавног бележника, нови потпис ће моћи да користи тек након овере и депоновања истог.¹⁰³

9. Вођење евиденције

Јавни бележници су дужни да у току обављања делатности, воде евиденцију о радњама које предузимају.¹⁰⁴ Министар надлежан за послове правосуђа прописује врсту и облик евиденционих образаца, као и начин обраде података. Службене књиге које јавни

⁹⁷ Чл. 59. ст. 3. и 4. Закона о јавном бележничтву.

⁹⁸ Чл. 59. ст. 5. Закона о јавном бележничтву.

⁹⁹ Чл. 59. ст. 6. Закона о јавном бележничтву.

¹⁰⁰ Чл. 19. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

¹⁰¹ Чл. 61. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

¹⁰² Чл. 61. ст. 2. и 3. Закона о јавном бележничтву.

¹⁰³ Чл. 61. ст. 5. Закона о јавном бележничтву.

¹⁰⁴ Чл. 62. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

бележник води јесу општи пословни уписник, уписник о оверама и потврдама, уписник о протестима, именик лица која су пред јавним бележником саставила или му предала исправу о располагању за случај смрти, депозитна књига, уписник радњи које је суд или други орган поверио јавном бележнику, заједнички азбучни именик странака и књига евиденције података.¹⁰⁵

V. САСТАВЉАЊЕ ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИХ ИСПРАВА

„Састављање исправа је срж јавнобележничке делатности.“¹⁰⁶ Састављање, овера и издавање јавних исправа о правним пословима, изјавама или чињеницама на којима се заснивају права, као и овера приватних исправа спадају у ред најзначајнијих послова из делатности јавних бележника. Закон о јавном бележништву прописује облике, врсте, садржину јавнобележничких исправа, облике у којима се неке јавнобележничке исправе могу јавити, као и начин њиховог чувања и издавања.

1. Облик јавнобележничких исправа

Појам облика јавнобележничке исправе можемо одредити као унапред прописани начин израде јавнобележничке исправе.¹⁰⁷ Закон о јавном бележништву и Јавнобележнички пословник регулишу стандарде образаца (формулара) јавнобележничких исправа.

Јавнобележничка исправа се саставља на папиру А4 формата и пише се једнострано, преко целе странице без проред, уз одвајање елемената садржине исправе за које је то предвиђено. Лева и десна маргина исправе треба да буду на раздаљини од два центиметара или више, а ако се исправа састоји од више листова, положај леве маргине је такав да не може бити мањи од три центиметара,¹⁰⁸ како би се листови могли повезати јемствеником. Исправа се исписује електронским уређајем за писање који обезбеђује трајни карактер

¹⁰⁵ Чл. 85. Јавнобележничког пословника.

¹⁰⁶ Д. Ђурђевић, *Јавни бележници – ко су и шта раде*, Београд, 2014, Јавнобележничка комора Србије, стр. 10.

¹⁰⁷ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 89.

¹⁰⁸ Чл. 21. ст. 3. и 4. Јавнобележничког пословника.

исправе, црном бојом помоћу штампача.¹⁰⁹ Исправа може бити сачињена и у електронском облику, али ће се сматрати јавнобележничком исправом само уколико су за то испуњени посебни законом прописани услови.

1.1. Означавање и структура јавнобележничке исправе

Текст јавнобележничке исправе није само текст њене садржине, већ и ознака јавнобележничког списка, назив исправе, место, време, датум сачињавања исправе, изјаве сведока и тумача, начин утврђивања идентитета странака, сведока и тумача, законских заступника, пуномоћника и овлашћеног лица органа старатељства, као и потписи.¹¹⁰

Означавање јавнобележничке исправе састоји се из неколико елемената. Наиме, у горњем левом углу исправе уписује се „Република Србија“, испод њега се великим словима исписује „ЈАВНИ БЕЛЕЖНИК“, док се испод те ознаке уписује име и презиме поступајућег бележника. Испод имена и презимена бележника наводи се његово службено седиште, па потом и адреса јавнобележничке канцеларије.¹¹¹

У горњем десном углу уписује се ознака јавнобележничког списка са пословним бројем, а ако се јавнобележнички запис састоји од више листова, на свакој страници налазиће се поменута ознака са пословним бројем. Испод ознаке са бројем, уписује се редни број странице.¹¹² Потом се, на средини реда, уписује врста јавнобележничке исправе, и то великим словима (нпр. „ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИ ЗАПИС“), док ће се након тога исписати и други елементи који су законом прописани као садржина исправе.¹¹³

Празна места у исправи се означавају цртама, док се бројеви увек исписују словима осим ако се ради, на пример, о броју који означава земљишнокњижни уложак или катастарску парцелу, и слично.¹¹⁴ Уколико се у исправу уписују неке речи ван маргина, изнад почетка текста или између редова, сматраће се да исте не постоје.¹¹⁵

¹⁰⁹ Чл. 19. ст. 1, чл. 20. ст. 1. и чл. 21. ст. 1. и 2. Јавнобележничког пословника. У изузетним околностима, када то хитна природа случаја налаже, исправа се може сачинити и механичким уређајем за писање (писаћом машином) или читким рукописом, мастилом или хемијском оловком, али по престанку околности исправа мора да буде сачињена путем електронског уређаја.

¹¹⁰ Чл. 65. ст. 2. Закона о јавном бележничтву.

¹¹¹ Чл. 22. ст. 1–4. Јавнобележничког пословника.

¹¹² Чл. 23. Јавнобележничког пословника.

¹¹³ Чл. 24. Јавнобележничког пословника.

¹¹⁴ Чл. 64. ст. 1. и 2. тач. 1. Закона о јавном бележничтву и чл. 28. ст. 1. и 2. тач. 1. Јавнобележничког пословника.

¹¹⁵ Чл. 65. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

Када се исправа састоји из више страница, посебна правила важе за означавање и повезивање страница. У том случају се странице означавају редним бројевима, а садрже и ознаку јавнобележничког списка.¹¹⁶ Странице се повезују јемствеником чији се крајеви причвршћују печатним воском или налепницом, након чега се оверавају печатом јавног бележника.¹¹⁷ На овај начин се повезују и исправе које представљају прилог јавнобележничкој исправи, а ако их није могуће повезати, на крају јавнобележничке исправе назначиће се број и садржина приложених исправа, са ознакама и датумима издавања, док ће се приложене исправе чувати у заједничком омоту списка.¹¹⁸

Као посебно важна уочава се забрана садржана у чл. 22. ст. 6. Јавнобележничког пословника, а тиче се стављања меморандума, логотипа или било које друге ознаке намењене рекламирању јавног бележника. Оваква врста забране може се тумачити као последица правне природе њиховог положаја, с обзиром на то да врше јавну функцију, а да ипак нису државни органи нити државни службеници. Иако су јавни бележници независни и самостални у свом раду, ипак је њихова делатност са државе пренета на њих, те се стога ипак у пракси не могу понашати као било које лице које обавља неку приватну делатност независно од државе. Све то произлази из специфичности њиховог положаја и делатности.

1.2. Потписивање исправе

Након испуњавања свих формалности везаних за означавање исправе, следи њено потписивање од стране јавног бележника и странака. Потписи се стављају на крају исправе, никако не преко текста. Законом је одређен редослед стављања потписа на исправи. Странке потписују исправу пре јавног бележника, док ће сведоци, тумачи, преводиоци, заступници и друга лица исправу потписати када је то законом предвиђено.¹¹⁹ Наиме, из садржине јавнобележничког записа, као и солемнизационе клаузуле која је одређена Законом о јавном бележништву, произлази да ће ова лица потписати исправу после странака, а пре јавног бележника. Ако странка не зна да чита или пише, исправу ће потписати два пунолетна, писмена и пословно способна сведока, пред којима ће странка

¹¹⁶ Чл. 67. ст. 1. Закона о јавном бележништву и чл. 27. ст. 1. Јавнобележничког пословника.

¹¹⁷ Чл. 67. ст. 2. Закона о јавном бележништву и чл. 27. ст. 2. Јавнобележничког пословника.

¹¹⁸ Чл. 27. ст. 3. и ст. 4. Јавнобележничког пословника.

¹¹⁹ Чл. 25. ст. 5. Јавнобележничког пословника.

ставити отисак прста.^{120, 121} У случају да странка не може да стави отисак прста, потписаће је један од сведока. Улога сведока који потписују исправу се састоји у томе што они својим потписом потврђују да је одређена странка пред њима ставила отисак прста на исправу.

Јавни бележник исправу потписује својеручно, а поред потписа, на последњој страници, отискује печат и штамбиљ, што се сматра овером исправе.¹²² Ако исправа не садржи својеручни потпис и печат јавног бележника, она неће имати дејство јавне исправе. Постоје посебна правила за потписивање исправе уколико се она састоји из више страница. Та посебна правила постоје у односу на врсту исправе. Наиме, ако се јавнобележнички запис и записник састоје из више страница, сваку страницу потписују и странке и јавни бележник.¹²³ Уколико се јавнобележничке потврде и солемнизоване исправе састоје из више страница, тада сваку страницу потврде и сваку страницу солемнизационе клаузуле потписује јавни бележник, а њихову последњу страницу потписују и странке и остали учесници у поступку.¹²⁴ Ако јавнобележничка овера има више страница, сваку страницу клаузуле о овери потписа потписује само нотар. Када се пред бележником приватна исправа солемнизује, испод текста исправе (нпр. уговора) потписе стављају само странке, не и јавни бележник.¹²⁵

1.3. Исправљање и допуњавање јавнобележничке исправе

Законом о јавном бележништву и Јавнобележничким пословником прописана су правила којима је регулисана могућност исправљања и допуњавања јавнобележничке исправе. Ова правила разликују се према тренутку вршења корекције: да ли се то чини приликом израде исправе или након њеног издавања.

Исправа се може исправити и допунити приликом њене израде. Основно правило јесте да и када се појави потреба за изменом садржаја јавнобележничке исправе, у њој се ништа не сме брисати. Једина могућност коју закон предвиђа јесте да се неки део текста

¹²⁰ Чл. 25. ст. 6. Јавнобележничког пословника.

¹²¹ Чл. 179. ст. 1. и 2. Закона о ванпарничном поступку. Редослед прстију којима се ставља отисак на исправу је следећи: кажипрст, средњи прст, прстењак, мали прст и палац десне руке, а ако странка нема десну шаку онда ће то учинити прстима леве руке, при чему је редослед прстију исти.

¹²² Чл. 25. ст. 3. и 4. Јавнобележничког пословника.

¹²³ Чл. 68а. ст. 1. Закона о јавном бележништву и чл. 26. ст. 1. Јавнобележничког пословника.

¹²⁴ Чл. 68а. ст. 2. Закона о јавном бележништву и чл. 26. ст. 3. Јавнобележничког пословника.

¹²⁵ Чл. 26. ст. 5. Јавнобележничког пословника.

прецрта мастилом црвене боје, али тако да тај део остане читљив.¹²⁶ У том случају се на крају текста, односно садржине исправе назначава који део је прецртан.¹²⁷ Ако постоји потреба за неком изменом или допуном садржине исправе, то ће се учинити тако што ће се измена или допуна уписати на крају текста исправе, те ће се назначити на који део текста исправе се она односи.¹²⁸

Исправљање након издавања исправе могуће је само у погледу неких очигледних техничких грешака, као нпр. грешке у бројевима, именима, писању, рачунању, при чему не сме да се мења садржина исправе. Јавни бележник ће то учинити или *ex officio* или на захтев странке.¹²⁹

Након што изврши исправљање исправе, јавни бележник сачињава јавнобележнички записник и у њему констатује да је обавио исправљање исправе, наводи грешке које су исправљене и како сада гласе исправљени делови, а битно је нагласити и да јавни бележник нема право на награду за исправљање текста исправе.

1.4. Исправа сачињена у електронском облику

Развој савремених технологија, те њихова све већа употреба у пракси, довели су до тога да се и у поступцима пред јавним бележницима, ради што ефикаснијег спровођења различитих поступака, између осталог и сачињавања исправа, исте употребљавају, па се у том циљу јавила могућност сачињавања јавнобележничке исправе у електронском облику. Да би се исправа, која је сачињена у електронској форми, сматрала јавнобележничком исправом, потребно је да јавни бележник и странке имају пријављен и депонован електронски потпис, те да сама исправа испуњава друге услове предвиђене законом и да буде сачињена у електронском формату који одређује ресорни министар.¹³⁰ Страна јавнобележничка исправа сачињена у електронској форми има, уз испуњење услова реципроцитета, својство јавне исправе само када је то прописано законом оне државе чији је нотар сачинио исправу и законом наше земље.¹³¹ Таква исправа се као јавна исправа код

¹²⁶ Чл. 66. ст. 1. и ст. 2. Закона о јавном бележничтву и чл. 30. ст. 1. и ст. 2. Јавнобележничког пословника.

¹²⁷ Чл. 66. ст. 3. Закона о јавном бележничтву и чл. 30. ст. 3. Јавнобележничког пословника.

¹²⁸ Чл. 66. ст. 4. Закона о јавном бележничтву и чл. 30. ст. 4. Јавнобележничког пословника.

¹²⁹ Чл. 66а. ст. 1. и ст. 2. Закона о јавном бележничтву.

¹³⁰ Чл. 70. ст. 1. Закона о јавном бележничтву.

¹³¹ Чл. 70. ст. 4. Закона о јавном бележничтву.

нас може користити само када је коришћење јавнобележничких исправа у електронском облику предвиђено нашим прописима.

Уколико јавни бележници на територији Републике Србије сачињавају исправу у електронској форми, иста мора да садржи следеће елементе: ознаку броја страница исправе у електронској форми и број карактера, фонт и величину слова, електронски програм који је употребљен за сачињавање исправе и званичне техничке карактеристике рачунара.

2. Врсте јавнобележничких исправа

Уопштено говорећи о исправама, с обзиром на то ко издаје исправу и каква је његова функција у поступку сачињавања и издавања исправе, исправе се класификују у нејавне и јавне. Под нејавним исправама подразумевају се приватне исправе, односно исправе издате од стране физичких лица, али и остале нејавне исправе, односно исправе издате од стране неких државних органа али ван њихове надлежности, или исправе које су издале самосталне организације или неке заједнице, при чему нису вршиле јавна овлашћења.¹³² Јавне исправе су такве исправе које у законом прописаном облику и у границама надлежности, издаје државни орган, или су то исправе издате од стране неке самосталне организације или заједнице, али у вршењу јавних овлашћења.¹³³

Јавнобележничке исправе су исправе које у оквиру своје делатности саставља јавни бележник. Оне треба да испуњавају три услова да би имале дејство јавне исправе:

- исправа треба да буде издата од стране јавног бележника;
- исправа треба да буде сачињена у законом прописаној форми;
- исправа треба да буде издата у границама надлежности јавног бележника.¹³⁴

Врсте јавнобележничких исправа су: јавнобележнички запис, јавнобележнички солемнизована исправа, јавнобележнички записник, јавнобележничка потврда и јавнобележничка овера.¹³⁵ Под јавнобележничким исправама, али у ширем смислу, подразумевају се и преписи и отправци јавнобележничких исправа.¹³⁶

¹³² М. Трговчевић-Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, Београд, 2007, Службени гласник, стр. 258.

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Чл. 6. Закона о јавном бележништву.

¹³⁶ М. Трговчевић-Прокић, *op. cit.*, стр. 259.

2.1. Јавнобележнички запис

2.1.1. Појам јавнобележничког записа

Јавнобележнички запис јесте таква исправа коју јавни бележници сачињавају о правним пословима и изјавама,¹³⁷ које странке пред њима закључују, односно дају. То је јавнобележнички сачињена исправа која се сачињава по казивању странке и која у целини има својство јавне исправе. Јавнобележнички запис најзначајнији је јавнобележнички производ, будући да ову исправу не могу да сачине странкама адвокати или нека друга лица. Уједно представља најстрожу јавнобележничку форму и њиме се обезбеђује највиши степен гаранције за учеснике у погледу пуноважности правног посла. Јавнобележнички запис представља диспозитивну јавну исправу, односно исправу којом се нешто одређује.¹³⁸ Наиме, јавнобележнички запис представља форму у којој се предузима неки правни посао. Странке могу, у судском поступку, да доказују да ова исправа није састављена у складу са законом, међутим уколико се утврди да јесте, оне не могу у парничном поступку да доказују да садржина правног посла није онаква како је одређена у овој исправи.

2.1.2. Правни послови за које је прописана форма јавнобележничког записа

Одредбом чл. 82. ст. 1. Закона о јавном бележничтву, предвиђени су правни послови у погледу којих је као обавезна форма прописан јавнобележнички запис. То су:

- 1) уговор о располагању непокретностима пословно неспособних лица;
- 2) споразум о законском издржавању, у складу са законом;
- 3) уговор о хипотеци и заложна изјава, али само ако садрже изричиту изјаву обавезаног лица којом се сагласио са тим да се на основу уговора о хипотеци, односно на основу заложне изјаве, по доспелости обавезе, а ради испуњења дуговане чинидбе, може спровести принудно извршење, судским или вансудским путем (тј. када имају карактер извршне исправе).¹³⁹

¹³⁷ Чл. 6. Закона о јавном бележничтву.

¹³⁸ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 236.

¹³⁹ Пре новелирања Закона о јавном бележничтву почетком 2015. године, форма јавнобележничког записа је као обавезна била предвиђена за већи круг правних послова него што је данас то случај. Неки од тих послова су: уговори о имовинским односима супружника и ванбрачних партнера, споразуми о деоби заједничке имовине, уговор о доживотном издржавању, уговор о уступању и расподели имовине за живота, обећање поклона и уговори о поклону за случај смрти. У форми записа могли су се закључивати уговори о

Битно је нагласити да и изјаве које се дају, а у циљу промене стања створених напред наведеним правним пословима, морају бити такође у форми јавнобележничког записа.¹⁴⁰ Правни послови и изјаве, напред наведени, биће без правног дејства ако нису сачињени у овој форми.

Упоредо са изменама Закона о јавном бележничтву с почетка 2015. године, уследиле су измене Породичног закона које се тичу форме за одређене правне радње које се предузимају пред јавним бележником. Усклађујући одредбе ова два правна акта, законодавац је и у Породичном закону прописао да се споразуми о законском издржавању закључују у облику јавнобележничког записа.¹⁴¹ Поред тога, предвиђено је да се изјава о признању очинства може, између осталог, дати и пред јавним бележником.¹⁴² Међутим, оно што недостаје у оваквој законској норми јесте то што није прописана форма изјаве о признању очинства.¹⁴³ С обзиром на значај које признање очинства има, превасходно из разлога што доводи до заснивања породичноправних односа, а има и наследноправне реперкусије, и имајући у виду да је чл. 84. ст. 1 тач. 5 Закона о јавном бележничтву предвиђена могућност да се изјаве могу дати у форми записа, чини се да би било целисходно предвидети јавнобележнички запис као обавезну форму, у случају када се изјава о признању очинства даје пред јавним бележником. Јавнобележнички запис представља исправу са најстрожим захтевима форме, коју сачињава бележник по казивању странке, а признање очинства јесте деликатно и изузетно важно питање.

У области наследног права, а као последица увођења јавног бележничтва, Законом о наслеђивању је регулисано јавнобележничко завештање, за чије сачињавање је предвиђена форма јавнобележничког записа.¹⁴⁴ Јавнобележничко завештање саставља се по одредбама Закона о ванпарничном поступку које регулишу састављање исправа, а надлежан за његово сачињавање је сваки нотар независно од тога где се налази пребивалиште, односно боравиште завештаоца, или где се налазе непокретности којима се завештањем

располагању непокретностима, уговори о располагању покретним стварима или правима, сачињавати запис о поништају изгубљених, оштећених или уништених исправа, давати изјаве о искључењу из наслеђа нужног наследника, или лишењу права на нужни део, изјава о признању очинства, итд.

¹⁴⁰ Чл. 82. ст. 3. Закона о јавном бележничтву.

¹⁴¹ Чл. 161. ст. 3. Породичног закона.

¹⁴² Чл. 51. ст. 1. Породичног закона. Мушкарац који има најмање 16 година и способан је за расуђивање, изјаву о признању очинства може дати и пред матичарем, судом или органом старатељства.

¹⁴³ Н. Стојановић, Овлашћења јавних бележника у уређењу породичноправних односа у државама на простору бивше СФРЈ, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 76, 2017, стр. 516.

¹⁴⁴ Чл. 111а. Закона о наслеђивању.

располаже.¹⁴⁵

Ово је још један разлог да се за изјаву о признању очинства предвиди форма јавнобележничког записа. Наиме, с обзиром на то да се ова изјава може дати и у завештању,¹⁴⁶ а када се завештање сачињава пред бележником то се чини у форми записа, било би корисно предвидети запис као форму за изјаву о признању очинства.

Обавезност форме јавнобележничког записа, за неки правни посао, може произаћи и из такозваног “паралелизма форми”.¹⁴⁷ Суштина концепта паралелизма форми јесте у томе да ако је законом прописана форма јавнобележничког записа за закључење неког уговора, онда ће та форма бити неопходна и за пуномоћје које се даје ради закључења тог уговора, али и за предуговор.

2.1.3. Садржина јавнобележничког записа

Садржина јавнобележничког записа строго је дефинисана. Законом о јавном бележништву прописано је које све елементе запис мора да садржи:

- 1) "име и презиме јавног бележника, изјава да поступа у својству јавног бележника и ознака службеног седишта;
- 2) име и презиме странака, место и датум њиховог рођења, адреса њиховог пребивалишта, затим име и презиме, адреса и пребивалиште законског заступника или пуномоћника странке, а ако је странка правно лице, онда назив и седиште правног лица и име и презиме, адреса и пребивалиште заступника;
- 3) подаци о начину утврђивања идентитета странака, сведока, законских заступника и других лица која учествују у поступку;
- 4) име и презиме, адреса и пребивалиште сведока, преводиоца и тумача, ако су и они учествовали у поступку, као и податке о начину утврђивања њиховог идентитета и основа заступања;
- 5) текст садржине правног посла, завештања или изјаве, односно запис о поништају изгубљене, уништене или оштећене исправе;
- 6) означавање исправа које представљају прилог јавнобележничком запису;

¹⁴⁵ Чл. 165. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁴⁶ Чл. 51. ст. 2. Породичног закона.

¹⁴⁷ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 118.

- 7) датум, час, место састављања јавнобележничког записа, у случају да се саставља ван јавнобележничке канцеларије;
- 8) изјава да су странке, и други учесници када је то потребно, поучени о садржини и правним последицама правног посла, завештања и изјаве, и да су странке упозорене да су њихове изјаве нејасне, неразумљиве или двосмислене, те да су и после упозорење при таквим изјавама остале;
- 9) потписи странака, законских заступника, пуномоћника и других учесника;
- 10) потпис јавног бележника и његов печат и штампил.¹⁴⁸

Недостатак појединих елемената доводи до различитих последица. Наиме, ако јавнобележничком запису недостају елементи садржине, под редним бројевима 1), 2), 7), 8), 9) и 10), јавнобележнички запис неће имати својство јавне исправе, а ни такво правно дејство.¹⁴⁹ Уколико јавнобележнички запис не садржи текст садржине правног посла, завештања или изјаве, односно запис о поништају изгубљене, уништене или оштећене исправе, онда се он сматра непостојећим.¹⁵⁰

2.1.4. Поступак за сачињавање јавнобележничког записа

Поступак за сачињавање јавнобележничког записа уређен је одредбама Закона о ванпарничном поступку,¹⁵¹ које регулишу процедуру састављања исправа. За састављање исправа установљена је надлежност јавних бележника, при чему исправу може да сачини сваки јавни бележник независно од пребивалишта или боравишта странке. Од овог правила постоји изузетак када је правни посао у вези непокретности која се преноси са или без накнаде, јер је у том случају месно надлежан јавни бележник на чијем је подручју непокретност.¹⁵² Овај изузетак не важи када се саставља завештање, јер, како је речено, завештање може да сачини сваки јавни бележник на територији Републике Србије, па и у случају када се завештањем располаже непокретностима.

Нотар исправе сачињава, по правилу, у јавнобележничкој канцеларији. Само из оправданих разлога може да сачини исправу ван своје канцеларије, али у границама службеног седишта. Ако би он, без постојања оправданих разлога, сачинио исправу ван

¹⁴⁸ Чл. 84. ст. 1. Закона о јавном бележничком запису.

¹⁴⁹ Чл. 84. ст. 2. Закона о јавном бележничком запису.

¹⁵⁰ Чл. 84. ст. 3. Закона о јавном бележничком запису.

¹⁵¹ Чл. 164. до чл. 182. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁵² Чл. 165. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку и чл. 4. ст. 2. Закона о промету непокретности.

канцеларије или службеног седишта, исправа неће изгубити дејство јавне исправе нити ће правни посао бити ништав. Али ако службену радњу предузме ван граница земље, сачињене исправе не производе правно дејство.

2.1.4.1 Утврђивање идентитета, пословне способности и овлашћења за заступање

Основна функција јавнобележничке делатности јесте „превентивна јурисдикција“.¹⁵³ Под њом подразумевамо дужност нотара да води рачуна о правилности службене радње и да тежи да што прецизније и истинитије утврди вољу странака.¹⁵⁴ Да би се превентивна јурисдикција остварила у пракси неопходно је да се идентитет учесника у поступку правилно утврди.

Први корак након што се странка обрати јавном бележнику са захтевом да сачини исправу, јесте утврђивање њеног идентитета, као и постојање пословне способности. Овлашћење за заступање утврђује се ако странка има заступника у поступку.

Постоје два начина да се утврди идентитет странке: увид у службени документ са фотографијом (лична карта, пасош...), који притом може бити важећи или неважећи, или саслушање два сведока идентитета.¹⁵⁵ Оно што се из законске формулације уочава јесте да закон супсидијарно поставља ова два начина за утврђивање идентитета, тако што каже да ако није могуће да се идентитет утврди на први начин, онда ће се утврдити саслушањем два сведока идентитета. О самом начину на који је утврђен идентитет учесника, јавни бележник ће ставити напомену у исправу, те ће иста имати различиту садржину у зависности од примењеног начина.¹⁵⁶ Идентитет се, у зависности од околности случаја, може утврдити различитим исправама, сходно чл. 35 Јавнобележничког пословника. Постоји изузетак од правила да се идентитет странака утврђује увидом у важећи или неважећи службени документ. То је у случају када се јавнобележнички запис сачињава у вези отуђивања, гашења, умањења или оптерећивања права странке, или у сваком другом

¹⁵³ Д. Ђурђевић, Утврђивање идентитета учесника у поступку састављања нотарске исправе, *Правни живот*, 12, Београд, 2011, стр. 63.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Чл. 168. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁵⁶ Уколико је идентитет учесника утврђен увидом у службени документ са фотографијом, напомена ће садржати: податке о издаваоцу службеног документа, датум издавања и серијски број. Ако је идентитет утврђен саслушањем сведока идентитета, напомена ће садржати: идентитет учесника који је утврђен саслушањем сведока, име и презиме сведока, датум и место рођења, адресу пребивалишта и начин на који је утврђен идентитет сведока идентитета. Чл. 44. Јавнобележничког пословника.

случају када се позиција странке погоршава. Тада се за утврђивање идентитета могу користити само важећи службени документи.¹⁵⁷ Ако странка промени име након што јој је издат службени документ, она ту промену имена доказује јавном исправом.

Што се тиче сведока идентитета, треба рећи да се њихов идентитет утврђује увидом у важећи службени документ са фотографијом. Сведок идентитета може бити лице које има одређене квалитете: треба да се ради о пунолетном лицу које је способно да пружи релевантне податке о идентитету странке. Јавни бележник саслушава сведоке идентитета појединачно, дакле без присуства других сведока и учесника у поступку. Том приликом поставља сва питања која ће му бити од помоћи за утврђивање идентитета. Уколико му је познато да је сведок лице које је осуђивано због лажног сведочења, јавни бележник ће одбити да га саслуша као сведока идентитета. Улога сведока идентитета у овој фази поступка састављања записа јесте та да они својим потписом на исправи потврђују идентитет странке.

Ако странка не успе, путем законом предвиђених начина да докаже идентитет, јавни бележник ће одбити да сачини исправу. Исто ће учинити и ако увидом у службени документ или на основу саслушања сведока идентитета, не стекне уверење у идентитет странке.¹⁵⁸

Начин утврђивања идентитета заступника исти је као код странака, а када говоримо у утврђивању овлашћења за заступање, чланом 52. Јавнобележничког пословника предвиђено је више начина.¹⁵⁹ Ако заступник не може да докаже своје овлашћење за заступање, јавни бележник ће одбити да предузме тражену радњу.¹⁶⁰

У пракси се може догодити да јавни бележник не утврди идентитет на законом прописани начин. То доводи до последица које се тичу дејства исправе коју је сачинио. Таква ситуација постоји када код јавног бележника, са захтевом да предузме неку

¹⁵⁷ Чл. 36. Јавнобележничког пословника.

¹⁵⁸ Чл. 170. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁵⁹ Својство законског заступника утврђује се увидом у јавне регистре или увидом у поднете јавне исправе које су подобне да докажу постојање односа са учесником из којег проистиче овлашћење за заступање; овлашћење родитеља као законског заступника малолетног детета утврђује се увидом у извод из матичне књиге рођених; овлашћење родитеља као законског заступника пунолетног детета утврђује се увидом у правноснажну судску одлуку о продужењу родитељског права; овлашћење усвојоца да заступа усвојеника утврђује се увидом у одлуку о усвојењу; овлашћење старатеља да заступа штићеника утврђује се увидом у одлуку о стављању под старатељство.

¹⁶⁰ Чл. 167. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

службену радњу, дође лице које се лажно представи.¹⁶¹ Ово за последицу има настанак фалсификованог правног посла, а јавнобележнички акт је апсолутно ништав – дакле, не може да производи никакво правно дејство према лицу које је у исправи означено као оно које је предузело правни посао.

Потребно је споменути и позване сведоке, преводиоце, као и тумаче, који у поступку сачињавања записа учествују у фази читања истог када се јави потреба за тим. Идентитет позваних сведока утврђује се увидом у важећи службени документ са фотографијом, док се у случају преводиоца и тумача, ако их јавни бележник не познаје лично, идентитет утврђује увидом у службени документ са фотографијом.¹⁶² С обзиром на то да у закону није изричито речено да се ради о важећем службеном документу у случају преводиоца и тумача, следи да се идентитет може утврдити и по основу важећег али и службеног документа којем је рок важности истекао.

Када говоримо о утврђивању пословне способности странака, јавни бележник води рачуна о понашању странке. Наиме, он ће обратити пажњу на то да ли је странка способна да прати разговор са њим, да ли може да се оријентише у времену и простору и на друге сличне показатеље. Уколико јавни бележник утврди да странка нема пословну способност, он одбија да састави јавнобележнички запис.¹⁶³ С друге стране, ако он сумња у пословну способност странке, дакле није у потпуности уверен да је странка нема, саставиће запис, али ће у њему назначити све оне околности које су га довеле у сумњу.^{164, 165}

2.1.4.2. Упознавање јавног бележника са садржином правног посла

Јавнобележнички запис сачињава нотар по казивању странака.¹⁶⁶ Да би могао да сачини запис, бележник мора да буде упознат са садржином правног посла који учесници

¹⁶¹ Д. Ђурђевић, Утврђивање идентитета учесника у поступку састављања нотарске исправе, стр. 79.

¹⁶² Чл. 182. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку, чл. 177. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку и чл. 178. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁶³ Чл. 53. ст. 2. тач. 3. Закона о јавном бележништву. Оно што се овде може појавити као спорно, јесте питање да ли јавни бележник има довољно компетенција да самостално утврди да неко лице нема пословну способност. Можда би било боље решење да је законодавац предвидео ангажовање вештака неуропсихијатра, који је стручан да процени да ли је неко лице способно да расуђује или не.

¹⁶⁴ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 146.

¹⁶⁵ Јавни бележник може да тражи да му странка достави лекарско уверење о пословној способности. Ако она то одбије да учини, он не може због тога да одбије да сачини исправу, већ ће то ценити у склопу осталих околности конкретног случаја.

¹⁶⁶ М. Караникић Мирић, Историја поштравања законске форме уговора о отуђењу непокретности у српском праву, *Теме*, XXXIX, бр. 4, 2015, стр. 1309.

желе да закључе.¹⁶⁷ Начини путем којих ће учесник то учинити могу бити различити, на пример усменим или писменим путем, или путем електронске поште. У пракси, када се одређени уговор подноси јавном бележнику ради солемнизације, он се најчешће шаље унапред електронском поштом. С друге стране, када се ради о јавнобележничким записима, с обзиром на то да су они форма у којој се закључује правни посао или даје нека изјава, са садржином правног посла бележник се упознаје на лицу места, дакле приликом сачињавања записа.¹⁶⁸

2.1.4.3. Дужности јавног бележника у поступку сачињавања исправе

Јавни бележник је дужан да изјаву странке, онакву каква је, унесе у исправу, али притом треба да води рачуна о њеној разумљивости.¹⁶⁹ Он је такође дужан да странкама објасни смисао правног посла и његове правне последице, те да испита да ли је посао у складу са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима. Уколико утврди да је правни посао недозвољен, односно да противречи принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, јавни бележник решењем одбија да предузме службену радњу.¹⁷⁰ Он ће тако поступити и у ситуацији када странкама укаже на нејасне, неразумљиве или двосмислене одредбе, а оне остану при својим изјавама и одбију уношење таквог упозорења у исправу.¹⁷¹

2.1.4.4. Читање исправе учесницима

Након што јавни бележник изјаву учесника верно унесе у исправу, и испуни своје обавезе, напред наведене, учесници у поступку морају да буду упознати са садржином исправе. Основно је правило да исправа треба да буде прочитана учесницима у присуству јавног бележника. Из законске стилизације норме може се закључити да нема сметњи да и сам јавни бележник учесницима прочита исправу, што се по правилу и чини у пракси.

Постоје специфичне ситуације, у погледу којих је законодавац ближе одредио ток и начин читања исправе, а у неким случајевима је прописао обавезно присуство позваних сведока приликом читања исправе учесницима:

¹⁶⁷ Чл. 171. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁶⁸ Сазнања добијена из разговора са јавним бележницима.

¹⁶⁹ Чл. 171. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷⁰ Чл. 172. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷¹ Чл. 172. ст. 4. Закона о ванпарничном поступку.

– ако учесник није у стању да говори, исправа ће му бити прочитана у присуству јавног бележника и једног позваног сведока, а он ће климањем главом или на други несумњив начин да потврди да је његова изјава верно унета у исправу и потом је потписати;¹⁷²

– ако учесник није у стању да чује, лично ће прочитати исправу у присуству јавног бележника и једног позваног сведока, након чега ће је признати и потписати;¹⁷³

– ако учесник није у стању да прочита исправу, због неписмености, слабовидости или из неког другог разлога, исправа ће му бити прочитана у присуству јавног бележника и два позвана сведока;¹⁷⁴

– ако учесник не познаје службени језик, исправа ће му бити прочитана преко судског преводиоца у присуству јавног бележника и два позвана сведока која знају службени језик и језик учесника;¹⁷⁵

–ако учесник није у стању да чује, а не може ни да прочита исправу, због слабовидости, неписмености или из неког другог разлога, исправа ће му бити прочитана преко тумача, а у присуству јавног бележника и два позвана сведока, који морају знати језик на којем је сачињена исправа и могу да се споразумеју са учесником.¹⁷⁶

У свим напред наведеним ситуацијама, након што исправу прочита учесник или му буде прочитана, он признаје да је његова воља верно забележена у исправи.

Позвани сведоци, поред квалитета које морају да поседују у зависности од тога о којој ситуацији од напред наведених је реч, треба да задовољавају следеће услове: пунолетство, потпуна пословна способност, писменост и познавање језика на којем је сачињена исправа.¹⁷⁷ Такође, постоје и ограничења у погледу круга субјеката који се могу појавити у улози позваних сведока. Наиме, позвани сведок не сме бити лице које ради у јавнобележничкој канцеларији, затим лице које је јавном бележнику или учеснику крвни сродник у правој линији, без обзира на степен сродства, сродник по усвојењу, побочни сродник закључно са четвртим степеном сродства, тазбински сродник закључно са другим степеном сродства, штићеник или бивши штићеник, старалац или бивши старалац,

¹⁷² Чл. 174. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷³ Чл. 175. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷⁴ Чл. 176. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷⁵ Чл. 177. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷⁶ Чл. 178. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

¹⁷⁷ Чл. 182. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

супружник или бивши супружник, ванбрачни партнер или бивши ванбрачни партнер, лице на чији правни положај, непосредно или посредно, може утицати правни посао о коме се саставља исправа и лице које је заступник или одговорно лице у правном лицу на чији положај, непосредно или посредно, може утицати правни посао о коме се саставља исправа.¹⁷⁸

2.1.4.5. Потписивање исправе

Након читања исправе и након што учесник потврди да његова воља одговара садржини исправе, он исту потписује. Уколико је писмен и у стању је да се потпише, ставиће својеручни потпис у дну сваке странице записа (ако се он састоји из више од једне странице), и на крају испод текста. Исто то ће учинити и нотар. Ако учесник није у стању да се потпише, он ће ставити отисак кажипрста десне руке. Законом је предвиђен редослед прстију којима ће ставити отисак. Дакле, ако нема кажипрст десне руке, редослед прстију којима се ставља отисак је следећи: средњи прст, прстењак, мали прст и палац десне руке. Ако учесник нема десну шаку, исти редослед прстију важи и уколико користи леву шаку. Ако учесник нема обе руке, односно није у стању да стави отисак прста, њега ће потписати један од позваних сведока, док ће јавни бележник ставити напомену о томе како је учесник потписао исправу.¹⁷⁹

2.1.5. Изворник, отправак и препис јавнобележничког записа

Три су могућа облика јавнобележничког записа. То су изворник, отправак и препис.

Изворник је онај јавнобележнички запис које су странке, у поступку пред јавним бележником, признале и који је оверен клаузулом о изворнику.¹⁸⁰ Он има супстанцијално и формално обележје. Супстанцијално обележје изворника се састоји у томе што се ради о исправи са чијом је садржином јавни бележник упознао странку, која ју је потом одобрила (странка је потврдила да је њена изјава воље верно забележена) и потписала. Формално обележје изворника представала клаузула о изворнику. Ова клаузула је заправо изјава јавног бележника којом потврђује да је конкретна исправа изворник. Уколико изворник

¹⁷⁸ Чл. 182. ст. 3. Закона о ванпраничном поступку.

¹⁷⁹ Чл. 179. ст. 3. и 4. Закона о ванпраничном поступку.

¹⁸⁰ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 166.

јавнобележничког записа не садржи поменућу клаузулу, такав запис неће имати доказну снагу јавне исправе.

Значај изворника се огледа у томе што се спречава настанак евентуалних спорова у вези садржине јавнобележничког записа.¹⁸¹ Наиме, с обзиром на то да се странке са садржином записа упознају код јавног бележника, и исту одобре, те да та исправа представља изворник, какве год несагласности да се јаве у отправцима јавнобележничког записа који се издају странкама, меродавно је оно што се налази у изворнику а са чим су и саме странке упознате. Изворник је значајан и због тога што се чува код јавног бележника, тако да уколико се деси да странке изгубе отправак јавнобележничког записа, увек се могу позвати на изворник и тако доказати садржину правног посла поводом којег је сачињен.

Отправак представља потпуни препис изворника јавнобележничког записа, који је означен као отправак, а користи се у правном промету уместо изворника.¹⁸² Два садржинска елемента отправка јесу потпуна подударност његове садржине са садржином изворника¹⁸³ и клаузула о отправку. Ова клаузула јесте писана изјава јавног бележника којом потврђује да се ради о отправку. Као и код изворника, ако отправак јавнобележничког записа не садржи клаузулу о отправку, такав запис нема доказну снагу јавне исправе.

Значај отправка проистиче из чињенице да он у правном промету замењује изворник јавнобележничког записа, али и из његовог разликовања од изворника, преписа и копије.¹⁸⁴ Наиме, са садржином отправка се странке не упознају и не одобравају је, као што је случај са изворником. Због тога је изворник само један, док се отправци издају у потребном броју примерака. С друге стране, отправак садржи својеручни потпис и печат јавног бележника, као и својеручне потписе странака и других учесника, док се у препису само наводе имена потписника и описује се печат, а код копије се види само графичка репродукција својеручних потписа и печата. Још једна разлика између отправка и преписа јесте и то што отправак садржи клаузулу о отправку, а препис клаузулу о препису.

¹⁸¹ *Ibid*, стр. 167.

¹⁸² *Ibid*, стр. 171.

¹⁸³ Ова подударност треба да постоји у погледу реченица, правописа, скраћивања речи и интрупције. Такође, отправак мора да садржи потпис и печат јавног бележника, странака и других учесника у поступку. *Ibid*.

¹⁸⁴ *Ibid*, стр. 171–172.

Препис је истоветан са изворником јавнобележничке исправе или његовим делом, ако се ради о делимичном препису, а садржи клаузулу о препису. Ова клаузула је, као и у претходним случајевима, писана изјава јавног бележника којом он потврђује да се ради о препису. Поред ње, у препису се наводи и датум, место издавања и лице којем је издат.

2.2. Јавнобележнички солемнизована исправа

2.2.1. Појам и основне карактеристике јавнобележничке солемнизације

Солемнизација јесте јавнобележничка радња која подразумева потврђивање приватне исправе, чиме она добија доказну снагу јавне исправе. Потврђивање исправе врши се тако што јавни бележник ставља солемнизациону клаузулу. Јавнобележнички солемнизована исправа је после јавнобележничког записа најстрожа форма исправе,¹⁸⁵ а између њих постоји једна суштинска разлика. Наиме, та разлика постоји у поступку сачињавања исправе.

Док јавни бележник сачињава јавнобележнички запис по казивању странке, у случају солемнизације странке унапред подносе сачињену исправу нотару са којом он даље поступа.¹⁸⁶ Исправа се нотару може послати електронском поштом, што је најчешће у пракси, или донети одштампана на папиру.

Поступак солемнизације спроводи се према одредбама Закона о јавном бележништву и Закона о ванпарничном поступку, чије се норме о састављању исправе сходно примењују на поступак солемнизације.¹⁸⁷ У поступку потврђивања исправе најпре се утврђује идентитет странака и њихова пословна способност, за шта се примењују иста правила као код јавнобележничког записа. Затим се проверава да ли је исправа подобна за солемнизацију (не може се солемнизовати исправа која се односи на правни посао који се

¹⁸⁵ Управо услед чињенице да је јавнобележнички запис исправа која се сачињава у строгој форми у односу на јавнобележнички солемнизовану исправу, Грађанско одељење Врховног касационог суда заузело је став да уговори о промету непокретности, закључени у форми јавнобележничког записа, представљају подобну исправу за упис права својине, те ако су се уговарачи сагласили да уговор закључе у форми записа – Служба за катастар непокретности мора да на основу те исправе изврши упис права својине на стицаоца некретнине. Видети: Правни став Грађанског одељења Врховног касационог суда, усвојен на седници 25. 10. 2016. године. Извор: *Paragraf Lex*.

¹⁸⁶ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 229–230.

¹⁸⁷ Чл. 185. Закона о ванпарничном поступку.

мора закључити у облику јавнобележничког записа),¹⁸⁸ да ли је сачињена у складу са правилима форме (исправа треба да буде одштампана на папиру, да је садржина исправе написана службеним језиком и писмом и да маргине буду довољно широке да се она може повезати јемствеником са клаузулом)¹⁸⁹ и да ли је њена садржина дозвољена (да ли је у складу са принудним прописима, добрим обичајима и јавним поретком).

Уколико јавни бележник не може да утврди идентитет странке или нађе да странка није пословна способна, да заступник нема овлашћење за заступање или да је садржина исправе недозвољена, он ће решењем одбити да изврши солемнизацију. У исправи не сме бити ништа прецртавано, брисано, мењано, исправљано или додато, јер у том случају јавни бележник неће потврдити исправу, а тако ће поступити и када је исправа поцепана, уништена, оштећена или сумњива по спољашњем облику.¹⁹⁰

Уколико су испуњене све претпоставке да се изврши солемнизација, јавни бележник упознаје странке са садржином поднете нејавне исправе, као и о правним последицама правног посла који се закључује, након чега оне одобравају исправу и потписују је.

Солемнизационом клаузулом се потврђује да је странкама у присуству бележника исправа прочитана, да су оне изјавиле да је њоме верно забележена њихова воља и да су исправу својеручно потписале.¹⁹¹ Она се ставља на посебну исправу, која се потом јемствеником повезује са потврђеном исправом, а оба краја јемственика се причвршћују печатним воском или налепницом, након чега их јавни бележник оверава печатом. Ако поднета исправа има више листова, клаузула о потврђивању се повезује са сваким од листова, а о броју листова ставља се напомена у клаузули.

2.2.2. Правни послови за које је прописана форма јавнобележничке солемнизације

Српски законодавац је у чл. 93. ст. 2. Закона о јавном бележништву предвидео да се у облику јавнобележнички солемнизоване исправе закључују следећи правни послови:

- 1) уговор о промету непокретности;
- 2) уговор о хипотеци и заложна изјава, али само ако не садрже изричиту изјаву обавезаног лица којом се сагласио са тим да се на основу уговора о хипотеци,

¹⁸⁸ Такав правни посао биће ништав. Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 232.

¹⁸⁹ Чл. 93г. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

¹⁹⁰ Чл. 93г. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

¹⁹¹ Чл. 93а. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

односно на основу заложне изјаве, по доспелости обавезе а ради испуњења дуговане чинидбе, може спровести принудно извршење, судским или вансудским путем;

3) уговор којим се заснивају стварне и личне службености.

Важећим Законом о промету непокретности ближе је регулисан поступак закључења уговора о промету непокретности и обавезе које јавни бележник има. Наиме, овај уговор солемнизује јавни бележник на чијем службеном подручју се налази непокретност, а ако се она налази на подручју више јавних бележника, надлежан ће бити сваки од њих. Ако јавни бележник утврди да се ради о непокретности за коју не постоји употребна дозвола или која није легализована, или утврди да су у суду већ оверени потписи на уговору о промету исте непокретности или да је већ сачињен јавнобележнички запис о промету те непокретности, односно да је већ солемнизован уговор о промету исте непокретности, а продавац је исто лице, он ће бити дужан да на то упозори уговорнике и упозорење унесе у солемнизациону клаузулу. Ако уговорници одбију уношење овог упозорења, јавни бележник је дужан да одбије да изврши солемнизацију овог уговора.¹⁹²

Оверени препис солемнизованог уговора о промету непокретности јавни бележник треба да достави суду који води евиденцију о овим уговорима и органу који наплаћује јавне приходе. Овим законом је предвиђено и да се изјава о одрицању права својине на непокретности у корист Републике Србије, аутономне јединице или јединице локалне самоуправе, даје у облику солемнизоване исправе.¹⁹³

За разлику од уговора о промету непокретности, за уговор о закупу непокретности није предвиђена солемнизација.¹⁹⁴ Ово проистиче из природе овог правног посла јер се ради о консенсуалном уговору, који се може закључити прећутно и у усменој форми. Уколико странкама из неког разлога треба јавна исправа да докажу постојање уговора о закупу, довољно је да јавни бележник овери њихове потписе на уговору.

Изменама и допунама важећег Закона о наслеђивању Србије које су извршене 2015. године, предвиђено је да ће се уговор о уступању и расподели имовине за живота, уговор о доживотном издржавању и уговор о уступању наследног дела закључивати у форми

¹⁹² Чл. 4а. и 4б. Закона о промету непокретности.

¹⁹³ Јавни бележник треба да достави ову изјаву Републичкој дирекцији за имовину Републике Србије, односно органу аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, у зависности од тога у чију корист је одрицање учињено. Чл. 13. ст. 1, ст. 2. и ст. 4. Закона о промету непокретности.

¹⁹⁴ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 231.

јавнобележнички солемнизоване исправе.¹⁹⁵ Када је реч о уговору о уступању и расподели имовине за живота и уговору о доживотном издржавању, законодавац је као формални услов за пуноважност поменутих уговора предвидео посебну дужност јавног бележника да уговорне стране упозори на правне последице закључивања ових уговора.¹⁹⁶ Последица закључења ових уговора јесте да имовина обухваћена уговорном обавезом уступиоца, односно примаоца издржавања, неће бити саставни део њихове заоставштине и не може се користити за намирење нужних наследника.¹⁹⁷

С друге стране, у погледу уговора о уступању наследног дела законодавац није предвидео обавезу јавног бележника да упозори странке на правне последице закључења овог уговора. Међутим, у литератури проналазимо мишљење да је пожељно да се предвиди обавеза јавног бележника да уговорне стране упозори да закључењем уговора наследник не губи своја наследноправна овлашћења, већ да само отуђује добра која стиче наслеђивањем, те да је можда најзначајнија последица тога да ће он и даље, као носилац наследноправних овлашћења, бити одговоран и за дугове оставиоца.¹⁹⁸ Оваква последица закључења уговора о уступању наследног дела је веома значајна и зато је исправно схватање да јавни бележник мора о томе да упозори странке приликом закључења уговора, јер у супротном наследник који је уступио свој наследни део остаје у уверењу да га више дугови оставиоца не терете.

Јавнобележничка солемнизација предвиђена је и у погледу неких уговора у области породичног права. Наиме, споразум о деоби заједничке имовине супружника,¹⁹⁹ брачни уговор²⁰⁰ и уговор о управљању и располагању заједничком имовином²⁰¹ морају бити закључени у облику јавнобележнички солемнизоване исправе. У погледу брачног уговора, јавни бележник је у обавези да уговорнике упозори да се овим уговором искључује режим заједничке имовине. О томе ће ставити напомену у солемнизационој клаузули.

¹⁹⁵ Н. Стојановић, Шта доносе ново измене и допуне Закона о наслеђивању Републике Србије, *Право – теорија и пракса*, 7–9, 2015, стр. 17. и 19.

¹⁹⁶ *Ibid*, стр. 18.

¹⁹⁷ Чл. 184. ст. 2. и чл. 195. ст. 2. Закона о наслеђивању.

¹⁹⁸ Н. Стојановић, Шта доносе ново измене и допуне Закона о наслеђивању Републике Србије, стр. 19–20.

¹⁹⁹ Чл. 179. ст. 2. Породичног закона.

²⁰⁰ Чл. 188. ст. 2. Породичног закона.

²⁰¹ Чл. 189. ст. 5. Породичног закона.

2.2.3. Садржина солемнизационе клаузуле

Солемнизациона клаузула, сходно чл. 93б. Закона о јавном бележништву, треба да садржи следеће елементе:

- 1) "име и презиме јавног бележника, ознаку да поступа у својству јавног бележника и ознаку службеног седишта;
- 2) име и презиме странака, датум њиховог рођења, адресу њиховог пребивалишта, назив и седиште правног лица и име и презиме, адресу и пребивалиште заступника;
- 3) податке о начину утврђивања идентитета странака;
- 4) име, презиме, датум рођења и адресу пребивалишта заступника странке и начин на који је утврђен његов идентитет и овлашћење за заступање;
- 5) име и презиме, адресу и пребивалиште сведока, преводиоца и тумача, ако су и они учествовали у поступку, као и податке о начину утврђивања њиховог идентитета;
- 6) изјаву јавног бележника да је исправа прочитана странкама у његовом присуству, те да су оне усмено изјавиле да садржина текста исправе одговара њиховој вољи и својеручно потписале исправу;
- 7) означање исправа које представљају прилог солемнизационој клаузули;
- 8) датум и час када се исправа потврђује;
- 9) место потврђивања исправе, у случају да се то чини ван јавнобележничке канцеларије;
- 10) изјаву да су странке, и други учесници када је то потребно, поучени о садржини и правним последицама правног посла и да су странке упозорене да су њихове изјаве нејасне, неразумљиве или двосмислене, те да су и после упозорење при таквим изјавама остале;
- 11) број под којим је солемнизована исправа заведена у општи пословни уписник;
- 12) потписе странака, заступника, сведока и других учесника;
- 13) потпис и печат јавног бележника."

Уколико у солемнизационој клаузули недостају елементи под редним бројевима 1), 2), 6), 8), 10), 11) и 12), клаузула неће имати ни карактер, а ни дејство јавне исправе.²⁰²

²⁰² Чл. 93б. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

2.2.4. Остале обавезе јавног бележника у поступку солемнизације приватне исправе

Правила о испитивању допуштености закључења правног посла који треба да буде потврђен, о начину читања исправе учесницима и потписивању исправе у основи су идентични онима код јавнобележничког записа, о чему је већ било речи. Једино, уколико се солемнизована исправа састоји из више страница, сваку страницу потписује само бележник, док странке и остали учесници своје потписе стављају само на последњој страници.

Овде се може указати и на обавезе и овлашћења јавних бележника у поступку уписа у катастар непокретности и водова. Јавни бележници су дужни да Служби Републичког геодетског завода, ради уписа у катастар непокретности, доставе јавнобележничке исправе које састављају, потврђују или оверавају, односно извршне одлуке које доносе, а које представљају правни основ за упис у катастар непокретности.²⁰³ Поред ових исправа, јавни бележници су дужни да доставе и оне исправе које су потврдили или сачинили у вези са преносом права својине на непокретности, а које не представљају правни основ за упис промене у катастар непокретности.²⁰⁴ Под тим исправама подразумевају се: уговор којим се преноси право својине на непокретности који је јавни бележник солемнизовао, а који не садржи безусловну сагласност за упис права својине у катастар, ради уписа предбележбе када исправа садржи услов или одложни рок за стицање права, који није испуњен или није наступио;²⁰⁵ затим исправа којом се преноси право својине на објекту у изградњи, ради уписа предбележбе, и исправа која се тиче располагања непокретношћу која није уписана у катастар непокретности, а како би се то евидентирало.

Уз достављање ових исправа јавни бележник је дужан да достави и пореску пријаву, осим ако је странка одбила да он то учини. У том случају јавни бележник ће уз исправе, доставити и белешку о томе. Ове исправе јавни бележник треба да достави у року од 24 часа од тренутка када је предузео радњу састављања, оверавања или потврђивања исправе, или од дана извршности одлуке коју је донео. О достављању исправа Служби, бележник издаје потврду странкама.

²⁰³ Чл. 22. ст. 1. тач. 2. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

²⁰⁴ Чл. 22. ст. 2. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

²⁰⁵ Предбележба је упис којим се условно стичу, преносе, ограничавају или престају стварна права на непокретностима. Чл. 11. ст. 1. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

Јавни бележник је такође овлашћен да свим заинтересованим лицима издаје изводе из листа непокретности и листа вода.²⁰⁶

2.3. Јавнобележнички записници

Под јавнобележничким записником подразумева се исправа у којој се бележи правна или друга радња коју су предузели или су јој присуствовали јавни бележници.²⁰⁷

Постоји битна разлика између јавнобележничког записа и јавнобележничког записника. Док је јавнобележнички запис диспозитивна јавна исправа јер се њиме нешто одређује, јавнобележнички записник је доказна исправа јер се њиме потврђује постојање неке чињенице.²⁰⁸ Ово је последица тога што јавнобележнички записник није форма у којој се правни посао предузима, као што је то случај са записом, већ се њиме само констатују релевантне чињенице.²⁰⁹

Законодавац је у чл. 86. ст. 1. Закона о јавном бележништву одредио које исправе могу имати облик јавнобележничког записника. То су:

- 1) записник са оснивачке или друге скупштине акционарског друштва, ако оно има више од сто акционара, у случају када је то предвиђено оснивачким актом;
- 2) записник са седнице других органа акционарског друштва, када тај орган одлучује о питањима из надлежности скупштине друштва.

Одредбом ст. 2. истог члана дата је могућност привредном друштву да својим оснивачким актом предвиди јавнобележнички записник као обавезну форму записника са седнице и других органа друштва или органа друге врсте привредног друштва.

Чињенице, радње и изјаве о којима се такође могу сачинити јавнобележнички записници јесу: чињенице од којих зависи пуноважност и обавеза испуњења правних послова или наступање правног дејства изјава у погледу којих је као обавезна форма предвиђен јавнобележнички запис; записник о обезбеђењу доказа пре покретања парничног или ванпарничног поступка, поступка за изрицање мере безбедности, управног поступка; записник о саслушању сведока чији је исказ потребан или ће бити потребан у ванпарничном или управном поступку; записник о закљученом поравнању пре покретања

²⁰⁶ Чл. 53. ст. 1. у вези чл. 52. ст. 2. Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова.

²⁰⁷ Чл. 6. Закона о јавном бележништву.

²⁰⁸ Д, Ђурђевић, Јавнобележничка делатност, стр. 236–237.

²⁰⁹ *Ibid*, 236.

парничног, ванпарничног или управног поступка, са дејством судског поравнања, односно поравнања закљученог пред управним органима; записник о споразуму странака о постојању новчаног потраживања и времену његовог доспећа и сагласности да се уписом заложног права на непокретности дужника, односно заложног права пописом покретних ствари, обезбеди потраживање; записник о изјави која се тиче чињеница од којих зависи изрицање мера обезбеђења; записник о изјави повериоца о продужењу рока за измирење обавезе од стране дужника, утврђених у извршној исправи; записник о изјавама сведока о томе да ли је наступио услов предвиђен судским поравнањем или поравнањем из управног поступка, од којег зависи извршност тог поравнања; записник о другим изјавама или чињеницама предвиђених законом.²¹⁰

Законом је прецизно прописано да јавнобележнички записник мора да садржи име и презиме јавног бележника, изјаву да поступа у својству јавног бележника и ознака службеног седишта, а ако се записник сачињава ван канцеларије онда садржи и ознаку места и адресе састављања; име и презиме странака, место и датум њиховог рођења, адреса њиховог пребивалишта, а ако је странка правно лице, онда назив и седиште правног лица и име и презиме, адреса пребивалишта заступника; затим име и презиме, адреса пребивалишта законског заступника или пуномоћника странке, сведока, преводиоца и тумача, ако су и они учествовали у поступку, као и податке о начину утврђивања њиховог идентитета и основа заступања; текст садржине изјава, опис изнесених и опажених чињеница, непосредног опажања јавног бележника о релевантним чињеницама, опис ствари и права који чине заоставштину и процену њихове вредности, опис радњи предузетих од стране јавног бележника или осталих учесника, опис садржине исправа у које је јавни бележник извршио увид, исказ вештака, писмени отправак његовог налаза и мишљења и остали подаци о изјавама, радњама и чињеницама које се уносе у записник; ако се записник саставља током више дана, или пак у току једног дана, али са прекидима, у записнику се морају унети подаци о времену давања изјава, предузимања радњи или изношења чињеница; означавање исправа које представљају прилог јавнобележничком записнику; датум, време и место састављања јавнобележничког записника; изјава да су учесници поучени о садржини и правним последицама изјаве, опажања, описивања и утврђивања неких чињеница и да су упозорени да су њихове изјаве нејасне, неразумљиве

²¹⁰ Чл. 87. ст. 1 и чл. 88. Закона о јавном бележничтву.

или двосмислене, те да су и после упозорења при таквим изјавама остале; потписи странака, законских заступника, пуномоћника и других учесника и потпис јавног бележника и његов печат и штамбиљ.²¹¹

За разлику од јавнобележничког записа, код којег је предвиђено да непостојање само неких елемената, који су наведени напред у тексту, доводи до тога да исправа нема ни својство ни дејство јавне исправе, код записника је предвиђено да непостојање било ког елемента од наведених има такву последицу. Оно што је карактеристично у вези правне природе јавнобележничког записника, будући да се ради о доказној исправи, јесте то што странка која има правни интерес, може да доказује неистинитост чињеница утврђених јавнобележничким записником, као и да је непрописно сачињен.²¹² С друге стране, код јавнобележничког записа странке могу да доказују да он није састављен сходно закону, али ако се утврди да су законске норме испоштоване, неће бити дозвољено да се доказује да садржина правног посла није онаква како је наведено у запису.²¹³

2.4. Јавнобележничке овере

Јавнобележничка овера јесте радња јавног бележника којом он потврђује да је неко лице потписало исправу или потпис на исправи признало за свој, да је препис подударан са изворником или овереним преписом, и слично. Код јавнобележничке овере на нејавној исправи јавни бележник оверава потпис, аутентичност преписа, превода или извода.²¹⁴ У оквиру јавнобележничких овера разликујемо оверу потписа, рукописа, преписа, превода, копије, извода из јавних, трговачких или пословних књига, штампаних примерака електронских докумената и одлука органа управљања правног лица.²¹⁵ Јавни бележници ове овере називају „малим оверама“, а оне су значајан део њихове делатности с обзиром на то да се свакога дана овери велики број докумената.

Овера се врши тако што јавни бележник ставља клаузулу о овери на нејавну исправу, коју му странка поднесе. Битно је нагласити да доказну снагу јавне исправе има клаузула о овери, док сама исправа на коју се она ставља остаје и даље приватна исправа.²¹⁶ Ово је

²¹¹ Чл. 89. ст. 1. Закона о јавном бележничштву.

²¹² Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 237.

²¹³ *Ibid*, стр. 236.

²¹⁴ Чл. 6. Закона о јавном бележничштву.

²¹⁵ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 175.

²¹⁶ *Ibid*, стр. 176.

последица тога што се јавни бележник не упушта у испитивање садржине нејавне исправе већ се само ограничава на потпис, истоветност преписа са изворником, истоветност копије са копираном исправом, и слично. Ово је и значајна разлика између јавнобележничке овере и јавнобележничког записа, с обзиром на то да исправа сачињена у форми јавнобележничког записа у целини представља јавну исправу.

У поступку оверавања потписа, рукописа и преписа примарно учествују, са једне стране, јавни бележник, а са друге, подносилац исправе. Поред јавног бележника, функционалну надлежност за предузимање радњи оверавања имају и јавнобележнички приправник, јавнобележнички сарадник, јавнобележнички помоћник, заменик јавног бележника, као и вршилац дужности јавног бележника. С друге стране, подносилац исправе може да учествује у поступку оверавања у своје име и за свој рачун, а може и у име и за рачун другог лица, у ком случају има својство заступника.

Стварно надлежан за спровођење поступка оверавања је јавни бележник,²¹⁷ а може бити и издавалац јавне исправе, у случају када је потребно оверити њен препис.²¹⁸ Ако се ради о исправу која ће се употребљавати у иностранству, стварно надлежан за оверу је основни суд који ће оверавање извршити према прописима који регулишу легализацију исправа у међународном саобраћају,²¹⁹ док је за радње оверавања нашим држављанима у иностранству превиђена надлежност конзуларних представништава Републике Србије.

За оверавање потписа, рукописа и преписа, месно је надлежан сваки јавни бележник, независно од пребивалишта или боравишта подносиоца исправе.²²⁰

2.4.1. Овера потписа

Када оверава потпис, јавни бележник потврђује да је подносилац исправе, у његовом присуству, својеручно потписао исправу или да је потпис, који се налази на исправу, признао као свој.²²¹

Требало би указати на значајну разлику између солемнизације (оверавање нејавне исправе) и овере потписа. Код солемнизације, јавни бележник посматра исправу у целини,

²¹⁷ Чл. 1. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²¹⁸ Чл. 1. ст. 3. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²¹⁹ Чл. 28. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²⁰ Чл. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²¹ Чл. 5. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

дакле води рачуна и о садржини исправе, као и о томе да ли она одговара вољи странака.²²² С друге стране, код овере потписа он не одговара за садржину исправе и својом клаузулом о овери само потврђује да је странка у његовом присуству потписала исправу или постојећи потпис признала за свој. Из тог разлога, код солемнизације снагу јавне исправе има цела исправа, а не само клаузула о овери као што је случај код овере потписа.

Пре него што приступи оверавању потписа, јавни бележник је дужан да утврди идентитет подносиоца исправе. За поступак утврђивања идентитета и правне последице немогућности да се исти утврди, важе сва она правила која су у овом раду изложена у делу Поступак за сачињавање јавнобележничког записа.

Пре овере потписа, јавни бележник треба да се упозна и са садржином поднете исправе, али законодавац наглашава да је то потребно само у мери која је неопходна како би могао оверу да унесе у Уписник о оверама и потврдама. Он нема дужност да проверава да ли су странке овлашћене на потписивање поднете исправе.²²³ Јавни бележник је овлашћен да одбије оверавање потписа у следећим случајевима:

- 1) ако постоји разлог за изузеће јавног бележника;
- 2) ако поднета исправа садржи правни посао који је забрањен;
- 3) ако поднета исправа садржи правни посао за који је прописана форма јавнобележничког записа или солемнизоване исправе;
- 4) ако се оверавањем потписа помаже остваривање недозвољених циљева.²²⁴

Овера потписа се врши на тај начин што јавни бележник ставља клаузулу о оверавању²²⁵ на поднету исправу, десно или испод потписа.²²⁶ Међутим, јавни бележник може клаузулу о оверавању потписа да стави и на посебну исправу коју ће, потом, јемствеником повезати са исправом на којој се налази потпис који се оверава.²²⁷ Уколико се поднета исправа састоји од више листова, клаузула ће се ставити на последњу страницу,

²²² Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 229.

²²³ Чл. 11. ст. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²⁴ Чл. 11. ст. 3. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²⁵ Чл. 5. ст. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа. Клаузула о оверавању потписа садржи следеће елементе: име и презиме бележника, ознаку да поступа у својству бележника и податке о његовом седишту; име, презиме, датум рођења и адресу пребивалишта подносиоца исправе; начин на који је утврђен идентитет подносиоца исправе; изјаву бележника да је подносилац исправе у његовом присуству потписао исправу, односно да је потпис на исправи признао као свој; датум и час оверавања потписа; место оверавања потписа, ако се врши ван канцеларије бележника; број под којим је овера уведена у Уписник о оверама и потврдама; потпис и печат бележника.

²²⁶ Чл. 6. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²⁷ Чл. 6. ст. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

а листови ће се повезати јемствеником, а у самој клаузули ће се назначити од колико листова се састоји исправа.²²⁸

Уколико је подносилац исправе слеп, слабовид, неписмен или из неког другог разлога не може да прочита исправу, у поступку оверавања потписа исправа ће му бити прочитана у присуству јавног бележника, с тим што Закон о оверавању потписа, рукописа и преписа не предвиђа ко ће подносиоцу прочитати исправу. У клаузули о оверавању потписа, назначиће се да је подносиоцу исправа прочитана у присуству јавног бележника. Када подносилац исправе није у стању да чује и чита, исправа ће му бити прочитана преко судског тумача, а у присуству јавног бележника. Клаузула о оверавању потписа ће у том случају, поред редовних елемената напред наведених, садржати још и назнаку да је подносиоцу исправа прочитана преко судског тумача у присуству јавног бележника, податке о тумачу и начину на који је утврђен његов идентитет. Када се оверавање потписа врши на овај начин, исправу ће потписати и тумач, који својим потписом потврђује да је верно пренео садржину исправе њеном подносиоцу.²²⁹

Када заступник поднесе исправу ради оверавања потписа, јавни бележник је дужан да, пре него што изврши оверу, утврди постојање овлашћења да заступник потпише исправу уместо лица означеног на исправи и о томе уноси напомену у клаузули о оверавању потписа.²³⁰

Уколико подносилац исправе не може да потпише исправу, на исту ће ставити рукознак, односно отисак прста. У том случају, када се оверава рукознак, клаузулом о овери се потврђује да је подносилац исправе у присуству бележника ставио отисак прста на исправу, о чијем је редоследу већ било речи. Ако не може да стави рукознак, онда у овом поступку морају да учествују два позвана сведока. У том случају, клаузулом о оверавању потписа бележник потврђује да је у његовом присуству један од позваних сведока исписао име и презиме подносиоца исправе, који је након тога такав потпис признао као свој, а потом позвани сведок ставља и свој потпис којим потврђује да је присуствовао обављању свих радњи наведених у клаузули.²³¹

²²⁸ Чл. 7. ст. 1. и 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²²⁹ Чл. 71. Јавнобележничког пословника.

²³⁰ Чл. 15. ст. 1. и 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²³¹ Чл. 17. ст. 2–4. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

Јавнобележничким пословником егзактно је прописана садржина клаузуле о овери потписа, односно рукознака у свим наведеним ситуацијама.²³²

Код овере потписа можемо говорити и о овери бланко потписа (поједини делови исправе нису попуњени). Начелно, овера бланко потписа није дозвољена. Међутим, до овере бланко потписа може доћи само изузетно, уколико се у конкретном случају кумулативно стекну следећи услови:

- 1) ако подносилац исправе макар оквирно наведе како би ти делови требало да буду исписани, и
- 2) ако докаже да постоје важни разлози за оверавање потписа пре него што исправа буде у целости попуњена.²³³

У чл. 14. ст. 3. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа, прописана је садржина клаузуле када се оверава бланко потпис.

2.4.2. Овера рукописа

Када оверава рукопис, јавни бележник потврђује да је подносилац исправе у његовом присуству својеручно написао исправу или да је поднету исправу раније написао, што је пред њим и признао.²³⁴ Уколико подносилац исправе није у стању да види, у том случају се оверавање рукописа може извршити само ако подносилац напише исправу у присуству јавног бележника. Овакво законско решење чини се нелогичним. Како подносилац исправе може да напише исту ако не види? Можда би требало предвидети присуство позваних сведока, те да један од њих испише садржину исправе по казивању подносиоца исправе, након чега би му се исправа прочитала и он би изјавио да ли је верно забележена његова воља, па уколико јесте, такав рукопис би признао за свој.

Одредбом чл. 20. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа, за поступак овере рукописа предвиђена је сходна примена правила која регулишу поступак оверавања потписа.

²³² Чл. 69–75. Јавнобележничког пословника.

²³³ Чл. 14. ст. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²³⁴ Чл. 19. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

2.4.3. Овера преписа

Када јавни бележник оверава препис, он потврђује да је исти подударан са изворником или овереним преписом исправе.²³⁵ Да би се приступило оверавању преписа, потребно је да буду испуњене следеће претпоставке:

- 1) јавни бележник треба да влада језиком на којем је исправа написана;
- 2) јавни бележник треба да упореди препис са изворником или овереним преписом, при чему између њих треба да постоји подударност у правопису, скраћеницама и интерпункцији.²³⁶

Оверавање се врши стављањем клаузуле о оверавању преписа,²³⁷ где се сходно примењују одредбе о оверавању потписа. Поред тога што јавни бележник може да овери препис целе исправе, постоји могућност оверавања преписа дела исправе. Наиме, препис дела исправе се може оверити ако се из преписа може видети које делове изворника или овереног преписа исправе не садржи.²³⁸

2.4.4. Оверавање извода из јавних, трговачких и пословних књига

Када јавни бележник оверава извод из јавне, трговачке или пословне књиге, он потврђује да је извод, у свему, подударан са елементима из изворне књиге. Пре него што приступи оверавању, дужан је да упореди извод са изворном књигом, а у клаузули о оверавању навешће место, датум и време када је извршио увид у изворну књигу.²³⁹

²³⁵ Чл. 21. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²³⁶ Чл. 22. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²³⁷ Чл. 21. ст. 2. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа. Клаузула о оверавању треба да садржи следеће елементе: име и презиме јавног бележника, ознаку да поступа у својству бележника и податке о његовом седишту; изјаву јавног бележника да је препис подударан са преписаном исправом; податке о начину на који је сачињен препис; податке о начину на који је сачињена преписана исправа; број страница од којих се састоји преписана исправа; податке о томе да ли су у преписаној исправи нека места исправљана, промењена, брисана, прецртана, уметнута или додата; затим, податке о томе да ли је преписана исправа поцепана, оштећена или сумњива по спољашњем облику; датум оверавања преписа; број под којим је уведена у Уписник о оверама и потврдама; потпис и печат бележника.

²³⁸ Чл. 24. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²³⁹ Чл. 25. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

2.4.5. Овера копије

Када оверава копију, јавни бележник потврђује идентичност копије са копираном исправом.²⁴⁰ Постоји разлика између преписа и копије. Препис настаје преписивањем јавне исправе, док се копија прави фотокопирањем, скенирањем и штампањем, прештампавањем једне исправе са исте матрице у већем броју примерака или другим сличним методама.²⁴¹ Последица тога јесте да се у препису само наводе имена потписника и описује се печат, а код копије се види графичка репродукција својеручних потписа и печата. Копија пружа већу сигурност у правном промету од преписа. Разлог је што она приказује изглед изворника исправе онакав какав он јесте, са свим његовим елементима, док у препису могу да настану грешке приликом преписивања.

Ако је копија сачињена на страном језику или се ради о копији техничког цртежа, јавни бележник може да овери копију само ако је сачињена под његовим надзором. Такође, јавни бележник може оверавати и електронску копију исправе, чиме потврђује да је она истоветна са копираном исправом, а сам поступак оверавања се састоји у томе што се у његовом присуству исправа дигитализује и потом у дигитализовану електронску копију исправе уноси квалификовани електронски печат којим потврђује да је електронска копија исправе истоветна поднетој исправи.²⁴²

2.4.6. Овера одштампаних примерака електронских докумената

Јавни бележник може да овери одштампани примерак електронског документа и да на тај начин потврди да је истоветан са изворним документом који је у електронској форми, само ако је штампање обављено у његовом присуству и применом адекватних техничких поступака.²⁴³ Пре оверавања, бележник ће проверити да ли је употребљен квалификовани електронски потпис, а у клаузули о оверавању назначиће да се ради о одштампаном примерку електронског документа.²⁴⁴

²⁴⁰ Чл. 26. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²⁴¹ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 219.

²⁴² Чл. 26. ст. 3. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²⁴³ Чл. 27. ст. 1. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

²⁴⁴ Чл. 27. ст. 2. и ст. 3. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа.

2.4.7. Овера превода

Када јавни бележник оверава превод, он тиме потврђује да превод исправе у потпуности одговара садржини изворног текста. Овера превода врши се стављањем својеручног потписа, печата и штамбиља јавног бележника и означавањем места и датума овере.²⁴⁵ Пре него што приступи овери превода, јавни бележник треба да утврди његову тачност.

Код овере превода разликујемо две ситуације у којима јавни бележник треба да задовољи одређене услове, како би могао да утврди тачност превода:

а. ако потреба оверавања превода постоји у односу на страну исправу која је преведена на српски језик, јавни бележник може да приступи оверавању ако има својство судског преводиоца за језик са кога се превод врши;

б. ако се превод исправе врши на страни језик, својство судског преводиоца јавни бележник мора имати и за тај страни језик.²⁴⁶

Ако је исправу превео судски преводилац, јавни бележник ће оверити потписе на преводу исправе сходно правилима за оверу потписа.

2.5. Јавнобележничке потврде

Јавнобележничке потврде, као врста јавнобележничких исправа, представљају потврде о постојању или непостојању чињеница којима су јавни бележници посведочили.

Постоје одређене ситуације када су јавни бележници дужни да издају потврду. Наиме, када јавни бележник издаје јавнобележничку исправу странци, на њен захтев он ће бити дужан да јој изда и потврду о томе да је јавнобележничка исправа сачињена, али и потврду о наплаћеним трошковима.²⁴⁷ Јавни бележник има дужност издавања потврде и на захтев сведока, преводиоца, тумача, вештака, законског заступника, службеног лица органа старатељства и заступника правног лица. Он у овом случају издаје потврду о њиховом присуству у поступку састављања јавнобележничке исправе, својству и времену које су провели у наведеном поступку.²⁴⁸

²⁴⁵ Чл. 95. ст. 5. Закона о јавном бележништву.

²⁴⁶ Чл. 95. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁴⁷ Чл. 90. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁴⁸ Чл. 90. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

Законом су одређени и случајеви када је јавни бележник овлашћен да изда потврду. Сходно одредби чл. 91. ст. 1. Закона о јавном бележништву, јавни бележник издаје:

- 1) потврду да је неко лице у животу, ако га лично познаје или утврди његов идентитет у складу са овим законом, али је дужан да у потврди наведе да је био у непосредном контакту са тим лицем у одређени дан и час, и да наведе начин на који је утврдио његов идентитет;
- 2) потврду да је исправа, у вези које је предвиђено да се на увид мора поднети у присуству јавног бележника, заиста и била у његовом присуству поднета на увид овлашћеном лицу, те да у потврди наведе датум и час подношења исправе, која су лица присуствовала томе и да утврди њихов идентитет, својства и овлашћења;
- 3) потврду да је изјава воље, у вези које је предвиђено да се мора саопштити неком лицу у присуству јавног бележника, заиста и била у његовом присуству саопштена, те да у потврди наведе датум и час саопштавања изјаве, која су лица присуствовала томе и да утврди њихов идентитет, својства и овлашћења;
- 4) потврду о протесту менице или чека, ако је протест подигнут од стране јавног бележника или странке, и
- 5) друге потврде одређене законом.

2.6. Издавање јавнобележничких исправа

Издавање јавнобележничких исправа јесте једна од делатности јавних бележника, а предвиђена је чл. 4. ст. 1. тач. 1. Закона о јавном бележништву.

Јавнобележничке исправе, као што су јавнобележнички записи, јавнобележнички записници и јавнобележничке потврде, могу постојати у форми изворника, отправка и преписа.²⁴⁹ Јавнобележнички солемнизована исправа може да постоји у облику преписа.²⁵⁰

Изворник исправе садржи све елементе предвиђене законом и јавни бележник га оверава потврдом да се ради о изворнику, те исту уписује и потписује на крају исправе и потом оверава својим печатом.²⁵¹ Изворник јавнобележничке исправе остаје на чување код јавног бележника који га је сачинио и он је дужан да га чува 20 година. Ако је исправа у електронском облику, она се чува без временског ограничења. Изворник се чува у

²⁴⁹ Чл. 105. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁵⁰ Чл. 105. ст. 7. Закона о јавном бележништву.

²⁵¹ Чл. 105. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

јавнобележничком спису.²⁵² С обзиром на то да изворник исправе остаје на чување код јавног бележника, а странкама се издају отправци ради учествовања у правном промету, он је значајан зато што странка увек може да докаже садржину правног посла иако изгуби отправак који је добила.

Под отправком се подразумева потпуни препис јавнобележничке исправе који садржи ознаку да се ради о отправку и такође се оверава потврдом да се ради о отправку, а коју јавни бележник уписује, потписује и оверава печатом.²⁵³ Он у правном животу мења изворник.

Што се тиче преписа, он је у свему идентичан изворнику или делу изворника, ако се ради о делимичном препису, а у потврди којом га јавни бележник оверава, назначиће се да се ради о препису, као и место и време издавања и име лица којем је издат.²⁵⁴

2.6.1. Издавање изворника

Ако се странке, које су учествовале у поступку, сагласе, изворник јавнобележничке исправе јавни бележник може да изда странци која је учествовала у правном послу поводом којег је сачињена исправа, странци која је дала изјаву, странци која је тражила утврђивање одређених чињеница или састављање записника, која је предузела радње о којима се саставља записник, као и свакој странци која је тражила оверу или издавање потврде, лицу у чију је корист закључен правни посао, или наследницима свих ових лица.²⁵⁵ У вези издавања изворника постоји ограничење које се састоји у томе што јавни бележник не може да издаје странкама изворнике извршних јавнобележничких исправа и јавнобележничких исправа о изјавама датим за случај смрти, али могу бити предати суду, неком другом органу или лицу када то закон прописује.²⁵⁶

Изворник се може издати и на захтев странке, суда или неког другог органа. Наиме, странка може да захтева издавање изворника исправе ако докаже да јој је он неопходан како би остварила одређено право у иностранству, под условом да је неопходност

²⁵² Јавнобележнички спис се састоји из изворника или преписа јавнобележничког записа, записника или солемнизоване исправе, изворника или преписа исправа или списа који се морају приложити исправи, овлашћења, пуномоћја, итд. Видети: чл. 111. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

²⁵³ Чл. 105. ст. 4. Закона о јавном бележништву.

²⁵⁴ Чл. 105. ст. 6. Закона о јавном бележништву.

²⁵⁵ Чл. 108. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁵⁶ Чл. 108. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

изворника предвиђена прописима те стране државе.²⁵⁷ Такође, суд може да захтева издавање изворника исправе од стране јавног бележника, а ако се ради о јавнобележничком завештању, јавни бележник је дужан да његов изворник, по службеној дужности, преда оставинском суду чим сазна за смрт завештаоца.²⁵⁸

Поступак за издавање изворника покреће се захтевом странке јавном бележнику. Уколико нема препрека за издавање, јавни бележник ће издати изворник подносиоцу захтева, на основу прибављеног преписа исправе и јавних исправа у којима се потврђује основ издавања. По издавању изворника, јавни бележник у регистар треба да упише време издавање као и име лица коме је издат изворник. Уколико јавни бележник одбије поднети захтев, странка може да се обрати председнику основног суда за чије подручје је бележник именован. Странка подноси захтев основном суду којим тражи да се јавном бележнику наложи издавање изворника, а мора да учини вероватним да не постоје оправдани разлози за одбијање захтева. Председник основног суда поднети захтев може решењем да одбије, а у супротном ће решењем наложити бележнику издавање изворника.

Законом су предвиђени правни лекови који се могу користити у зависности од одлуке о захтеву. Наиме, жалбу може да изјави странка, ако је њен захтев одбијен, у року од 15 дана од достављања преписа решења,²⁵⁹ док јавни бележник може да користи приговор против решења којим му је наложено издавање изворника, и то у року од три дана од дана достављања истог. Приговор се изјављује председнику основног суда за чије подручје је именован.²⁶⁰

2.6.2. Издавање отправака и преписа

Када сачини изворник или солемнизује приватну исправу, јавни бележник је дужан да истим лицима као код издавања изворника, изда по један отправак изворника или примерак солемнизоване исправе.²⁶¹ Подаци о особи којој се отправак исправе издаје наводе се у изворнику исправе.

²⁵⁷ Чл. 108. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

²⁵⁸ Д. Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, стр. 170.

²⁵⁹ Чл. 19. Закона о ванпарничном поступку. Наиме, чл. 108. ст. 9. Закона о јавном бележништву предвиђена је сходна примена правила ванпарничног поступка за изјављивање жалбе.

²⁶⁰ Чл. 108. ст. 7. Закона о јавном бележништву.

²⁶¹ Чл. 109. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

Када јавнобележничка исправа постане извршна, отправак изворника или примерак те исправе јавни бележник мора да изда лицу које је у исправи означено као поверилац, односно његовим наследницима.²⁶² Ова обавеза јавног бележника постоји само ако су испуњени услови да се покрене поступак извршења ради намирења потраживања.

С друге стране, препис извршне исправе јавни бележник дужан је да изда лицима, према којима је у обавези да изда отправак изворника или примерак солемнизоване исправе, али и сведоцима, вештацима, преводиоцима и тумачима, само на њихов захтев и о њиховом трошку, док се препис завештања издаје завештаоцу и лицу које је он овластио, при чему овлашћење мора бити у облику јавне исправе.²⁶³

VI. ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИ ДЕПОЗИТ

Законском нормом садржаном у чл. 4. ст. 1. тач. 2. Закона о јавном бележништву, као једна од делатности јавних бележника, предвиђен је јавнобележнички депозит формулисан као преузимање на чување исправа, новца, хартија од вредности и других предмета.

Јавни бележник је по закону дужан да има или да узме у закуп сеф, складиште или друге сличне просторе, у циљу смештаја и чувања предмета који му се предају у депозит.²⁶⁴ Оно што треба нагласити у вези јавнобележничког депозита јесте да он има исто правно дејство као и судски депозит, те да на сва она питања која нису посебно регулисана, могу применити законске норме о судском депозиту.

1. Предмети који се могу чувати у депозиту и предмети испуњења обавезе

Предмети који се могу предати у јавнобележнички депозит су новац, хартије од вредности и друге исправе које могу да се уновче, затим исправе које не могу да се уновче, списи, рукописи, записи, личне архиве, документи, одликовања, уметнички предмети, племенити метали, накит, драгоцености. Те предмете називамо „предмети депозита“.²⁶⁵ У неким случајевима законом може бити одређено да дужник неке обавезе предмет

²⁶² Чл. 109. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

²⁶³ Чл. 109. ст. 4. Закона о јавном бележништву.

²⁶⁴ Чл. 20. ст. 6. Закона о јавном бележништву.

²⁶⁵ Чл. 165. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

испуњења исте може положити код јавног бележника или код суда, за повериоца. Овде се ради о „предметима испуњења обавезе“.²⁶⁶

У погледу предаје ове две врсте предмета у депозит постоји разлика у погледу месне надлежности јавног бележника. Наиме, предмети депозита се могу предати сваком јавном бележнику на територији наше земље.²⁶⁷ С друге стране, предмети испуњења обавезе предају се оном јавном бележнику чије се службено седиште налази на територији јединице локалне самоуправе, на којој је и место испуњења предметне обавезе, осим ако због хитности или природе посла то није могуће.²⁶⁸ Ако постоје овакви разлози који спречавају да се поменуто правило реализује у пракси, предмет испуњења обавезе предаће се на чување оном јавном бележнику чије је седиште на територији јединице локалне самоуправе на којој се ствар налази.

2. Поступак депоновања

Стављање предмета у депозит почиње подношењем предлога за јавнобележнички депозит.²⁶⁹ Када прими предлог за депозит и предмете на које се исти односи, јавни бележник издаје потврду о депозиту на посебном обрасцу чија је садржина дефинисана законом.²⁷⁰ Исправе о депозиту чувају се у посебном омоту списка.

Ако јавни бележник утврди да нису испуњени услови за пријем предмета у депозит (неодговарајуће димензије предмета, његова својства, предмет представља извор опасности за околину, депонент није предујмио трошкове чувања или је депоновање законом забрањено), он ће донети решење којим ће одбити предлог за депозит.²⁷¹

²⁶⁶ Чл. 165. ст. 5. Закона о јавном бележништву.

²⁶⁷ Чл. 166. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁶⁸ Чл. 166. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

²⁶⁹ Чл. 167. ст. 1. Закона о јавном бележништву. Елементи садржине предлога за јавнобележнички депозит су: захтев за депоновање, подаци о депоненту и начин утврђивања идентитета, разлози депоновања, опис предмета, ознака вредности предмета, време на које се депонује предмет или изјава да се може подићи по виђењу, начин поступања са новцем или хартијама од вредности, подаци о лицу у чију корист је депоновање, као и други значајни подаци.

²⁷⁰ Чл. 167. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

²⁷¹ Чл. 168. Закона о јавном бележништву.

3. Чување и предаја депонованог предмета

Јавни бележник мора да осигура просторије у којима се чувају предмети, као и саме предмете, код неког осигуравајућег друштва.²⁷² Он одговара за штету чији је узрок радња лица којем је он поверио обезбеђење просторија у којима се налазе предмети, или неисправност уређаја којима се просторије обезбеђују. Применом напред датих правила о одговорности за штету, ако су лица која обезбеђују просторије, произвођачи или продавци уређаја за обезбеђење просторија штету проузроковали намерно или крајњом непажњом, јавни бележник има право регреса, и то у року до једне године од дана накнаде штете.²⁷³

Јавни бележник предаје предмет из депозита депоненту или лицу у чију корист је депоновање учињено, када му неко од наведених лица преда потврду о депоновању.²⁷⁴ Ако су трошкови чувања предмета били већи од предујма, онда приликом предаје потврде о депоновању, то лице мора да накнади и трошкове чувања предмета. Ако јавни бележник у случају када су напред наведени услови испуњени, одбије да изда предмет, овлашћено лице има на располагању жалбу, коју у року од 8 дана о дана одбијања, може да изјави Комори.²⁷⁵ Депоновани предмет може да се подигне из депозита и пре истека времена на које је депоновање договорено, при чему постоји право на повраћај дела предујма. Ако се, пак, ради о депозиту по виђењу, предмет се може подићи радним данима у радно време, а нерадним данима и ван радног времена само уз пристанак јавног бележника.

4. Овлашћења јавног бележника након истека времена депозита

Када истекне време на које је депозит договорен, јавни бележник позива лице у чију корист је депоновање извршено ради преузимања предмета. Уколико се то лице не одазове, јавни бележник ће сачинити белешку о томе и позвати депонента да се изјасни да ли ће предмет остати у депозиту или ће променити лице у чију корист је предмет депонован или ће сам преузети предмет. Ако ниједно од ових лица не преузме предмет у року од годину дана од пријема позива, јавни бележник ће обавестити о томе основни суд за чије подручје је именован. Он чак има и могућност да по истеку 15 дана од

²⁷² Чл. 170. ст. 2. Закона о јавном бележништву. Јавни бележник осигурава просторије и предмете за случај оштећења, уништења или нестанка.

²⁷³ Чл. 170. Закона о јавном бележништву.

²⁷⁴ Чл. 171. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

²⁷⁵ Чл. 171. ст. 3. Закона о јавном бележништву.

обавештавања суда преда предмет из депозита овлашћеном органу или да га уз овлашћење суда изложи јавној продаји, а да потом средства тиме остварена, умањена за трошкове чувања ствари, преда надлежном органу.²⁷⁶

VII. ПОСЛОВИ КОЈЕ ЈАВНИ БЕЛЕЖНИК ОБАВЉА КАО ПОВЕРЕНИК СУДА

Спровођење појединих поступака и предузимање појединих процесних радњи које су у његовој надлежности, суд може поверити јавним бележницима који имају своје службено седиште на подручју тог суда. Овакво овлашћење за судове проистиче из чл. 4. ст. 1. тач. 3. Закона о јавном бележничтву, а детаљније је разрађена чланом 30а. Закона о ванпарничном поступку.

Законом је прописано које радње и поступци могу бити поверени нотарима (комесаријална функција нотаријата).²⁷⁷ То је, пре свега, спровођење поступака и предузимање ванпарничних радњи, под условима из Закона о ванпарничном поступку. С друге стране, овим законом и другим прописима предвиђено је које се радње и поступци не могу поверити нотарима, о чему ће бити речи доцније у раду.

У доктрини се као мотив и веома значајна последица поверавања радњи или поступака на спровођење јавним бележницима, истиче растерећење судова и обезбеђење суђења у разумном року.²⁷⁸ Јасно је да омогућавање поверавања појединих радњи јавним бележницима доводи до тога да се смањи обим послова које судови обављају, те да се самим тим може унапредити квалитет рада судова. Истодобно, од јавних бележника се очекује да поверене послове спроводе у задатим роковима, како би се поступци брже окончавали и тиме повећала ефикасност у пружању правне заштите. Поред свега наведеног, поверавање предузимања поступака и радњи бележницима доприноси и убрзању правног промета, али и обезбеђењу веће правне сигурности за учеснике у поступку.

²⁷⁶ Чл. 172–173. Закона о јавном бележничтву.

²⁷⁷ Г. Станковић, М. Трговчевић-Прокић, Поверавање поједине процесне радње јавном бележнику, *Правна ријеч*, бр. 43, 2015, Бања Лука, Удружење правника Републике Српске, стр. 59.

²⁷⁸ Д. Ђурђевић, Оправданост поверавања оставинског поступка јавним бележницима, *Правни живот*, бр. 11, 2013, стр. 698.

У сваком конкретном случају суд води рачуна о целисходности поверавања поступака или процесних радњи јавним бележницима.²⁷⁹ Притом, суд би требало да има у виду околности као што су оптерећеност суда великим бројем предмета у ванпарничној материји, висина накнаде и награде за јавног бележника, ефикасност поступка пред јавним бележником и слично.²⁸⁰

Предузимање радњи од стране јавног бележника, као повереника суда, може да се посматра и као пружање правне помоћи суду.²⁸¹ Органи управе, судови, и сви други државни органи дужни су да суду, на његов захтев, пруже потребне информације, или му на неки други начин помогну у обављању делатности, када постоји потреба за тим. Иако јавни бележници нису државни органи нити службеници, они јесу носиоци јавне функције и овлашћења, због чега су и они дужни да пружају правну помоћ судовима.

Најзначајнији, у пракси практично једини ванпарнични поступак који судови поверавају јавним бележницима, јесте оставински поступак. Његово поверавање не спроводи се на једнак начин од стране свих судова на територији Србије, већ је пракса врло неуједначена, јер није јасно дефинисано који се предмети шаљу нотарима а који остају у судовима.²⁸² И у оквиру оставинског поступка бележницима могу бити поверене поједине процесне радње, неке могу да спроведу и на захтев овлашћених лица, а поједине радње које нотари врше у вези поступка за расправљање заоставштине спадају у њихову изворну надлежност, те је одлука суда о њиховом поверавању декларативне природе.

1. Поступак за расправљање заоставштине

Поступак за расправљање заоставштине (оставински поступак) јесте имовински ванпарнични поступак који се покреће и води по службеној дужности, како би се утврдиле наследноправне последице смрти једног лица (састав и вредност заоставштине, ко су наследници, испорукопримци...)²⁸³ Субјекти овог поступка јесу суд, односно јавни бележник као повереник суда, и странке, а под странкама подразумевамо све универзалне

²⁷⁹ Чл. 30а. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

²⁸⁰ Г. Станковић, М. Трговчевић-Прокић, *op. cit.*, стр. 66.

²⁸¹ *Ibid.*, стр. 62.

²⁸² Према објављеним подацима, број предмета који се поверава бележницима расте из године у годину. Тако, у другој половини 2016. године, када су судови масовније почели да поверавају оставинске предмете нотарима, јавни бележници су водили укупно 15.038 поступака, док је у првој половини 2019. године нотарима поверено 42.150 оставинских поступака. <http://www.politika.rs/scc/clanak/437033/Notari-resili-zaostavstinu-180-000-покојника>. Приступ: 11. 09. 2019.

²⁸³ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 29 и 32.

и сингуларне сукцесоре *mortis causa*, који су уредно позвани да учествују у поступку, без обзира на то да ли су се позиву одазвали.²⁸⁴

Промене у спровођењу оставинског поступка настају увођењем јавног бележништва у правни систем наше државе. Изменама Закона о ванпарничном поступку које су уследиле након доношења Закона о јавном бележништву, предвиђено је да суд може да повери јавном бележнику спровођење читавог оставинског поступка,²⁸⁵ или предузимање појединих радњи у том поступку. Неке од тих радњи спадају у изворну надлежност јавног бележника, док друге суд може, али не мора да повери њему на предузимање. Када говоримо о улози јавног бележника у оставинском поступку, можемо да разликујемо његову делатност у погледу претходних радњи у оставинском поступку и у спровођењу оставинског поступка.

1.1. Претходне радње у оставинском поступку

Претходне радње у оставинском поступку јесу радње које превасходно служе да се припреми оставинска расправа, као централни део поступка за расправљање заоставштине. Осим тога, оне имају за циљ да обезбеде права странака у оставинском поступку. Овакав карактер имају следеће радње: састављање смртовнице, попис и процена заоставштине, предузимање мера за обезбеђивање заоставштине и проглашење завештања.²⁸⁶

1.1.1. Састављање смртовнице

Смртовница је исправа на основу које се покреће поступак за расправљање заоставштине. Она представља јавну исправу која садржи податке о смрти одређеног лица, али и друге чињенице које су правнорелевантне за оставински поступак. Постојање смртовнице карактеристично је за оне правне системе у којима се оставински поступак покреће по службеној дужности.²⁸⁷

Када оставински суд прими извод из матичне књиге умрлих, који му матичар доставља у року од 30 дана по упису чињенице смрти у матичну књигу умрлих, он ће

²⁸⁴ *Ibid*, стр. 33.

²⁸⁵ Чл. 30а. ст. 1. и чл. 110а. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

²⁸⁶ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit*, стр. 47.

²⁸⁷ Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку. у: Лилић С. (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књига 3*, Зборник радова, Београд, 2013, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 156.

донети решење којим поверава састављање смртовнице јавном бележнику.²⁸⁸ Ово решење је декларативног карактера. Разлог томе јесте што је састављање смртовнице у изворној надлежности јавних бележника.²⁸⁹ Међутим, од овог правила постоји изузетак. Наиме, када оцени да је то целисходно, суд може сам да састави смртовницу.²⁹⁰

Састављање смртовнице поверава се оном јавном бележнику чије је службено седиште на подручју суда који доноси одлуку о поверавању.²⁹¹ Правила о месној надлежности оставинског суда практично су транспонована на правила о месној надлежности бележника за састављање смртовнице, тако да је месно надлежан бележник према последњем пребивалишту, односно боравишту оставиоца, а ко није имао пребивалиште или боравиште у нашој земљи, онда се састављање смртовнице поверава нотару на чијем се службеном подручју налази претежни део или целокупна заоставштина. Уколико на подручју суда има више јавних бележника, у том случају се састављање смртовнице поверава јавним бележницима по азбучном редоследу њихових презимена.²⁹² Ако јавни бележник оправдано одбије поверену радњу или се принцип азбучног реда наруши услед промене презимена, састављање смртовнице ће суд поверити оном бележнику којем је додељено најмање предмета.²⁹³

Јавни бележник је дужан да састави смртовницу у року од 30 дана након пријема решења о поверавању. У том циљу он прикупља податке који представљају обавезну садржину смртовнице, као што су лични подаци умрлог, генералије супружника, деце и других сродника умрло, који наслеђују на основу закона, али и оних лица која би статус наследника могла да стекну по основу завештања, затим подаци о томе да ли се очекује рођење детета умрлог, да ли његов супружник или деца имају старатеља, да ли су супружник, деца или други сродници оставиоца умрли пре њега, као и датум и место

²⁸⁸ Чл. 92. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

²⁸⁹ Изворна надлежност јавног бележника постоји када су право и дужност да предузме неку радњу предвиђени самим законом, а у том случају је одлука суда којом јавном бележнику поверава предузимање радње, „празан формализам“. С друге стране, када постоји факултативна надлежност јавног бележника, што значи да он може да предузме радњу, али да то може да учини и сам суд, за заснивање његове надлежности потребна је одлука суда која је у том случају конститутивна. Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, стр. 155.

²⁹⁰ Чл. 94. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

²⁹¹ Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, стр. 157.

²⁹² Чл. 30в. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

²⁹³ Чл. 30в. ст. 4. Закона о ванпарничном поступку.

њихове смрти.²⁹⁴ У смртовницу се уносе и приближна вредност непокретности, а посебно и приближна вредност покретних ствари из заоставштине.²⁹⁵

Постоје и факултативни елементи смртовнице. Они се уносе у смртовницу ако јавни бележник буде у могућности да дође до њих. То су, између осталог, места где се налази заоставштина оставиоца, дугови оставиоца, подаци о постојању уговора о уступању и расподели имовине за живота, уговора о доживотном издржавању, завештања, да ли је оставилац имао драгоцености, хартије од вредности, новац и слично.²⁹⁶ За ове податке, он ће се обратити сваком лицу које би могло да их зна и саопшти, при чему ће обавезно саставити смртовницу чак и када оставилац није имао заоставштину. Оно што је интересантно јесте да јавни бележник, као састављач смртовнице, не одговара за истинитост података из смртовнице. Релевантност тих података цениће се у оставинском поступку, од стране суда или јавног бележника, у зависности од тога ко спроводи поступак.

Ако је смртовница непотпуна јер јавни бележник није прибавио све податке, онда ће суду доставити непотпуну смртовницу и изнеће разлог зашто није могао да сачини потпуну смртовницу. Он ће суду пружити информације помоћу којих може да пронађе наследнике, а оставински суд може да одлучи да сам састави смртовницу у суду или да то учини судијски помоћник ван суда.²⁹⁷

1.1.2. Попис и процена заоставштине

Попис и процена заоставштине представља меру којом се утврђује састав и вредност заоставштине, према стању у тренутку отварања наслеђа оставиоца.²⁹⁸ Одлуку којом се одређује попис и процена заоставштине редовно доноси суд, а он то може чинити по службеној дужности²⁹⁹ или на захтев наследника, испорукопримаца или повериоца оставиоца.³⁰⁰ Попис и процену заоставштине спроводи јавни бележник, а на основу одлуке

²⁹⁴ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 49.

²⁹⁵ Чл. 95. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

²⁹⁶ Чл. 95. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

²⁹⁷ Чл. 94. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

²⁹⁸ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 50.

²⁹⁹ *Ex officio* суд одређује да се изврши попис и процена заоставштине у ситуацији када се не зна за наследнике или за њихово боравиште, када су наследници лица која не могу да се старају о својим правима и интересима, када заоставштину треба да наследи Република Србија или у другим оправданим случајевима. Чл. 96. ст. 4. Закона о ванпарничном поступку. Више: Г. Станковић, М. Трговчевић-Прокић, *op. cit.*, стр. 64.

³⁰⁰ *Ibid.* Видети и: чл. 96. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

суда,³⁰¹ а ако он то није учинио, попис и процену може да спроведе судијски помоћник.³⁰² Међутим, ако приликом састављања смртовнице то захтевају наследници или испорукопримци, јавни бележник ће сам извршити попис и процену заоставштине, али то може да учини само од момента пријема решења којим му је поверено састављање смртовнице па до предаје смртовнице суду.³⁰³

Предмет пописа и процене јесу све покретне и непокретне ствари које су у тренутку смрти оставиоца биле у његовој државини, и то како оне које су у његовој својини тако и оне чији је власник неко друго лице, као и његове ствари које су се налазиле код других лица, с тим што ће се назначити код којих лица се налазе и по ком основу.^{304, 305} Пописом и проценом обухватиће се и потраживања и дугови оставиоца.³⁰⁶

Поступак пописа и процене заоставштине спроводи се уз присуство најмање два пунолетна сведока, а по потреби и вештака одговарајуће струке, уз могуће присуство и заинтересованих лица.³⁰⁷ О попису и процени заоставштине јавни бележник саставља записник и доставља га оставинском суду и свим учесницима, а они у року од 8 дана од пријема записника могу истом да приговоре суду.³⁰⁸

1.1.3. Привремене мере за обезбеђивање заоставштине

Постоје две групе мера за обезбеђивање заоставштине, а то су привремене мере за обезбеђивање заоставштине и мере за обезбеђивање заоставштине. Ова класификација извршена је с обзиром на то који орган је овлашћен да одреди меру и када се она одређује.³⁰⁹

У привремене мере за обезбеђивање заоставштине спадају: предаја заоставштине оставиоца или њеног дела на чување поузданом лицу (чувар заоставштине); предаја новца, хартија од вредности, драгоцености, штедних књижица и других важних исправа на чување суду или јавном бележнику на чијем подручју се налазе и печатење стана,

³⁰¹ Чл. 96. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

³⁰² Чл. 99а. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

³⁰³ Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, стр. 158.

³⁰⁴ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 52.

³⁰⁵ Чл. 98. Закона о ванпарничном поступку ближе је прописан начин пописа и процене покретних и непокретних ствари и подаци који се том приликом уносе у записник.

³⁰⁶ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 52.

³⁰⁷ Чл. 99. Закона о ванпарничном поступку.

³⁰⁸ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 52.

³⁰⁹ *Ibid*, стр. 53.

просторија у стану или других просторија оставиоца.³¹⁰ Ове мере се могу одредити када су наследници непознати или одсутни, када нису способни да управљају заоставштином, а немају законског заступника, или у неким другим сличним ситуацијама.^{311, 312} У мере за обезбеђивање заоставштине спадају: попис и процена заоставштине, одвајање заоставштине од имовине наследника (*separatio bonorum*), мере које спроводе привремени старатељ заоставштине, извршилац завештања или управитељ наследства, и задржавање покретности из оставинске масе, када је за расправљање заоставштине надлежан инострани орган. Њих одређује оставински суд, у току оставинског поступка, а може и да упутити замолницу за одређивање ових мера другом основном суду, или пак, други суд може самостално да их одреди када је предузимање тих мера неопходно, дакле без одлуке оставинског суда.³¹³

Привремене мере за обезбеђивање заоставштине одређују се пре покретања оставинског поступка, а за њихово одређивање овлашћени су суд на чијем подручју је оставилац умро, суд на чијем подручју се налази заоставштина или јавни бележник који саставља смртовницу.³¹⁴ Ови субјекти по службеној дужности доносе решење којим одређују привремену меру. Јавни бележник може да одреди привремену меру само када му је поверено састављање смртовнице и то све док је не преда оставинском суду.³¹⁵ Када јавни бележник одреди привремену меру, дужан је да обавести оставински суд о томе, а оставински суд може да донесе решење којим ће меру изменити или је ставити ван снаге.³¹⁶

Оно што законом није регулисано, а тиче се одређивања привремених мера, јесте да ли се оне могу одредити и на захтев лица која имају интерес да се заоставштина заштити, или ипак само по службеној дужности.³¹⁷ Било би оправдано предвидети да се привремене мере одређују и на захтев лица која имају интерес да се заоставштина заштити, на пример,

³¹⁰ Чл. 102. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

³¹¹ Када се, на пример, на наслеђе позове само једно лице које не жели да прихвати наслеђе, или путује у иностранство. Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 56.

³¹² Чл. 102. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

³¹³ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 53–54.

³¹⁴ Чл. 102. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку. Законска формулација ове одредбе уместо везника „или“ користи везник „и“. Такав начин прописивања надлежности за одређивање ових мера је погрешан јер може да доведе до закључка да је за одређивање привремене мере потребна заједничка одлука сва три субјекта. Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 53–55.

³¹⁵ *Ibid.*, стр. 56.

³¹⁶ Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, стр. 160.

³¹⁷ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 56.

наследника или повериоца оставиоца. На овај начин би орган који води поступак могао брже да дође до сазнања да постоји потреба за овим мерама услед чега би и пружена заштита била ефикаснија, а интерес одређених лица благовремено заштићен.

Закон о ванпарничном поступку не уређује детаљније привремене мере, осим што их наводи и предвиђа ситуације у којима се одређују. Због тога, из законских одредаба не можемо да видимо како тече поступак постављања чувара заоставштине или предаје набројаних ствари суду или јавном бележнику, или пак печатење стана или других просторија оставиоца. Закон ништа не говори о томе да ли би у положају чувара заоставштине могао да се нађе и јавни бележник. С обзиром на то да је и он овлашћен на одређивање ове привремене мере, нема разлога да му то буде ускраћено. Такође, закон је непотпун и у погледу регулисања печатења стана или других просторија оставиоца. Једино што је предвиђено у вези ове мере садржано је у чл. 102. ст. 5. Закона о ванпарничном поступку, по коме само оставински суд може да донесе одлуку о скидању печата са просторија оставиоца. И овде је такође нејасно зашто ово овлашћење нема и јавни бележник, с обзиром на то да га је законодавац овластио да по службеној дужности може да одреди ову меру.

1.1.4. Проглашење завештања

Проглашење завештања јесте претходна радња коју предузима суд,³¹⁸ или јавни бележник, али само онда када му је оставински поступак поверен у целости.³¹⁹ Проглашење завештања има за циљ да се јавно објави како постојање, тако и садржина завештања.

Ако ову радњу предузима суд, то може бити оставински суд, али и сваки други основни суд код којег се завештање нађе. Јавни бележник проглашава завештање само када му је оставински поступак поверен у целости. Ову радњу он не може да предузме када оставински поступак спроводи суд јер је тада његова улога сведена само на обавезу да приликом састављања смртвнице провери да ли постоји завештање и да га, уз смртвницу, достави оставинском суду.³²⁰

³¹⁸ *Ibid*, стр. 62.

³¹⁹ *Ibid*, стр. 67.

³²⁰ Чл. 105. Закона о ванпарничном поступку.

Завештање се проглашава када орган поступка несумњиво утврди да је лице, које је сачинило завештање, умрло. Проглашава се свако писмено које би по својим обележјима могло представљати завештање, чак и када је завештање очигледно непуноважно. Поступак проглашења завештања обухвата следеће етапе: отварање завештања, читање завештања, састављање записника о проглашењу завештања и стављање потврде да је завештање проглашено.³²¹ Коверта у којој се налази завештање отвара се пажљиво како не би дошло до оштећења завештања и печата, а затим се оно чита од стране судије или нотара у присуству два пунолетна и пословно способна сведока. Наравно, то могу бити и наследници и испорукопримци. О проглашењу завештања сачињава се записник, који садржи податке о броју пронађених завештања и датумима њиховог сачињавања, ко их је предао суду или нотару, сведоцима проглашења, у ком омоту је завештање предато, да ли је било запечаћено, и да ли је печат повређен, као и да ли је у завештању нешто мењано, прецртавано и слично. Свакако, у записник мора бити унета садржина завештања. Записник потписују судија или јавни бележник, записничар и сведоци. Након читања завештања, на њега се ставља потврда да је оно проглашено и назначаваче се датум проглашења као и број и време проглашења других завештања, ако постоје.

Законодавац није предвидео могућност да суд проглашење завештања повери јавном бележнику у ситуацији када сам спроводи оставински поступак. С обзиром на то да проглашење завештања као претходна радња у оставинском поступку није „судски посао у смислу суђења“, нема никаквих препрека да јавни бележници обављају и ову радњу када то већ могу да чине уколико спроводе оставински поступак у целости.³²²

Из овакве садржине Закона о ванпарничном поступку, у погледу поверавања радњи јавном бележнику, може се извести закључак да је прописивање могућности поверавања радњи бележницима учињено селективно и без неког јасног критеријума због чега се неке радње могу поверити бележницима уопште или само у неким случајевима, а неке не. Уколико је мотив увођења бележништва, између осталог, растерећење судова, јасно је да би проширивањем њихових овлашћења, барем у оставинском поступку, овај мотив и био у

³²¹ Проглашење завештања не зависи од оставинског поступка, тако да се завештање може прогласити пре почетка, у току оставинског поступка, па и након његовог правноснажног окончања. Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 63.

³²² *Ibid*, стр. 67.

већој мери задовољен. На пример, нема сметњи да јавни бележници могу да проглашавају завештања и када не спроводе оставински поступак или да узимају наследничке изјаве.

1.2. Спровођење поступка за расправљање заоставштине

За спровођење оставинског поступка, у начелу, надлежан је суд. Међутим, Законом о ванпарничном поступку предвиђена је могућност да суд, својом одлуком, спровођење овог поступка повери јавном бележнику када нађе да је то целисходно.³²³ Дакле, избор је на судији да ли ће донети конкретно решење, зато што он то може, али не мора да учини. Законодавац је предвидео да суд може да повери спровођење оставинског поступка бележнику, ако не постоје сметње за то.³²⁴ Међутим, у пракси поводом ове одредбе може доћи до проблема с обзиром на то да у закону није наведено о којим сметњама се ради.

Постоји једно ограничење у погледу поверавања. Наиме, вођење оставинског поступка се може поверити јавном бележнику само ако, након пријема смртовнице, суд утврди да је за наслеђивање меродавно право наше земље.³²⁵

Решење о поверавању има конститутивну природу, зато што је вођење оставинског поступка изворна надлежност судова, а факултативна надлежност јавног бележника. Овде се доносе два решења. Једно решење доноси поступајући судија и њиме се само поверава вођење поступка јавном бележнику, али се не одређује који је то конкретно јавни бележник.³²⁶ Овим решењем се одређује и рок за окончање поступка.³²⁷ Друго решење доноси председник суда и тим решењем се по имену и презимену одређује јавни бележник чије се службено седиште налази на подручју суда, који ће спровести оставински поступак.³²⁸ Битно је напоменути да овакав начин поверавања јавном бележнику важи и када се ради о оставинском поступку и када се поверавају поједине процесне радње.³²⁹ Против решења којим се јавном бележнику поверава предузимање радње или спровођење поступка, није дозвољена жалба.³³⁰

³²³ Чл. 30а. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку.

³²⁴ Чл. 110а. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

³²⁵ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 36.

³²⁶ Г. Станковић, М. Трговчевић-Прокић, *op. cit.*, стр. 68.

³²⁷ Ако не може да спроведе поступак у задатом року, о томе ће обавестити суд и учеснике, те суд може да одреди накнадни рок за спровођење поступка, да посао повери другом јавном бележнику или да сам спроведе поступак. Чл. 30ђ. ст. 2. и 4. Закона о ванпарничном поступку.

³²⁸ Г. Станковић, М. Трговчевић-Прокић, *op. cit.*, стр. 68.

³²⁹ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 41.

³³⁰ Чл. 30б. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

Спровођење оставинског поступка се, по правилу, поверава јавном бележнику који је саставио смртовницу, али ако то није могуће онда ће се водити рачуна о азбучном редоследу презимена јавних бележника који службено седиште имају на подручју оставинског суда.³³¹ Када спроводи поверени поступак, јавни бележник је дужан да по правилима тог поступка и поступа.³³²

Јавни бележник је дужан да спроведе поверени поступак. Међутим, ако постоји разлог за његово искључење, изузеће или постоји друга околност која га објективно спречава да поступи по решењу суда, он може да одбије поверени поступак.³³³ О томе да ли су разлози због којих је јавни бележник одбио спровођење поступка оправдани, одлучује суд који је и донео решење о поверавању, те ако он процени да заиста постоје оправдани разлози, наредиће јавном бележнику да списе предмета врати у року од седам дана.³³⁴ Ако дође до ове ситуације, председник суда доноси решење којим одређује другог јавног бележника са свог подручја или, ако такве могућности нема, обавештава судију, чији је предмет, да ће он спровести оставински поступак.³³⁵

Уколико јавни бележник процени да не може да спроведе оставински поступак у року који је одредио судија, он о томе треба да обавести суд и учеснике. У оваквој ситуацији, суд може да одреди накнадни рок јавном бележнику, али може да одлучи и да спровођење оставинског поступка повери другом бележнику или да га сам спроведе.³³⁶ Уколико суд утврди да јавни бележник поступа тако да ради на штету странака или одуговлачи поступак, он може да му одузме поверени посао, а против таквог решења жалба није дозвољена.

³³¹ Д. Ђурђевић, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, стр. 162.

³³² Чл. 30д. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку.

³³³ Чл. 30г. ст. 1. и 2. Закона о ванпарничном поступку. Законодавац не наводи које се околности могу сматрати објективним разлогом за одбијање спровођења повереног поступка. У доктрини се указује да из стилизације законске одредбе проистиче да законодавац није имао у виду разлоге за ускраћивање јавном бележнику да предузме радњу, већ неке друге разлоге, с обзиром на то да о оправданости одбијања радње одлучује суд. Н. Стојановић, Ј. Видић-Грнинић, *op. cit.*, стр. 37.

³³⁴ Чл. 30г. ст. 3. и 4. Закона о ванпарничном поступку.

³³⁵ Н. Станојевић, *Овлашћења јавних бележника у наследноправним стварима у праву Републике Србије и правима бивших југословенских република*, мастер рад, Ниш, 2017, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 35.

³³⁶ Чл. 30ђ. ст. 4. Закона о ванпарничном поступку.

На одлуке које у оставинском поступку доноси јавни бележник, могу да се изјаве исти правни лекови који се изјављују и против одлука суда.³³⁷ О њима одлучује Виши суд, као другостепени суд.

Закон о ванпарничном поступку не садржи јасно одређена овлашћења јавних бележника у оставинском поступку, када им је поверен на спровођење у целости. Полазећи од тога да овај закон не предвиђа забране за предузимање неких радњи у оставинском поступку, од стране јавног бележника када га он и спроводи, долази се до закључка да су бележници овлашћени да предузимају све радње које предузима и суд када спроводи оставински поступак.

2. Остали послови

Суд, када јавном бележнику поверава послове ван оставинског поступка, мора да поступа у оквиру законских ограничења. Наиме, он то може да чини само у погледу поступака или радњи за које је то предвиђено законом, и ако су испуњени законски услови.³³⁸

Јавним бележницима суд не може да повери послове у погледу којих је надлежност суда предвиђена Законом о парничном поступку, осим радњи обезбеђења доказа и достављања писмена у повереним пословима.³³⁹ Не могу се поверити ни послови за које је суд надлежан по Закону о извршењу и обезбеђењу, а ни они за које је надлежан неки други државни орган по законима који регулишу надлежност и поступак пред тим органом.³⁴⁰

Законом о ванпарничном поступку је забрањено поверавање спровођења поступака у статусним и породичним стварима, поступака за одређивање накнаде за експроприсану непокретност, вођење јавних књига и регистара које води суд, састављање исправа за које је надлежан искључиво суд и спровођење оставинског поступка када је за наслеђивање меродавно страно право.³⁴¹

У правној теорији постоји схватање да би се надлежност јавних бележника у области ванпарничних поступака могла проширити тако што би им се поверавали и други ванпарнични поступци, поред оставинских, с тим што би морали да имају карактер

³³⁷ Чл. 30з. Закона о ванпарничном поступку.

³³⁸ Чл. 98. ст. 1. Закона о јавном бележништву.

³³⁹ Чл. 98. ст. 2. Закона о јавном бележништву.

³⁴⁰ Чл. 98. ст. 3. и 4. Закона о јавном бележништву.

³⁴¹ Чл. 30а. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку.

„неспорних поступака“.³⁴² У складу са тим, поступци у статусним стварима не би се поверавали бележницима, осим уколико имају наглашену диспозитивну компоненту.³⁴³ Професор Михајло Дика става је да нема препрека да се изјаве о признању очинства и материнства дају у поступку пред јавним бележницима, али и да се споразумни разводи бракова повере јавним бележницима. Наиме, овакав став заснива на чињеници да је поступак за споразумни развод брака неспоран ванпарнични поступак, односно да је реч о ванпарничној ствари. Споразум о разводу брака би се у поступку пред бележником закључивао у форми јавнобележничког акта, а на основу њега би се вршио упис у одговарајуће уписнике или би бележник доносио посебну конститутивну одлуку, која би се могла побијати истим правним лековима као и судска одлука.

Постоје одређени правни системи као што су Румунија, Шпанија, Луксембург и Словенија, који предвиђају да се брак може споразумно развести како у поступку пред судовима, тако и у поступку пред јавним бележником.³⁴⁴ Треба запазити да је ова могућност постављена алтернативно.

У нашем праву бракови се и по споразуму супружника разводе у парничном поступку.³⁴⁵ Том приликом, супружници се морају споразумети о вршењу родитељског права и деоби заједничке имовине, што се и уноси у изреку пресуде, с тим што суд цени да ли је споразум о вршењу родитељског права у најбољем интересу детета.³⁴⁶ Могућност да се бракови споразумно разведу пред јавним бележником довела би до растерећења судова у погледу вођења поступака који за предмет имају неспорне ствари, али оно о чему би се највише требало водити рачуна приликом разматрања увођења оваквог решења јесу компетенције јавних бележника у погледу заштите најбољег интереса детета и подједнаке заштите интереса супружника, као и о броју јавних бележника, те са те стране њихову спремност да ефикасно окончавају ове поступке.³⁴⁷

³⁴² М. Dika, Izvanparnična i concilijatorska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata i de lege ferenda*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 59 (6), 2009, стр. 1157.

³⁴³ *Ibid.*

³⁴⁴ Н. Стојановић, О (не)оправданости поверавања развода брака јавним бележницима, у: *"Универзално и особено у праву"*, зборник радова са међународног научног скупа, Том II, Косовска Митровица, 2018, стр. 293.

³⁴⁵ Такво је решење у свим државама на простору бивше СФРЈ, осим у Хрватској, где је експлиците прописана ванпарнична процедура када се бракови разводе по споразуму супружника. Видети: чл. 433. ст. 1. тач. 2. *Obiteljskog zakona, Narodne novine*, бр. 103/2015.

³⁴⁶ Чл. 225. *Породичног закона*.

³⁴⁷ Н. Стојановић, О (не)оправданости поверавања развода брака јавним бележницима, стр. 307.

Због тога, овде нарочиту пажњу привлачи решење из словеначког права. Према одредбама новог *Družinskog zakonika*,³⁴⁸ осим пред судом, супружници се споразумно могу развести и пред нотаром, под условом да немају заједничке деце над којом врше родитељско право, и уколико се сагласе око начина деобе заједничке имовине, ко ће остати или постати закупац стана у којем живе, као и о издржавању супружника који нема средстава за живот. Брак се сматра разведеним када дотадашњи супружници потпишу нотарски запис.³⁴⁹

У Србији је још средином 2017. године Јавнобележничка комора покренула иницијативу да се споразумни развод бракова, без икаквих ограничења, повери нотарима. Да би се то догодило, чини се да је први предуслов да се споразумни развод брака "преведе" у ванпарничну ствар, тј. да се овај поступак спроведе по правилима ванпарничне процедуре. Мишљења смо да би, уколико се то догоди, бар за почетак, по угледу на словеначко право, требало прописати да се нотарима може поверити поступак за споразумни развод брака само оних супружника који немају заједничке деце над којом се врши родитељско право, у ком случају би за развод брака било довољно само да се они сагласе око начина деобе заједничке имовине. Потписивањем јавнобележничког записа, као форме коју би требало предвидети у овом случају, брак би се сматрао разведеним.

VIII. КРАТАК ПРЕГЛЕД ДЕЛАТНОСТИ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА У УПОРЕДНОПРАВНИМ СИСТЕМИМА

Иако је тема нашег рада делатност јавних бележника у Републици Србији, у наредним редовима кроз кратак, сумаран преглед, указаћемо на основна решења у неколико страних законодавстава по питању обављања нотарске делатности, из којих се могу уочити сличности и разлике у решењима наше и посматраних легислатива.

1. Делатност јавних бележника у праву Хрватске

Према праву Републике Хрватске, јавни бележници су особе од јавног поверења, па су као такви независни и самостални носиоци јавнобележничке службе.³⁵⁰ Јавни

³⁴⁸ *Uradni list RS*, бр. 15/2017, 21/2018 и 22/2019.

³⁴⁹ Чл. 97. *Družinskog zakonika*.

³⁵⁰ Чл. 2. ст. 2. *Zakona o javnom bilježništvu Republike Hrvatske, Narodne novine*, бр. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09 и 120/16.

бележници обављају своју службу као искључиво занимање. Делатност јавних бележника се састоји из састављања и издавања јавних исправа о правним пословима, изјавама и чињеницама на којима се заснивају права, затим из оверавања приватних исправа, пријема на чување исправа, новца или других предмета од вредности.³⁵¹

Што се тиче јавнобележничких исправа, врсте које хрватско право познаје су: јавнобележнички акти, јавнобележнички записници и јавнобележничке потврде.³⁵²

Форма јавнобележничких аката обавезна је за следеће правне послове: уговор о располагању имовином малолетних лица и лица лишених пословне способности, уговор о поклону без предаје предмета уговора у државину поклонопримцу, као и за све правне послове *inter vivos* које лично предузимају лица која су глува, а не знају да читају, или лица која су нема, а не знају да пишу.³⁵³ Међутим, оно што је такође предвиђено јесте да ово правило о обавезности форме јавнобележничког акта за последње наведене правне послове, важи само ако је вредност правног посла већа од 50.000,00 куна (око 6.750 евра).

У српском праву се питање примене форме било које јавнобележничке исправе за конкретан правни посао не везује за вредност правног посла поводом којег се сачињава. Из садржине нашег закона може да се закључи да је одређена јавнобележничка исправа предвиђена као обавезна форма због значаја конкретног правног посла или због особина лица које је уговорна страна. У вези овог решења хрватског законодавства, а довођењем у везу са нашим правом, поставља се питање како уопште правично одредити границу вредности правног посла која ће указивати на његов већи значај и због тога потребу да се закључи у форми јавнобележничког акта, када се и у једном и у другом случају ради о особама са инвалидитетом.

У опису делатности јавних бележника јесте и преузимање исправа на чување. Дакле, јавни бележници у Хрватској дужни су да на чување преузму исправе свих врста, а из оправданих разлога то могу одбити.³⁵⁴ О преузимању исправе сачињава се записник, а издаје потврда лицу које је исправу поднело на чување.³⁵⁵

³⁵¹ Чл. 2. ст. 1. Закона о јавном билежништву Републике Хрватске.

³⁵² Чл. 3. ст. 1. Закона о јавном билежништву Републике Хрватске.

³⁵³ М. Милошевић, Јавни бележник – законска решења Хрватске, Црне Горе и Републике Српске, у: Чоловић, В. (ур.), *Право земаља у региону*, Београд, 2010, стр. 289.

³⁵⁴ Чл. 109. ст. 1. и 2. Закона о јавном билежништву Републике Хрватске.

³⁵⁵ Чл. 109. ст. 4. Закона о јавном билежништву Републике Хрватске.

Јавни бележник може да обавља и поверене послове. Суд или други државни орган могу јавном бележнику да повере послове као што су: попис и печатење ствари из заоставштине и стечајне масе, процена и јавна продаја покретних ствари и непокретности у ванпарничном поступку, спровођење расправе о деоби продајне цене у извршном поступку, састављање и проверу рачуна које су положили старатељи или управници већих имовина, као и друге послове законом одређене.³⁵⁶ За обављање напред наведених послова јавни бележници имају право на награду и накнаду трошкова, према јавнобележничкој тарифи.³⁵⁷

Јавним бележницима се поверава и вођење оставинског поступка. Наиме, првостепени оставински поступак се спроводи пред општинским судом или јавним бележником.³⁵⁸ Јавном бележнику суд поверава вођење овог поступка и доставља му смртовницу.³⁵⁹ Поверавање се врши тако што суд доноси одлуку о томе и њоме одређује рок у којем оставински поступак треба да се спроведе.³⁶⁰ На основу наведеног произлази да је у оставинском поступку јавни бележник повереник суда.³⁶¹ Они спроводе радње и доносе одлуке у складу са одлуком суда о поверавању спровођења поступка и одредбама Закона о наслеђивању.³⁶² Када као повереник суда спроводи оставински поступак у целини, јавни бележник је овлашћен да саставља смртовницу, врши попис и процену заоставштине, одређује мере за обезбеђивање заоставштине и проглашава завештање.³⁶³

Што се тиче претходних радњи у оставинском поступку, за разлику од нашег права, у Хрватској је правило да смртовницу саставља матичар.³⁶⁴ Једино у случају када јавни бележник спроводи оставински поступак, а оставинском суду је предата непотпуна смртовница или само извод из матичне књиге умрлих, јавни бележник може сам да састави

³⁵⁶ М. Милошевић, *op. cit.*, стр. 291.

³⁵⁷ *Ibid.*

³⁵⁸ Чл. 176. ст. 1. Закона о наслеђивању Републике Хрватске, *Narodne novine*, бр. 48/03, 160/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19.

³⁵⁹ Чл. 176. ст. 3. Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

³⁶⁰ Чл. 243. ст. 1. Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

³⁶¹ D, Kontrec, Javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku., <http://notarrs.com/clanci/pdf/ostavinski%20post%20u%20RH.pdf>, стр. 2.

³⁶² Суд може спровођење оставинске расправе одузети јавном бележнику и расправу спровести сам или је поверити другом бележнику, уколико за то постоје важни разлози, као што су нпр. немогућност нотара да због болести или неког другог разлога обавља посао, очигледног занемаривања законских обавеза од стране нотара и слично. Чл. 241. Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

³⁶³ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 113.

³⁶⁴ Чл. 192. ст. 1. Закона о наслеђивању Републике Хрватске.

смртовницу или да је само употпуни.³⁶⁵ У хрватском праву постоји попис заоставштине. У законом одређеним случајевима попис одређује оставински суд и то по службеној дужности или на захтев одређених лица. Постоји могућност да попис спроведу и полицијски службеници.

Када су у питању привремене мере за обезбеђивање заоставштине, законом је предвиђено да их одређује оставински суд, суд на чијем подручју је оставилац умро или суд на чијем подручју се налази његова имовина.³⁶⁶ Овлашћење јавног бележника у погледу одређивања привремених мера постоји само када му је поверен оставински поступак, након његовог покретања, и то само на захтев странке, ако она учини вероватним постојање опасности да би се без њих променило постојеће стање или да је мера непоходна како би се спречило насиље или настанак ненадокнадиве штете.³⁶⁷

О проглашењу завештања од стране јавног бележника, када му није поверен оставински поступак, не говори се ништа. Међутим, након покретања оставинског поступка, када суд његово спровођење повери бележнику, он ће тада прогласити завештање.³⁶⁸

Што се тиче улоге јавних бележника у породичноправним стварима, они нису овлашћени да узимају изјаве о признању очинства,³⁶⁹ а такође немају никаквих надлежности у погледу законског издржавања, за разлику од јавних бележника у Србији који састављају споразум о законском издржавању у облику јавнобележничког записа.³⁷⁰ У хрватској правној теорији истиче се могућност проширивања надлежности јавних бележника и то у следећим областима: споразумни разводи бракова, изјава о признању очинства и материнства, уређење односа међу сувласницима, уређење међа, и тако даље.³⁷¹

2. Делатност јавних бележника у праву Црне Горе

У Црној Гори је прихваћен латински тип нотаријата. Наиме, нотари су у Црној Гори особе од јавног поверења у чијој су надлежности следећи послови: састављање нотарских

³⁶⁵ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 113.

³⁶⁶ Чл. 177. ст. 5. Закона о наслеђивању Republike Hrvatske.

³⁶⁷ Чл. 202. Закона о наслеђивању Republike Hrvatske.

³⁶⁸ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 118.

³⁶⁹ Н. Стојановић, Овлашћења јавних бележника у уређењу породичноправних односа у државама на простору бивше СФРЈ, стр. 515.

³⁷⁰ *Ibid.*, стр. 527.

³⁷¹ М. Дика, *op. cit.*, стр. 1158, 1163 и 1164.

аката, пријем у депозит новца, хартија од вредности и других предмета, обављање послова поверених од стране суда (оставински поступак и друго), као и обављање других послова поверених посебним законима.³⁷²

У нотарске акте спадају: нотарски запис, нотарски записник, нотарске потврде и нотарске овере.³⁷³ Нотари су законом овлашћени да, на захтев странке, састављају и друге акте када је то законом дозвољено, а могу да врше и солемнизацију приватних исправа о правном послу, ако приватна исправа испуњава услове везано за форму и садржину нотарског записа.³⁷⁴ Нотар у Црној Гори обавља и послове које му суд повери. Ради се о следећим пословима: попис и процена заоставштине, чување оставинских исправа, хартија од вредности, новца или других драгоцености, и други послови одређени посебним законима.³⁷⁵

Поред ових послова, треба да се има у виду и могућност да се нотарима повери спровођење оставинског поступка.³⁷⁶ У том случају нотар поступа као повереник суда. Законом о ванпарничном поступку, који регулише оставински поступак, предвиђено је ограничење у погледу поверавања спровођења оставинског поступка јавном бележнику. Наиме, ако је потребно да се постави привремени старалац заоставштине, или је истакнут захтев за одвајање заоставштине од имовине наследника, или постоји потреба да се одреде мере за обезбеђивање заоставштине, нотар не може да спроводи такав оставински поступак, већ ће га спровести оставински суд.³⁷⁷ Што се тиче претходних радњи, смртницу саставља матичар. Међутим, ако је она непотпуна достављена оставинском суду, или му је достављен само извод из матичне књиге умрлих, јавни бележник коме је поверен оставински поступак може да је самостално састави, а може и њено састављање да повери надлежном матичару.³⁷⁸ У ситуацији када је то целисходно он може и сам да је састави, а то ће бити у случају када је смрт неког лица доказана изводом из матичне књиге умрлих или неком другом јавном исправом.

³⁷² Чл. 4. ст. 1. Закона о нотарима Црне Горе, *Сл. лист РЦГ*, бр. 68/2005 и *Сл. лист ЦГ*, бр. 49/2008, 55/2016 и 84/2018.

³⁷³ Чл. 5. ст. 1. и 2. Закона о нотарима Црне Горе.

³⁷⁴ Чл. 51а. Закона о нотарима Црне Горе. Више: В. Кораћ, Концепција Закона о нотарима Црне Горе, *Хармониус*, Београд, 2014, стр. 128.

³⁷⁵ Чл. 6. ст. 1. Закона о нотарима Црне Горе.

³⁷⁶ Чл. 94. ст. 1. и 2. Закона о ванпарничном поступку Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 27/2006 и 20/2015.

³⁷⁷ Чл. 94. ст. 4. и ст. 5. Закона о ванпарничном поступку Црне Горе.

³⁷⁸ Чл. 101. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку Црне Горе и Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 113–114.

Попис и процену заоставштине одређује оставински суд својом одлуком, и то по службеној дужности или на захтев наследника, испорукопримаца или поверилаца оставиоца. Предвиђено је да се ова радња може одредити приликом састављања смртвнице, без одлуке суда, а на захтев наследника, испорукопримаца или поверилаца оставиоца.³⁷⁹ То значи да ће нотар моћи да одреди попис и процену заоставштине само онда када му је поверен оставински поступак. Када оставински поступак спроводи суд, ову радњу ће извршити или судски службеник или нотар којег суд одреди.

Што се тиче проглашења завештања, као и у хрватском праву, и у Црној Гори нотари могу да проглашавају завештања када им је, након покретања, поверен на спровођење оставински поступак.

У Хрватској, нотари су овлашћени да доносе решења о извршењу на основу веродостојне исправе.³⁸⁰ За разлику од тога, у Црној Гори то законско решење није прихваћено, већ у извршењу учествују суд и јавни извршитељи.

Када говоримо о улози нотари у породичноправним односима, треба напоменути да су нотари овлашћени да оверавају брачни уговор, којом приликом ће брачним друговима прочитати уговор и упозорити их да се њиме искључује законски режим заједничке имовине.³⁸¹ Такође, пред нотаром се оверавају и уговори којим се уређују имовински односи међу члановима породице, под условом да су уговором обухваћени сви чланови породичне заједнице, које нотар мора да упозори о последицама закључења уговора.³⁸² Према породичном праву Црне Горе, изјава о признању очинства се може дати и пред нотаром, што значи да за њену пуноважност није неопходно учешће нотари у давању изјаве.³⁸³ Ако се она даје пред нотаром, мора да буде у форми нотарског записа или записа о потврди приватне исправе.³⁸⁴

³⁷⁹ Чл. 103. ст. 3. Закона о ванпарничном поступку Црне Горе.

³⁸⁰ В. Кораћ, *op. cit.*, стр. 130.

³⁸¹ Чл. 301. ст. 2. Породичног закона Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 1/2007 и 53/2016.

³⁸² Чл. 314. ст. 2. и 3. Породичног закона Црне Горе.

³⁸³ Е. Bikić, М. Radović, S. Suljević, *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010, стр. 192.

³⁸⁴ *Ibid.*

3. Делатност јавних бележника у праву Северне Македоније

У Закону за нотаријатот Северне Македоније,³⁸⁵ нотарска служба се дефинише као јавна служба чији су носиоци нотари, коју они обављају самостално и независно. Нотарска служба подразумева састављање и издавање јавних исправа о правним пословима у форми нотарских аката, потврда о чињеницама на основу којих се установљавају права или обавезе, доношење решења у поступку издавања нотарских платних налога, потврђивање приватних исправа (солемнизација), оверу потписа, рукописа, преписа и превода, пријем на чување исправа, новца, хартија од вредности и слично, као и обављање других послова предвиђених другим законима.³⁸⁶

Међу нотарским исправама разликујемо нотарске акте, нотарске платне налоге, нотарске записнике, нотарске потврде и потврђене (солемнизоване) приватне исправе.³⁸⁷ Нотари у Северној Македонији такође спроводе оставински поступак, као повереници суда. За расправљање заоставштине држављанина Северне Македоније, у односу на његову имовину која се налази на територији те државе, искључиво су надлежни њени судови или нотари, када им суд повери спровођење овог поступка.³⁸⁸ Када спроводи оставински поступак, нотар је овлашћен да предузима све радње и доноси све одлуке, за које има законска овлашћења.³⁸⁹ У овом случају суд води надзор над нотаром који спроводи оставински поступак.³⁹⁰ Поверавање оставинског поступка нотару чије се седиште налази на подручју суда врши се тако што одлуку доноси председник основног суда,³⁹¹ а списи предмета се достављају нотару у року од осам дана од дана њиховог пријема у суд.³⁹²

Што се тиче претходних радњи у оставинском поступку и то састављања смртовнице, као и у праву Црне Горе, јавни бележник којем је поверен оставински поступак, будући да има иста овлашћења као и суд, може у случају када је оставинском суду достављена непотпуна смртовница од стране матичара сам да је састави или да њено

³⁸⁵ *Сл. весник на РМ*, бр. 72/2016, 142/2016 и 233/2018.

³⁸⁶ Чл. 3. ст. 2. Закона за нотаријатот Македоније.

³⁸⁷ Чл. 4. ст. 1. Закона за нотаријатот Македоније.

³⁸⁸ Чл. 126. ст. 1. Закона за вонпарнична постапка, *Сл. весник на РМ*, бр. 9/2008.

³⁸⁹ Чл. 126. ст. 3. Закона за вонпарнична постапка.

³⁹⁰ Ф. Стоев, Положбата и овластувањата на нотарот како повереник на судот во оставинската постапка, *Нотариус*, бр. 11, стр. 15.

³⁹¹ Чл. 131. ст. 1. Закона за вонпарнична постапка.

³⁹² Чл. 126. ст. 2. Закона за вонпарнична постапка.

састављање повери матичару.³⁹³ Уколико је то целисходно бележник може сам да састави смртовницу, а то ће бити у случају када је смрт неког лица доказана изводом из матичне књиге умрлих или неком другом јавном исправом.

Наредна претходна радња јесте попис и процена заоставштине. Она се спроводи на основу одлуке суда коју у одређеним ситуацијама доноси по службеној дужности, или на захтев законом одређених лица. Међутим, ова радња може да се одреди и без одлуке суда, али само приликом састављања смртовнице и на захтев одређених лица. Када јавни бележник спроводи оставински поступак, он може да одреди попис и процену заоставштине у току његовог трајања.³⁹⁴ Што се тиче вршења пописа и процене заоставштине, у случају када су одређени одлуком суда по службеној дужности, попис и процену спроводи или судски службеник или нотар.³⁹⁵ Нотар ће попис и процену заоставштине спровести на захтев наследника, испорукопримаца или поверилаца оставиоца, односно без одлуке суда када то, приликом састављања смртовнице, захтевају наследници или испорукопримци.³⁹⁶

Када му је поверен оставински поступак, јавни бележник ће тада проглашавати завештања уколико их има у конкретном случају.³⁹⁷

У погледу овлашћења нотара у породичноправним односима, македонско право, баш као и хрватско, не овлашћује нотара на узимање изјаве о признању очинства.³⁹⁸ Деоба заједничког предмета или имовине врши се у форми нотарског акта.³⁹⁹

4. Делатност јавних бележника у праву Федерације БиХ

Према Закону о нотарима Федерације БиХ,⁴⁰⁰ служба нотара јесте јавна служба коју нотари обављају као искључиво занимање, при чему су самостални и независни.

Исправе које сачињава нотар јесу: нотарски обрађене исправе, нотарске потврде и нотарске овере потписа, рукознака и преписа.⁴⁰¹ Нотари такође могу да преузимају на

³⁹³ Чл. 143. ст. 1. Закона за вонпарнична постапка.

³⁹⁴ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 114.

³⁹⁵ Чл. 150. ст. 1. Закона за вонпарнична постапка.

³⁹⁶ Чл. 150. ст. 2. у вези чл. 146. ст. 2 и 3. Закона за вонпарнична постапка.

³⁹⁷ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 118.

³⁹⁸ Н. Стојановић, Овлашћења јавних бележника у уређењу породичноправних односа у државама на простору бивше СФРЈ, стр. 515.

³⁹⁹ Чл. 213. ст. 2. Закона за вонпарнична постапка.

⁴⁰⁰ *Službene novine Federacije BiH*, бр. 45/2002.

⁴⁰¹ Чл. 4. ст. 2. и чл. 69. ст. 1. Закона о нотарима Федерације БиХ.

чување исправе, новац, хартије од вредности и слично.⁴⁰² Ова функција је у доктрини позната под називом депозитна функција.⁴⁰³ Предвиђена је могућност поверавања одређених поступака и радњи од стране суда. То су: попис и печатење заоставштине и стечајне масе, процена и јавна продаја покретних и непокретних ствари у ванпарничном поступку и деоба продајне цене у извршном поступку.⁴⁰⁴

Што се тиче улоге нотара у оставинском поступку, она је, као и сам поступак, уређена Законом о наслеђивању.⁴⁰⁵ Овим законом предвиђено је да оставински поступак спроводи суд или нотар, као повереник суда.⁴⁰⁶ Том приликом он је овлашћен да предузима све радње и доноси све одлуке као и оставински суд, осим оних које закон изричито забрањује.

Што се тиче састављања смртовнице, као претходне радње, за њу је надлежан матичар. Међутим, ако матичар достави непотпуну смртовницу суду, нотар, којем је поверен оставински поступак, може је сам употпунити или саставити.⁴⁰⁷ Ово није изричито предвиђено у закону, али произлази из тога што нотар када спроводи оставински поступак, има иста овлашћења као и суд. С обзиром на то да је законом предвиђено ово овлашћење суда, а није дата никаква забрана да смртовницу употпуни или састави и нотар када му је поверен оставински поступак, може се закључити да је и нотар на то овлашћен.

Попис заоставштине одређује оставински суд по службеној дужности или на захтев овлашћених лица. У неким оправданим случајевима, попис могу да спроведу и полицијски службеници који ће податке о попису доставити или оставинском суду или нотару, уколико он спроводи оставински поступак. Када оставински суд одређује попис заоставштине, њега спроводи или судски службеник или нотар којег одреди суд.⁴⁰⁸

Нотари у БиХ могу да одређују привремене мере само када им је, након покретања, поверено спровођење оставинског поступка, и то на захтев странке. Ово је могуће само ако странка учини вероватним постојање опасности да би се без привремених мера променило

⁴⁰² М. Povolakić, Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63, (2), 2013, стр. 249.

⁴⁰³ *Ibid.*

⁴⁰⁴ Чл. 72. Закона о notarima Федерације БиХ.

⁴⁰⁵ *Službene novine Federacije BiH*, бр. 80/14.

⁴⁰⁶ Чл. 200. ст. 1. Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

⁴⁰⁷ Чл. 216. ст. 4. Закона о наслеђивању Федерације БиХ и Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 113.

⁴⁰⁸ Чл. 221. ст. 1. Закона о наслеђивању Федерације БиХ.

постојеће стање или да је мера непоходна како би се спречило насиље или настанак ненадокнадиве штете.⁴⁰⁹

Што се тиче проглашења завештања, овлашћења нотара су иста као и у свим другим земљама у региону. Наиме, ништа се не говори о томе да ли он може да прогласи завештање и када му оставински поступак није поверен. Оно што је сигурно јесте да се тумачењем законских норми о овлашћењима суда у оставинском поступку, долази до закључка да нотар проглашава завештање када му је оставински поступак поверен на спровођење.

5. Делатност јавних бележника у праву Републике Српске

Законом о нотарима Републике Српске⁴¹⁰ одређено је да нотари обављају нотарску службу као искључиво занимање у чему су самостални и независни.

У делатност нотара спадају: нотарска обрада исправе, издавање потврда, оверавања потписа, рукознака и преписа.⁴¹¹ Нотар такође оверава изводе из трговачких и пословних књига, издаје потврде да је неко писмено показано њему или трећем лицу у његовом присуству, затим издаје потврде о томе да је неко лице у животу, о овлашћењима за заступање, о постојању или седишту правног лица, његовим статусним променама, итд.⁴¹²

Нотар обавља и одређене послове које му суд повери. У том случају он има положај повереника суда. Његова улога у том смислу ближе је уређена Законом о ванпарничном поступку.⁴¹³ Наиме, нотару се може поверити спровођење оставинског поступка и то суд чини у року од осам дана од дана пријема смртовнице, осим ако неко од наследника изричито захтева да се поступак спроведе пред судом.⁴¹⁴

Што се тиче претходних радњи, смртовницу саставља матичар. Нотар ће саставити смртовницу само ако му је поверено спровођење оставинског поступка, и то у случају када матичар достави непотпуну смртовницу суду. Тада нотар може да је употпуни или састави, а може и њено састављање да повери надлежном матичару.⁴¹⁵ Ако је то целисходно, када је

⁴⁰⁹ Чл. 226. Закона о наслеђивању Федерације БиН; Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 118.

⁴¹⁰ *Службени гласник Републике Српске*, бр. 86/04, 2/05, 74/05, 76/05 – испр., 91/06, 37/07, 74/07 – одлука УС, 50/10, 78/11, 20/14, 68/17 и 113/18 – одлука УС.

⁴¹¹ Чл. 64. ст. 1. Закона о нотарима Републике Српске.

⁴¹² М. Милошевић, *op. cit.*, стр. 297.

⁴¹³ *Службени гласник Републике Српске*, бр. 36/09 и 91/16.

⁴¹⁴ Чл. 94. ст. 1. и 3. Закона о ванпарничном поступку Републике Српске.

⁴¹⁵ Чл. 101. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку Републике Српске.

изводом из матичне књиге умрлих или другом јавном исправом доказана смрт оставиоца, нотар може и сам да састави смртовницу.⁴¹⁶

Попис и процену заоставштине одређује суд, одлуком коју доноси по службеној дужности или на захтев наследника, легатара или поверилаца оставиоца. Ову меру може спровести надлежан оставински суд или нотар, уколико му суд повери обављање пописа и процене.⁴¹⁷ Међутим, попис и процену нотар може спровести нотар и без одлуке суда, и то приликом састављања смртовнице, а на захтев наследника или легатара.

Привремене мере, предвиђене Законом о парничном поступку, нотар може да одреди у циљу обезбеђивања заоставштине само када му је поверен оставински поступак.⁴¹⁸ Он ће то учинити на захтев странке која мора да учини вероватним да би без њих дошло до промене постојећег стања или да је мера потребна ради спречавања насиља или настанка ненадокандиве штете која прети да наступи.

У вези проглашења завештања, предметним законом није ништа изричито регулисано. С обзиром на то да није забрањено да нотар проглашава завештање када му је оставински поступак поверен, следи да ће само у том случају он предузимати ову радњу.

6. Делатност јавних бележника у праву Словеније

У правном систему Словеније је, као и у напред датим упоредноправним системима, прихваћен латински тип нотаријата.⁴¹⁹ Од послова који спадају у нотарску делатност, најпре можемо да поменемо састављање нотарских исправа. У нотарске исправе спадају нотарски записи, нотарске потврде и нотарски записници.⁴²⁰ Нотари такође преузимају на чување новац, исправе и хартије од вредности, међутим, ово је могуће само ако им се ти предмети предају са одређеном наменом. Та намена састоји се у томе да нотар преузете исправе, новац или хартије од вредности даље преда трећем лицу или државном органу.⁴²¹

⁴¹⁶ Чл. 101. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку Републике Српске.

⁴¹⁷ Чл. 106. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку Републике Српске.

⁴¹⁸ Чл. 111. Закона о ванпарничном поступку Републике Српске; Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 118.

⁴¹⁹ В. Ријавец, Улога нотара у грађанском праву Словеније, *Анали Правног факултета у Београду*, година LVIII, 1/2010, стр. 108.

⁴²⁰ Чл. 3. ст. 1. Закона о notariatu, *Uradni list SRS*, št. 2/07–урадно преčišчено besedilo, 33/07–ZSReg-B, 45/08 и 91/13.

⁴²¹ Чл. 88. ст. 1. Закона о notariatu.

Специфична улога нотара јесте да он може да заступа странке у поступку пред судовима, ако су они у непосредној вези са исправама које је он сачинио.⁴²² Тада има права, дужности и одговорност адвоката.⁴²³ Он не може да врши функцију заступања у поступцима у којима се оспорава исправа или правни посао, у вези са којима је он поступао као нотар.⁴²⁴

Нотар може да буде и у улози медијатора.⁴²⁵ У том случају, он супротстављеним странама, као непристрасни правни стручњак, објашњава њихове правне могућности, при чему не сме да доноси никакву одлуку уместо њих.

Што се тиче улоге нотара у оставинском поступку, Словенија је једина држава на простору бивше СФРЈ чији судови не могу да поверавају спровођење оставинских поступака нотарима.⁴²⁶ Смртовницу саставља матичар који врши упис чињенице смрти у матичну књигу умрлих.⁴²⁷ Попис и процену заоставштине одређује суд одлуком, коју доноси по службеној дужности или на захтев законом одређених лица. Међутим, приликом састављања смртовнице, ова мера се одређује без одлуке суда, уколико то захтевају наследници или легатарии. Дакле, нотари у Словенији немају овлашћења ни у погледу спровођења оставинског поступка, а ни у састављању смртовнице и одређивању пописа и процене заоставштине. Међутим, нотари могу да изврше попис и процену заоставштине уколико им то повери оставински суд,⁴²⁸ након чега ће добијене податке да проследе том суду.⁴²⁹

Нотар у форми нотарског записа саставља уговор о подели заједничке имовине између супружника, а може, као лице од јавног поверења, бити именован и за старатеља пословно неспособног лица, малолетног лица, несталих лица, као и за колизијског старатеља.⁴³⁰

⁴²² В. Ријавец, *op. cit.*, стр. 116. Видети и: чл. 5. ст. 1. Закона о notariatu.

⁴²³ Чл. 5. ст. 2. Закона о notariatu.

⁴²⁴ Чл. 5. ст. 3. Закона о notariatu.

⁴²⁵ В. Ријавец, *op. cit.*, стр. 117–118.

⁴²⁶ Н. Стојановић, Ј. Видић-Трнинић, *op. cit.*, стр. 111.

⁴²⁷ Чл. 179. ст. 1. Закона о dedovanju, *Uradni list SRS*, št. 15/1976, 23/1978, *Uradni list RS*, št. 17/1991, 13/1994, 40/1994, 82/1994, 117/2000, 67/2001, 83/2001, 73/2004, 114/2006, 31/2013 и 63/2016.

⁴²⁸ Чл. 188. ст. 1. Закона о dedovanju.

⁴²⁹ Чл. 189. Закона о dedovanju.

⁴³⁰ В. Ријавец, *op. cit.*, стр. 123–124.

IX. ДЕЛАТНОСТ ЈАВНИХ БЕЛЕЖНИКА У ПРАКСИ

1. Предмет, циљ и метод истраживања

Приликом израде мастер рада спроведено је емпиријско истраживање, чији је предмет сагледавање различитих послова из надлежности јавних бележника у пракси. Аутор је истраживањем покушао да дође до података о учесталости појединих послова из њихове делатности, али и примени појединих института јавнобележничког права у пракси.

Истраживање је спроведено са циљем да се кроз увид у јавнобележничку праксу утврди обим делатности јавних бележника, степен остварености једног од мотива увођења јавног бележништва, а то је растерећење судова, затим да се увиди колико се често врше поједини послови који спадају у надлежност бележника, са каквим се проблемима они сусрећу у свакодневном раду, као и да се чују ставови и сугестије јавних бележника у погледу законских решења о обиму њихове делатности и могућностима њиховог проширења.

Коришћењем метода интервјуа, јавним бележницима постављана су следећа питања:

- У досадашњем обављању јавнобележничке делатности, колико сте сачинили јавнобележничких записа, јавнобележничких солемнизација, јавнобележничких записника, јавнобележничких потврда и јавнобележничких овера?
- Који правни послови се најчешће закључују у облику јавнобележничког записа?
- Поводом којих правних послова се најчешће спроводи солемнизација?
- Који је најчешћи повод за састављање јавнобележничког записника?
- Да ли је до тренутка спровођења истраживања, у поступку пред јавним бележником, долазило до неких проблема у фази утврђивања идентитета и, ако јесте, о чему се ради?
- Да ли сте некада ускратили предузимање тражене службене радње и ако јесте, који је разлог?
- Да ли сте сачињавали исправе у електронском облику, и у ком броју?
- Који је број сачињених јавнобележничких завештања? Ако по Вама тај број није задовољавајући, шта је разлог за то?

- Колико се често људи опредељују да имовинске односе у области породичног права уреде уговорима? У вези са тим, солемнизација којег уговора из ове области је у Вашој пракси најчешћа?
- Колико је покренутих, а колико окончаних поступака депоновања предмета?
- Да ли Вам суд увек повери спровођење оставинског поступка поводом којег сте саставили смртовницу?
- Да ли сматрате да је поверавање оставинског поступка јавним бележницима довело до растерећења судова?
- Да ли Вам суд поверава предузимање радњи или спровођење поступака у погледу којих не постоји законска забрана, а да то није оставински поступак?
- Да ли сматрате да је целисходно предвидети надлежност јавних бележника као изворну за предузимање још неких радњи и спровођење још неких поступака, и који су Ваши предлози у том правцу?

2. Резултати истраживања

У складу са постављеним циљем истраживања, обављени су разговори са јавним бележницима Николић Драганом, из Ниша, и Петровић Ђорђем и Димитријевић Живорадом, из Пирота. Именованим бележницима постављана су питања која се тичу различитих послова из њихове надлежности.

На питање о тачним бројчаним подацима састављених јавнобележничких записа, солемнизација, записника, потврда и овера, једино је нотар Димитријевић Живорад одговорио, док су преостали нотари ускратили одговор на ово питање. Наиме, он је рекао да је од почетка обављања делатности, крајем 2018. године, па до сада, сачинио 10 записа, 15 записника, извршио 341 солемнизацију и 1650 тзв. малих овера. Остали нотари одговорили су да су тзв. мале овере (углавном овере потписа, у мањој мери и рукописа, преписа, копија...) најбројније, у поређењу са другим исправама, а да потом следе солемнизоване исправе. Оно што можемо да закључимо јесте да је ситуација у пракси иста код свих испитаних јавни бележника, те да су најбројније тзв. мале овере. У облику јавнобележничког записа, код нотара Димитријевића, највише се сачињавају заложне

изјаве, док су код нотара Петровића то хипотеке и пуномоћја за давање заложне изјаве. Што се тиче солемнизације, код испитаних бележника је иста ситуација. Дакле, најчешће се солемнизују уговори о промету непокретности и уговори о доживотном издржавању. Од јавнобележничких записника, сви су изјавили да су то углавном поравнања.

Што се тиче утврђивања идентитета учесника у поступку, нотари су одговорили да се у пракси ретко јавља проблем са утврђивањем идентитета, а када се то догоди углавном проблем представљају неважеће исправе. Истичу да до овога обично долази када су учесници старија лица, а имају документе којима је истекла важност. Нотар Ђорђе Петровић указује да се поступак саслушања два сведока идентитета брзо и лако одвија, с обзиром на то да је Пирот мали град, па се лица која задовољавају одређене квалитете и познају конкретног учесника, лаку пронађу.

Када је реч о исправама у електронском облику, ниједан од испитаних бележника нема праксу. Бележник Николић истиче да се чека доношење закона о електронском печату, јер се без тога не може приступити изради оваквих исправа.

С обзиром на обимност послова које свакодневно обављају, постављено им је питање да ли је долазило до тога да ускрате предузимање тражене радње. Бележник Николић је, као најчешћи пример ускраћивања предузимања радње, навео када је предмет уговора о промету непокретности објекат који нема грађевинску дозволу. Бележник Петровић је рекао да је у досадашњем раду много пута ускратио предузимање радње, али се дешавало да му суд, одлучујући о приговору странке, наложи да тражену радњу предузме, иако је његов став по том питању остао непромењен. Као пример наводи да је једном приликом одбио да солемнизује уговор о доживотном издржавању између супружника. То је учинио јер је сматрао да се тиме постиже непоштен циљ, с обзиром на то да се из те имовине обухваћене овим уговором, не могу намирити нужни наследници, нити иста улази у заоставштину примаоца издржавања. У том случају, странка је изјавила приговор на његово решење, а суд му је наложио да овај уговор солемнизује, што је он и учинио.

Што се тиче јавнобележничких завештања, јавни бележници су одговорили да њихов број није велики, док као разлоге за то наводе да су људи навикли да питања у вези своје имовине регулише на другачије начине, на пример путем уговора о поклону, или уговора о доживотном издржавању. Истичу и да су разлози, поред наведеног, и финансијске природе, због високих тарифа за састављање јавнобележничког завештања.

У оквиру породичног права, бележник Димитријевић је рекао да до сада није солемнизовао ниједан брачни уговор и уговор о управљању и располагању заједничком имовином, док је солемнизовао 5 споразума о деоби заједничке имовине. Бележник Петровић је рекао да су ти правни послови реткост у његовој пракси, те као разлог истиче да људи то најчешће решавају у “своја четири зида”, те да на овим просторима још увек није развијена свест ни култура уређивања имовинских односа путем брачних уговора или уговора о управљању и располагању заједничком имовином. У вези овог питања бележник Николић истиче да се у Нишу ови уговори све чешће закључују, а да су разлог томе социјалне разлике између супружника.

Бележници су одговорили на питање о јавнобележничком депозиту, рекавши да је то реткост, те да до сада пред њима није покренут овај поступак, осим бележника Николића који је истакао да у овој години има само 1 поступак поводом депозита. Као разлог за неразвијеност овог сегмента њихове делатности истичу паралелну надлежност судова и високе тарифе.

Оставински поступак значајан је део делатности јавних бележника. Иако је питање поверавања спровођења оставинског поступка дискреционо право суда, уколико су испуњени услови за поверавање, сви бележници су истакли да им судови увек поверавају спровођење оставинског поступка када им претходно повере састављање смртовнице. Разлика јесте у томе што је нотар Николић одговорио да на територији Ниша постоји договор нотара и суда, да се у оквиру једног писмена симултано доносе два решења којим се јавном бележнику поверава и састављање смртовнице и спровођење оставинског поступка, јер се тако омогућава јединствено вођење овог поступка у целини, и да то не представља повреду закона, а значајно скраћује процедуру и убрзава поступак. Бележници из Пирота истакли су да је постојао договор између њих и суда да оставински поступак, по пријему непотпуних смртовница, спроводи суд, а да се оставински поступак у случају потпуних смртовница поверава оном бележнику који их је сачинио. Сви су истакли да сматрају да су решења у области оставинског поступка довела до растерећења судова и убрзавања поступака за расправљање заоставштине.

На питање да ли им суд поверава вршење неких других радњи, у погледу којих не постоји законска забрана, а да се не ради о оставинском поступку, сви су сагласно одговорили да до тога не долази у пракси. Они сматрају да је целисходно да обављају и

друге послове осим законом предвиђених, као на пример спровођење поступака за уређење међа, поступака за споразумне разводе бракова, али и спровођење дела поступка извршења и обезбеђења. Нотар Николић, у погледу споразумних развода бракова истиче да би било целисходно предвидети њихову надлежност. Он наводи да је главни разлог овоме то што се овај поступак спроводи пред судовима, а свакако се споразум о деоби заједничке имовине мора закључити у облику солемнизоване исправе. Даље истиче да би у погледу доношења решења о извршењу на основу веродостојне исправе такође било целисходно предвидети њихову надлежност, с обзиром на то да је нелогично да јавни извршитељи доносе ова решења, а каније и спроводе поступке њиховог извршења.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Увођење јавнобележничке службе у правни живот Републике Србије, устројене на темељима латинског нотаријата, довело је до значајних промена у правном животу уопште, као и у функционисању судова, у погледу предузимања неких радњи или спровођења појединих поступака. Ово из разлога што делокруг послова јавних бележника обухвата послове из њихове изворне надлежности, али и поверене послове. У сваком случају, јавни бележници и судови су у свакодневној релацији, те се стога захтева спремност на сарадњу, а све у сврху пружања правне сигурности учесницима у поступку и постизања ефикасне правне заштите. 198 јавних бележника, колико у овом тренутку обавља нотарску делатност у нашој земљи, својим деловањем растеређује рад судова, растеређује и државни буџет када је реч о платама и другим трошковима везаним за рад судова, а истовремено доноси значајне финансијске бенефите држави кроз плаћање пореза.

Обављењем поверених и послова из своје изворне надлежности, јавни бележници (нотари) доприносе вишем степену правне сигурности и извесности у правном промету, те заштити грађанских субјективних права. Бележници су контролори законитости приликом закључења правних послова и предузимања других правних радњи, будући да је у њиховој надлежности оверавање потписа на појединим уговорима, односно потврђивање садржине бројних уговора, као и састављање јавнобележничког записа. Један од резултата превентивног деловања бележника огледа се и у чињеници да више практично и не постоји могућност вишеструке продаје исте непокретности, што је деценијама био огроман проблем у пракси. Веома значајна овлашћења и обавезе јавни бележници данас имају и

поводом уписа права својине на непокретностима које су предмет располагања уговорима који су пред њима закључени, будући да по службеној дужности солемнизоване уговоре шаљу Служби за катастар непокретности, па сада грађани комплетан посао око промета непокретности завршавају у јавнобележничким канцеларијама.

Правни извори којима се уређује делатност јавних бележника усаглашени су. Важећим Законом о јавном бележништву је делатност јавних бележника на целовит начин регулисана, с тим што су поједини поступци уређени другим законима, као на пример оставински поступак и поступци оверавања потписа, рукописа и преписа. Може се уочити да се највише пажње даје јавнобележничким исправама и улози нотара у оставинском поступку. Свакако је та улога нотара и најзапаженија. Ово је последица тога што састављање или потврђивање исправа пред јавним бележником омогућава да исте имају дејство јавне исправе, што у правном промету пружа правну сигурност. Дејство јавне исправе последица је тога што су јавни бележници носиоци јавне службе, односно носиоци суверених овлашћења државе која су на њих пренета увођењем јавнобележничке службе.

Јавнобележнички запис најзначајнији је производ јавних бележника, али је у пракси најређа исправа коју бележници сачињавају. Разлог томе лежи у чињеници да је, иако је иницијално био предвиђен као форма за закључење бројних уговора, из правно-политичких разлога знатно сужен број правних послова за које је као обавезна прописана форма јавнобележничког записа. У пракси, како је истраживање показало, запис се саставља најчешће код уговора о хипотеци и заложних изјава које имају карактер извршне исправе, док је значајно мањи број јавнобележничких завештања, уговора о промету непокретности пословно неспособних лица и споразума о законском издржавању. Најчешће исправе које бележници сачињавају јесу јавнобележничке овере, а за њима следи јавнобележничка солемнизација. Већих проблема приликом састављања нотарских исправа у пракси нема.

Правним прописима постављено је јасно ограничење у којем се суд мора кретати када жели да поступке поверава јавном бележнику, у смислу оних радњи и поступака које не може да поверава. Тиме је разграничена надлежност судова и јавних бележника. Када су у питању поступци и процесне радње које се бележницима могу поверавати, суд је властан да одлучи о целисходности њиховог поверавања. Дакле, не постоје изричито критеријуми и постављени услови услед чијег испуњења би суд био у обавези да одређену радњу

повери јавном бележнику, када се не ради о пословима из изворне надлежности нотара. Због тога је пракса судова неуједначена, па је обим делатности јавних бележника са подручја различитих судова, такође различит.

Нотарима се најчешће поверава спровођење поступка за расправљање заоставштине. Оставински поступак је веома значајан ванпарнични поступак, с обзиром на то да се у њему утврђују наследноправне последице нечије смрти. Положај јавног бележника у оставинском поступку у погледу овлашћења којима располаже, када спроводи оставински поступак у целини, није регулисан Законом о ванпарничном поступку. Овај акт само генерално прописује да се јавним бележницима може поверити спровођење оставинског поступка у целини, уз предвиђање радњи које му се могу поверити и када овај поступак спроводи суд. На основу тога да не постоје изричите законске забране за обављање неких радњи или вршења неких овлашћења када спроводи оставински поступак у целини, закључује се да бележник тада има иста овлашћења као и суд. Међутим, ова делатност јавних бележника би ипак требало бити подробније уређена, имајући у виду значај оставинског поступка и велику промену у правном систему наше земље, када је предвиђено да се исти могу поверавати бележницима.

Што се тиче односа нашег законодавства са правним системима земаља са простора бивше СФРЈ, које су такође прихватиле латински тип нотаријата, може се констатовати велика сличност у погледу надлежности јавних бележника, нарочито у погледу састављања, оверавања и потврђивања исправа. Као битна разлика у делатности нотара уочава се њихова могућност, у праву Словеније, да заступају странке у поступцима пред судовима, ако су они у непосредној вези са исправама које су сачинили, и том приликом имају права и обавезе адвоката. У словеначком праву је предвиђена и могућност споразумног развода бракова пред јавним бележницима, под одређеним условима. Такође, у праву Хрватске, нотари учествују у поступку извршења доносећи решења о извршењу на основу веродостојне исправе, што у нашем праву није прихваћено. Сличности и разлика има и у погледу овлашћења нотара у оставинском поступку. Наиме, све земље бивше СФРЈ, осим Словеније, предвиђају могућност поверавања оставинског поступка нотарима. У погледу предузимања појединих радњи у вези са оставинским поступком, у праву Хрватске, Федерације БиХ, Републике Српске, Северне Македоније и Црне Горе, јавни бележник не саставља смртовнице, осим у ситуацији када му је поверен оставински

поступак у ком случају има одређена овлашћења у вези са тим, ако је суду достављена непотпуна смртовница. Што се тиче проглашења завештања, фигурирају иста законска решења у овим правним системима. Наиме, да нотар може да проглашава завештање када му је оставински поступак поверен, док у могућности погледу проглашења завештања када му оставински поступак није поверен, постоји законска празнина.

У будућности се у нашем праву, како су бележници током разговора и сами приликом разговора указали, може очекивати да поједини послови које предузимају постепено губе на значају. То ће нарочито бити случај са тзв. малим оверама, јер ће се исправе све више издавати у електронској форми. С друге стране, треба очекивати и да ће се обим јавнобележничке делатности у будућности ширити, нарочито ако се има у виду константна тенденција у нашем праву за проширењем надлежности јавних бележника. Једна од могућности свакако је и да се споразумни развод брака повери нотарима, имајући у виду да је развод брака на основу споразума супружника суштински ванпарнична ствар. Уколико се крене у том правцу, чини се да би, макар за почетак, било опортуно решење да се пред јавним бележницима разводе бракови супружника без заједничке деце, имајући у виду да је велико питање да ли су бележници довољно компетентни да процене најбољи интерес детета приликом развода брака.

КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Bikić Enes, Radović Miraš, Suljević Sefedin, *Notarijat u Crnoj Gori*, Podgorica, 2010.
2. Dika Mihajlo, Izvanparnična i concilijatorska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata i de lege ferenda*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 59, (6), 2009, 1153–1177.
3. Дракић Гордана, Нормативно уређење установе јавног бележничтва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2014, 201–215.
4. Ђурђевић Дејан, *Јавни бележници – ко су и шта раде*, Београд, 2014, Јавнобележничка комора Србије.
5. Ђурђевић Дејан, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, Досије студио.
6. Ђурђевић Дејан, Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку, у: Лилић Стеван (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књига 3*, Зборник радова, Београд, 2013, Правни факултет Универзитета у Београду, 154–169.
7. Ђурђевић Дејан, Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву, у: Лилић Стеван (прир.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије – књига 1*, Зборник радова, Београд, 2011, Правни факултет Универзитета у Београду, 156–172.
8. Ђурђевић Дејан, Утврђивање идентитета учесника у поступку састављања нотарске исправе, *Правни живот*, 12, 2011, 63–82.
9. Ђурђевић Дејан, Оправданост поверавања оставинског поступка јавним бележницима, *Правни живот*, 11, 2013, 697–711.
10. Živković Miloš, Živković Vesna, О увођењу јавног бележничтва у Србији, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63 (2), 2013, 433–448.
11. Јакшић Александар, Нотаријат као јавна служба, у: Хибер Драгор (прир.), *Јавнобележничко право*, Београд, 2005, 87–168.
12. Kadić Ljiljana, Uloga notara u ostavinskom postupku po pozitivnim naslednopravnim propisima Crne Gore, *Strani pravni život*, 1, Podgorica, 2012, 310–321.
13. Караникић Мирић Марија, Историја поштравања законске форме уговора о отуђењу непокретности у српском праву, *Теме*, XXXIX, бр. 4, 2015, 1295–1317.

14. Караникић Мирић Марија, Одговорност јавних бележника у српском грађанском праву, *Правни живот*, 10/2014, 559–583.
15. Кнежић-Поповић, Драгана, Правна природа јавног бележништва, *Правни записи*, бр. 2, 2010, 339–363.
16. Kontrec Damir, Javni bilježnik kao povjerenik suda u ostavinskom postupku, <http://notarrs.com/clanci/pdf/ostavinski%20post%20u%20RH.pdf>
17. Кораћ Велибор, Концепција Закона о нотарима Црне Горе, *Хармониус*, Београд, 2014, Досије студио, 119–149.
18. Krešić Mirela, Zakon o javnim bilježnicima Kraljevine Jugoslavije iz 1930. godine, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63, (2), 2013, 353–382.
19. Лазаревић Драгољуб, *Коментар Закона о јавном бележништву, са регистром појмова и прилозима*, Београд, 2016, Пословни биро.
20. Милошевић Моника, Јавни бележник – законска решења Хрватске, Црне Горе и Републике Српске, у: Чоловић Владимир (ур.), *Право земаља у региону*, Београд, 2010, Институт за упоредно право, 285–301.
21. Oruč Esad, Savremene tendencije u razvoju institucije notara, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, 2011, 133–151.
22. Povlakić Meliha, Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63, (2), 2013, 245–310.
23. Ријавец Весна, Улога нотара у грађанском праву Словеније, *Анали Правног факултета у Београду*, година LVIII, 1/2010, 108–129.
24. Стоев Фиданчо, Положбата и овластувањата на нотарот како повереник на судот во оставинската постапка, *Нотариус*, 11, Нотарска комора на Република Македонија.
25. Станојевић Невена, Овлашћења јавних бележника у наследноправним стварима у праву Републике Србије и правима бивших југословенских република, мастер рад, Ниш, 2017, Правни факултет Универзитета у Нишу.
26. Стојановић Наташа, О (не)оправданости поверавања развода брака јавним бележницима, у: *"Универзално и особено у праву": зборник радова са меѓународног научног скупа*, Том II, Косовска Митровица, 2018, 289–311.

27. Стојановић Наташа, Овлашћења јавних бележника у уређењу породичноправних односа у државама на простору бивше СФРЈ, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 76, 2017, 511–536.
28. Стојановић Наташа, Шта доносе ново измене и допуне Закона о наслеђивању Републике Србије, *Право-теорија и пракса*, 7–9, 2015, 10–24.
29. Стојановић Наташа, Видић-Трнинић Јелена, *Поступак за расправљање заоставштине у Србији*, Ниш, 2015, Правни факултет, Центар за публикације.
30. Станковић Гордана, Трговчевић-Прокић Милена, Поверавање поједине процесне радње јавном бележнику, *Правна ријеч*, 43, Бања Лука, 2015, Удружење правника Републике Српске, 59–74.
31. Трговчевић-Прокић Милена, *Овлашћења јавног бележника*, Београд, 2007, Службени гласник.

ПРОПИСИ

1. *Družinski zakonik*, *Uradni list RS*, бр. 15/2017, 21/2018 и 22/2019.
2. Закон за нотаријатот Македоније, *Службени весник на РМ*, бр. 72/2016, 142/2016 и 233/2018.
3. Закон за вонпарнична постапка Македоније, *Службени весник на РМ*, бр. 9/2008.
4. Закон о ванпарничном поступку Србије, *Службени гласник РС*, бр. 25/1982 и 48/1988 и *Службени гласник РС*, бр. 46/1995 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон.
5. Закон о ванпарничном поступку Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 27/2006 и 20/2015.
6. Закон о јавном бележништву Србије, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.
7. *Zakon o javnom bilježništvu Hrvatske*, *Narodne novine*, бр. 78/1993, 29/1994, 162/1998, 16/2007, 75/2009 и 120/2016.
8. Закон о наслеђивању Србије, *Службени гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015.
9. *Zakon o nasljeđivanju Hrvatske*, *Narodne novine*, бр. 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013, 33/2015 и 14/2019.

10. Закон о нотарима Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 68/2005 и *Службени лист ЦГ*, бр. 49/2008, 55/2016 и 84/2018.
11. Закон о оверавању потписа, рукописа и преписа, *Службени гласник РС*, бр. 93/2014, 22/2015 и 87/2018.
12. Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014 и 87/2018.
13. Закон о поступку уписа у катастар непокретности и водова, *Службени гласник РС*, бр. 41/2018.
14. Закон о промету непокретности. *Службени гласник РС*. бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015.
15. Јавнобележнички пословник, *Службени гласник РС*, бр. 62/2016, 66/2017, 48/2018 и 54/2018.
16. *Obiteljski zakon Hrvatske, Narodne novine*, бр. 103/2015.
17. Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.
18. Породични закон Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 1/2007 и 53/2016.

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Јавно бележништво, као посебна правничка професија, представља релативно нову појаву у правном животу Републике Србије. Из тог разлога постоји потреба да се делатности јавних бележника посвети пажња, те да се иста ближе истражи, како би се уочио смисао и потреба постојања јавних бележника и у нашем правном уређењу. Циљ мастер рада јесте да се свеобухватно анализира садржина делатности јавних бележника. Методи истраживања који су примењени у писању мастер рада јесу нормативни метод, дескриптивни метод, у историјскоправни метод, упоредноправни метод и метод интервјуа. Водећи се постављеним циљем, на самом почетку су приказани неки од најбитнијих закона у области јавног бележништва, као и само нека од начела којима се јавни бележници морају руководити у обављању своје делатности. Направљена је веза између теоријског значења тих начела и законских норми којима се она спроводе у пракси. Обрађена су и општа правила о вршењу јавнобележничке делатности, која се тичу изузећа јавних бележника, ускраћивања предузимања тражене радње, одговорности за штету, итд. Највећи део рада посвећен је јавнобележничким исправама, које су обрађене кроз приказивање законских норми о њиховим облицима и врстама. Анализиран је и јавнобележнички депозит, те је било речи о предметима депозита, поступку депоновања и овлашћењима које јавни бележник има. Сагледан је положај јавног бележника као повереника суда, у оставинском поступку и у погледу неких других, законом предвиђених, поступака и радњи. Потом је дат кратак преглед делатности јавних бележника у Хрватској, Црној Гори, Северној Македонији, Словенији, Федерацији Бих и Републици Српској, из чега се могу запазити основне сличности и разлике са решењима у нашем праву. У раду су приказани и резултати истраживања, до којих смо дошли кроз разговор са јавним бележницима, у смислу најбројнијих послова које свакодневно предузимају из њихове надлежности, проблема са којима се сусрећу у пракси, као и предлога за одређивање њихове надлежности у погледу одређених послова и поступака *de lege ferenda*.

Кључне речи: јавно бележништво, јавнобележничка делатност, јавнобележничке исправе, јавнобележнички депозит, оставински поступак.

SUMMARY AND KEY WORDS

Public notary activities in the Republic of Serbia

Notary, as a special legal profession, represents a new appearance in the legal life of the Republic of Serbia. For this reason, there is a need to pay attention to the activities of notaries and to investigate them more closely, in order to understand the meaning and need for the existence of notaries in our legal system. The aim of the master thesis is to comprehensively analyze the content of public notary activities. The research methods used in writing the master thesis are the normative method, the descriptive method, the historical law method, the comparative law method and the interview method. Guided by the stated goal, at the very beginning, some of the most important laws in the field of notary activities are presented, as well as only some of the principles that notaries have to be guided in the performance of their activity. A connection has been made between the theoretical significance of these principles and the legal norms by which they are put into practice. Then a brief overview of the notary activities in Croatia, Montenegro, North Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Republic of Srpska, and Slovenia is given, from which basic similarities and differences with solutions in our law can be observed. General rules of notary activities were also elaborated, concerning the exemption of notaries, denial of required work, liability for damage, etc. Most of the work is devoted to notary documents, which have been processed through presentation of legal norms on their forms and types. The public notary deposit was also considered, so there was a word about the subjects of the deposit, the deposit procedure and the powers that the public notary has. The position of the public notary as a commissioner of the court was analyzed in the probate procedure regarding some other procedures and actions prescribed by law. The paper also presents the results of discussions with public notaries, in terms of the most numerous jobs within their jurisdiction, problems they encountered in practice, as well as proposals for determining their competence in terms of other specific jobs and procedures.

Keywords: public notary, public notary activity, notarial documents, public notary deposit, probate procedure.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Георгиев Ана рођена је дана 08.05.1995. године, у Пироту, где је завршила основну школу и гимназију.

По завршетку средње школе, 2014. године, уписала је основне академске студије права на Правном факултету Универзитета у Нишу, на којем је дипломирала 2018. године, са просечном оценом 9,73.

Године 2018. уписала је мастер академске студије права на истом факултету, одредивши се за ужу грађанскоправну научну област, са које је положила све испите са просечном оценом 10,00.

Након стицања дипломе на основним студијама, усмерила се ка стицању теоријских и практичних знања потребних за полагање правосудног испита, а ради даљег професионалног усавршавања, у коју сврху је започела обављање приправничког стажа као приправник-волонтер у Основном суду у Пироту, од децембра 2018. године.

Била је стипендиста Министарства просвете Републике Србије и Фонда за младе таленте „Доситеја“.

Од страних језика говори енглески и руски.